

Kotiäitiratkaisun merkitykset kotiäitiyden perustelupuheessa

Diskurssianalyysi kotiäitien verkkokeskustelusta

Riikka Korhonen

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielma

TOUKOKUU 2015

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

KORHONEN, RIIKKA: KOTIÄITIRATKAISUN MERKITYKSET KOTIÄITYYDEN PERUSTELUPUHEESSA. Diskurssianalyysi kotiäitien verkkokeskustelusta.

Pro gradu -tutkielma, 78 s.

Sosiaalipsykologia

Ohjaaja: Irmeli Järventie

Toukokuu 2015

TIIVISTELMÄ

Kotiäitiys nousee aika-ajoin yhteiskunnalliseen keskusteluun. Varsinkin kotihoidon tukeen kohdistuvat perhepoliittiset uudistusyritykset aiheuttavat kiivasta kannanottoa ja julkista väittelyä sekä poliittisella rintamalla että kansalaisten keskuudessa. Keskustelujen kuohahtaessa kotiäidit joutuvat puolustamaan paikkaansa ja perustelemaan omia ratkaisujaan. Tutkielmassani perehdyn kotiäitien verkkokeskustelussa muodostuviin kotiäitiyden merkityksiin. Kysyn, millaisia merkityksiä kotiäidit antavat omalle kotiäitiratkaisulleen ja millaisia ovat perustelupuheessa muodostuvat tulkintarepertuaarit. Tutkimuksen tarkoituksena on valottaa kotiäitiyttä ratkaisuna tämän hetken suomalaisessa yhteiskunnassa. Kotiäitiratkaisun merkitysten esiintuominen on tärkeä osa sitä keskustelua, jota työelämästä, perhepolitiikasta, lapsista ja vanhemmuudesta käydään yhteiskunnassamme.

Tutkielmani aineistona ovat Kaksplus- ja Vauva-lehtien verkkosivustojen keskustelupalstoilta kerätyt kymmenen keskusteluketjua, jotka koostuvat 439 viestistä. Keskustelut on käyty vuoden 2012 lokakuun ja 2013 huhtikuun välisenä aikana, jolloin julkinen keskustelu kotiäitiydestä kävi vilkkaana. Teoreettis-metodologisena lähtökohtanani on sosiaalisen konstruktionismin traditioon pohjautuva käsitys kielestä merkitysvälitteisenä sosiaalisena toimintana. Näkökulmani on diskursiivinen.

Analyysin myötä muodostin neljä erilaista repertuaaria, joilla kotiäitiratkaisua rakennettiin käydyissä verkkokeskusteluissa: yleisen ihanteen repertuaari, yksilöllisen oikeuden repertuaari, arjen hallinnan repertuaari ja kohtalorepertuaari. Repertuaarit tuovat esiin kotiäitiyttä ratkaisuna neljästä eri näkökulmasta: velvollisuutena, oikeutena, arjen hallinnan keinona ja kohtalona. Keskeisenä tuloksena kotiäitien verkkokeskustelusta konstruoimieni repertuaarien perusteella voidaan pitää kotiäitiratkaisun rakentumista ristiriitaisten ja jännitteisten merkitysten kautta.

Keskustellessaan omasta kotiäitiratkaisustaan kotiäidit puhuvat siitä sekä perhemyönteisenä että yksilöllisenä ratkaisuna. He tuottavat kotiäitiyden toisaalta arjen hallinnan keinona ja toisaalta kohtalonomaisena ajautumisena sekä rakentavat kotihoidon valintaa yhtäältä valinnan vapautena ja toisaalta normatiivisena ihanteena. Kotiäitiyden kautta myös haastetaan ja kritisoidaan eritoten ansiotyön normeja ja yleensä työelämän vaatimuksia sekä työn ja perheen yhteensovittamisen mahdollisuuksia. Kotiäitiratkaisusta puhuttaessa ei siis keskustella pelkästään lapsen hoitomuodosta vaan rakennetaan työelämäkritiikin kautta vastanormia työkeskeisille ja taloushyötyä korostaville arvoille.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	1
1.1 JULKISTA KESKUSTELUA KOTIÄIDEISTÄ, KOTI-ISISTÄ, TYÖELÄMÄSTÄ JA PERHEPOLITIIKASTA	3
1.2 TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	6
2 TUTKIMUSNÄKÖKULMIA KOTIÄITIRATKAISUUN	7
2.1 SUOMALAISEN YHTEISKUNNAN MUUTOKSISTA JA ÄIDIN PAIKASTA	8
2.2 KOTIÄITIYDEN INSTITUTIONAALINEN KONTEKSTI.....	10
2.2.1 LASTENHOIDON YHTEISKUNNALLINEN TUKEMINEN	11
2.2.2 NAISET TYÖELÄMÄSSÄ JA PERHEVAPAALLA	12
2.3 KOTIÄITIYDEN KULTTUURISISTA JÄSENNYKSISTÄ	14
2.4 KOTIÄITIRATKAISU SOSIAALITETEELLISESSÄ AIKALAISKESKUSTELUSSA	17
3 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	22
3.1 SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI.....	22
3.2 DISKURSSIANALYYSI	23
4 TUTKIMUSAINEISTO JA ANALYYSIPROSESSI	28
4.1 TUTKIMUSAINEISTO	28
4.2 AINEISTON KERUU.....	30
4.3 AINEISTON RAJAUS JA ANALYYSIN ETENEMINEN.....	31
4.4 EETTISTÄ POHDINTAA VERKKOKESKUSTELUISTA AINEISTONA.....	33
5 KOTIÄITIRATKAISUN REPERTUAARIT.....	34
5.1 YLEISEN IHANTEEN REPERTUAARI	35
5.2 YKSILÖLLISEN OIKEUDEN REPERTUAARI.....	45
5.3 ARJEN HALLINNAN REPERTUAARI	53
5.4 KOHTALOREPERTUAARI.....	57
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	60
6.1 YHTEENVETO JA REPERTUAARIEN SUHTEUTUMINEN TOISIINSA.....	61
6.2 REPERTUAARIT AIKAISEMMAN TUTKIMUKSEN KONTEKSTISSA.....	64
6.3 POHDINTAA KOTIÄITIRATKAISUSTA YHTEISKUNNALLISENA KYSYMYKSENÄ	68
6.4 OMAN TUTKIMUKSEN ARVIOINTIA	71
LÄHTEET.....	74

1 Johdanto

Kotiäitiys puhuttaa suomalaisia tasaisin väliajoin. Perheiden tekemät lasten hoitojärjestelyjä koskevat ratkaisut asettavat usein äidit kriittisen katseen alle, koska ne nähdään juuri äitien tekeminä valintoina. Yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutokset ovat osa sitä vuorovaikutusprosessia, jossa käsityksiä hyvästä ja huonosta äitiydestä sekä niiden toteuttamisen tavoista muodostetaan. Koska yhteiskunnallisia muutoksia eletään ja ratkotaan perheessä ja perheellä on kulttuurissamme naisellinen leima silloin, kun äiti nähdään perheen keskeisimpänä hoivaajana, asettuu nainen selontekovolliseksi perhe-elämää koskevien ratkaisujen suhteen. (Forsberg 2003, 7; Vuori 2003, 57.) Äitiyden onkin sanottu olevan ”monenlaisen julkisen ja yksityisen, poliittisen, kulttuurisen ja ruumiillisen leikkauspisteessä” (Nätkin 1995, 69).

Kotiäitiys linkittyy monenlaisiin elämän keskeisiin arvokysymyksiin. Se on mitä suurimmissa määrin tasa-arvokysymys sukupuolten näkökulmasta johtuen yhtäältä naisten asemasta työmarkkinoilla ja toisaalta miesten asemasta perheessä. Siitä puhuttaessa määritetään naisen paikkaa kuin myös ansiotyön ja kotityön merkitystä yhteiskunnassa unohtamatta niitä merkityksiä, joita lasten kasvatukselle ja hoivalle annetaan. (Sipilä, Rantalaiho, Repo & Rissanen 2012a, 8–9.)

Verrattuna muihin Euroopan maihin Suomessa mieselättäjyydelle ja kotiäitiydelle perustuva perhemalli ei ole tullut yhtä yleiseksi kuin muissa maissa (Julkunen & Nätti 1999, 48). Varsinkin sosiaalipolitiikan tutkimuskentällä on jo jonkin aikaa puhuttu kotiäitiyden uudesta tulemisesta, jonka myötä Suomi nähdään uskotiäitiyhteiskuntana. Meillä pääsääntöisesti juuri äidit hoitavat alle kolme vuotiaat lapsensa kotona ja äitien kotihoitajaksot ovat tilastojen mukaan pidentyneet. Toisaalta naisten ansiotyö on yhä yleistä ja suomalainen perhe käsitetäänkin vahvasti kahden kokopäivätyötä tekevän aikuisen perheeksi. Lasten kotihoidon yleisyys kuitenkin rikkoo tätä käsitystä. Vaihtoehtoina ovat joko kokopäiväinen ansiotyö tai kokopäiväinen kotiäitiys. (Anttonen 2003, 180–181.) Muissa pohjoismaissa kehitys on ollut päinvastaista osin siksi, että joustavampien työmarkkinoiden ja joustavamman lastenhoitopolitiikan lisäksi perhevapaita kannustetaan jakamaan enemmän äitien ja isien kesken (Rantalaiho 2012, 80–82; Sipilä 2012, 44). Jopa neljännes suomalaisista isistä jättää kokonaan perhevapaapäivänsä käyttämättä, vaikka lähes kaikki pitävät lapsen syntymän aikoihin isyysloman (Perhebarometri 2010, 47). Vanhemmille tehtyjen kyselyiden perusteella suurimmiksi

syiksi isien vähäiselle pidempien perhevapaiden pitämiselle ovat Johanna Lammi-Taskulan ja Minna Salmen (2004, 58) mukaan muodostuneet varsinkin pienituloisissa perheissä taloudelliset seikat sekä korkeasti koulutettujen miesten osalta työkuulttuurin nopeatempoisuus ja joustamattomuus perhevapaiden näkökulmasta. Rahan ja miesvaltaisten alojen työpaikkakulttuurin lisäksi lienee kyse myös lastenhoitokulttuurista. Niin suomalainen sosiaalipolitiikka kuin psykososiaalinen äidinhoivan diskurssikin ovat määrittäneet juuri äidin lapsen ensisijaiseksi hoitajaksi. (Anttonen 2003, 183; Vuori 2001, 125–126.)

Vallalla oleva käsitys kotiäidistä ei enää 2000-luvun Suomessa ole 1950-luvun ihanteen mukainen pullantuoksuinen ja miestään kotiin odottava kodinhengetär tai ansiotyöäidistä lapsensa toisten kasvatettaviksi hylkäävä 1970-luvun ihanteen mukainen kodista vapautettu itsensä toteuttaja. Siitä huolimatta tämä dikotominen jako näyttää juurtuneen tiukkaan äitiyden vastakkaisiin kulttuurin kuviin ja pulpahtelee pintaan varsinkin kärjistyneissä keskusteluissa. Yksi esimerkki kiivasta julkista keskustelua herättäneestä kärjistyksestä on alkuvuodelta 2009, kun ehkä Suomen tunnetuin kotiäitiyden puolestapuhuja Nina Mikkonen lyttäsi päivähoidon ja syytti ansiotyössä olevia äitejä lasten heitteillejätöstä Yle 1:n Aamu-tv:ssä puolustaessaan kotihoitoa päivähoitoväittelyssä kirjailija Jarkko Tontin kanssa (Iltalehti 19.1.2009). Mikkosen esittämät väitteet lasten päivähoidon natsi-saksalaisista juurista edustavat radikaaleinta ääripäätä mutta kertovat siitä, kuinka tunteita nostattava aihe kotiäitiys on. Mikkosen ja Tontin keskustelun hetkellinen mediajulkisuus nosti äitien valinnat puheenaiheeksi sekä kirvoitti jälleen kerran kotiäiti- ja ansiotyöäitileirit käymään sanallista sotaa toisiaan vastaan.

Keväällä 2012 hallituksen aikomus lyhentää kotihoidon tuen kestoja alle kaksivuotiaan lapsen hoitoon sai laajan kotihoidon puolustajien toimijajoukon liikkeelle ja ajatus etuuden leikkauksesta tyrmättiin täysin. Paljon mediajulkisuutta saanut intensiivinen kotihoidon puolustus sai hallituksen luopumaan ajatuksesta. (Sipilä ym. 2012a, 8.) Juuri kotihoidon tukeen kohdistuvat perhepoliittiset uudistusritykset aiheuttivat kiivasta vastustusta ja julkista väittelyä sekä poliittisella rintamalla että kansalaisten keskuudessa. Tuolloin kotiäitiydestä puhuttiin ja kirjoitettiin niin internetin keskustelupalstoilla, mielipidepalstoilla ja sanomalehtien artikkeleissa kuin television ajankohtaisohjelmissa ja sosiaalisessa mediassa. Koska kotihoidon tukeminen koskettaa monia elämän keskeisimpiä arvokysymyksiä, se herättää ja tulee jatkossakin herättämään paljon tunteita. Lisäksi yksimielisyyden tavoittelu on jo ajatuksena mahdoton. (Em., 8–9.)

Marraskuussa 2012 silloinen pääministeri Jyrki Katainen vauhditti keskustelun uuteen nousuun, kun hän esitti Ruotsista opintomatkalta tultuaan, että Suomen tulisi ottaa mallia ruotsalaisten perhevapaimallista, joka kannustaisi isiä jakamaan lasten hoitovastuuta ja äitejä perhevapailta aikaisemmin töihin. Pääministerin julkilausuma kotiäitien töihin lähdöstä perustui kesän 2011 hallitusohjelmaan. Hallitusohjelmaan on, perheen ja työelämän yhteensovittamisen otsikon alle, kirjattu tavoite vanhempien osa-aikatyön mahdollisuuksien lisäämisestä, johon pyritään muuttamalla kotihoidontuki sekä lasten päivähoitojärjestelmä joustavimmiksi (Hallitusohjelma 2011, 63; ks. Rantalaiho 2012, 69). Poliittisessa keskustelussa on jo 2000-luvun alusta saakka ilmentynyt huolta pitkiä aikoja kotona lapsiaan hoitaneiden äitien asemasta työmarkkinoilla. Erityisesti pelätään sitä, että pitkä kotihoitojakso toimii köyhyysloukkuna sellaisille naisille, joilla ei ole työtä, johon palata hoitovapaaajakson jälkeen. Poliittisen keskustelun taustalla lieenee myös ajatus työurien pidentämisestä ja työssäkäynnin lisäämisestä, joka luonnollisesti kasvattaisi taantuman heikentämän valtion kakkua verotulojen muodossa. Kaiken kaikkiaan median välittämät tutkijoiden näkemykset yhteiskunnan antamasta kotihoidontuesta taloudellisesti eriarvoistavana ja sukupuolittuneita tuloeroja tuottavana etuutena sekä työvoiman tarpeen lisääminen ikääntyvässä yhteiskunnassa ovat todennäköisesti saaneet hallituksen tarkastelemaan perhepolitiikkaa uusin silmin. (Rantalaiho 2012, 69.)

Edellä mainitun poliittisen debatin aikaan huomasin kotiäitiyttä käsittelevien tekstien ja keskustelujen ympärillä tuttua kuohuntaa, jota olin tunnistanut ympäristöstäni jo aikaisemmin hoitaessani kotona esikoistani vuonna 2009. Tutkielmani on saanut alkukipinänsä jo vuonna 2009 käydystä kotiäiti-keskustelusta mutta varsinaisen uuden innoituksensa juuri siitä keskustelusta, joka näkyi eri medioissa vuosien 2012 ja 2013 taitteessa. Tällä kertaa äitejä oltiin ”ajamassa pois kotoa” ja minua alkoi kiinnostaa, millaisia merkityksiä kotiäidit itse antavat omille ratkaisuilleen tällaisessa keskustelullisessa kontekstissa. Seuraavaksi esitän kyseisen keskustelun pääteemat lyhyesti.

1.1 Julkista keskustelua kotiäideistä, koti-isistä, työelämästä ja perhepolitiikasta

Olen seurannut kotiäitejä työelämään patistelevaa keskustelua lokakuusta 2012 huhtikuulle 2013 keräten lehtileikkeitä Aamulehdestä, lukien internetin verkkouutissivujen aihetta sivuavia juttuja ja katsoen televisiosta tulleita ajankohtais- ja keskusteluohjelmia, joissa on käsitelty perhevapaaui-

distusaikeita tai kotiäitien asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Yle TV2 lähetti 26.2.2013 suoran keskusteluohjelman Ajankohtainen kakkonen –teemailta, jonka otsikkona oli ”Äidit töihin!”. Ajankohtaisen kakkosen teemaillassa käsitellään otsikkonsa mukaisesti jotakin sillä hetkellä ajankohtaista aihetta keskustellen eri näkökulmista. Keskustelun osallistujat olivat yhteiskunnan eri alueilta: poliitikkoja, asiantuntijoita ja kansalaisia ja he edustivat näkökantoja kotiäitiyden suhteen sekä puolesta että vastaan ja tältä väliltä. Keskusteluohjelmassa käyty keskustelu edusti tuohon aikaan eri medioissa käytyä julkista keskustelua.

Olen kirjoittanut tallennetusta keskustelusta puheenvuorot ylös ja näiden muistiinpanojen pohjalta muokannut kuvauksen käydystä keskustelusta. On mielestäni perusteltua esittää tiivistys julkisesta keskustelusta, jota kotiäideistä käytiin juuri ennen ja siihen aikaan, kun aineistoni on tuotettu. Tämä muodostaa aineistoni keskustelujen välittömän keskustelullisen kontekstin, johon saatetaan tehdä viittauksia (ks. Juhila 1999, 198).

Yksi suurimmista kiistakapuloista on kotihoidon tuki, rahallinen etuus, johon äidillä tai isällä on oikeus vanhempainrahakauden jälkeen jäädessään kotiin hoitamaan lasta. Kotihoidon tukea voi saada kotihoidossa olevasta alle kolmevuotiaasta lapsesta. Toisille se on saavutettu etuus ja edustaa mahdollisuutta valinnanvapauteen. Toiset pitävät sitä yhteiskunnan ja työelämän rakenteiden kehityksestä jälkeen jääneenä jäänteinä, oman aikansa tuotteena, joka pakottaa perheet tietynlaisiin ratkaisuihin lasten hoidon ja työelämän suhteen.

Ehkä suurin ongelma kotihoidon tuessa nähdään siinä, että sitä käyttävät melkein yksinomaan naiset. Siitä on tullut ongelmallinen suhteessa juuri kotiäiteihin eikä niinkään koti-isiin. Kotihoidontuki nähdään loukkuna erityisesti huonossa työmarkkina-asemassa oleville naisille, jotka pitkän kotihoitojakson jälkeen jäävät työttömiksi. Kotihoidontuki toimii myös työmarkkinoiden puskurina, kun huonossa taloudellisessa tilanteessa jäädään kotiin hoitamaan tuen turvin lapsia ja taloudellisen tilanteen parantuessa palataan työelämään. Toisaalta se mahdollistaa vapauden valita hoitomuotojen väliltä. Rahallinen tuki mahdollistaa lapsen kotihoidon, jotta häntä ei tarvitse laittaa liian nuorena päiväkotiin. Tuen määrä nähdään kuitenkin liian pienenä, koska se ei kannusta kovempipalkkaisia isiä jäämään kotiin ja sen pienuus kertoo kotihoidon vähäisestä arvostuksesta. Ongelmaksi muotoutuu myös se, että kotihoidon tuki ei kerrytä eläkettä, mikä pitkään jatkuessaan huonontaa siis eläketurvaa. Pitkät poissaolot työelämästä hidastavat myös palkkakehitystä urakehityksen ohella. Koska

kotihoidon tuen käyttäjät ovat suurimmaksi osaksi naisia, nämä ongelmat ylläpitävät naisten ja miesten välistä epätasa-arvoa työelämässä. Ongelmien ratkaisuksi esitetään perhevapaiden täysimittaista uudistamista ja joustavampaa järjestelmää, joka mahdollistaisi sekä lapsen kotihoidon että vanhemman osa-aikatyön, mikä olisi samanaikaisesti taloudellisesti kannattava vaihtoehto toisin kuin nykyisessä perhevapaamallissa.

Naisten nähdään olevan epätasa-arvoisessa työmarkkina-asemassa töiden saannin kannalta, koska he ovat potentiaalisia kotiin jääjiä lapsia saadessaan. Naisten on myös vaikeampi palata työelämään pitkältä hoitovapaalta. Toisaalta miesten hoitovapaalle jäämistä ei katsota hyvällä työnantajien puolesta, varsinkaan miesvaltaisilla aloilla. He ovat siis tässä mielessä epätasa-arvoisessa asemassa, jos haluavat jäädä hoitamaan lastaan kotiin. Miesten tasa-arvoista asemaa omassa perheessään nähdään uhkaavan myös kulttuurinen näkemys äidistä lapsen ainoana oikeana hoivaajana ja kaikkivoipaisena olentona. Tämän nähdään estävän jaetun vanhemmuuden käytännön toteuttamista ainakin lapsen ollessa pieni. Äitien sanotaan omivan lapsen hoivavastuun itselleen.

Paljon puhutaan myös siitä, että tarvitaan työelämäkulttuurin muutosta. Työmarkkinoilla ei juuri ole todellista joustoa, kun työ on joko kokoaikaista tai niin sanotusti pakko-osa-aikaista, joka ei ole taloudellisesti kannattavaa. Todellista valinnan mahdollisuutta vakaalle työsuhteelle lyhennetyllä työajalla ei juuri ole. Työelämän asenteet ovat edelleen sellaisia, että miesten pidempiä lasten kotihoitojaksoja ei juuri tueta ja pienten lasten äitien ja potentiaalisten äitien palkkauksessa suositaan epävarmoja pätkätöitä. Pitkiltä kotihoitojaksoilta työelämään palaavan äidin kokemusta arjenhallinnan organisoinnista ei huomioida kertyneenä osaamisena ja työelämään sovellettavina taitoina, vaan lasten kotihoito nähdään jaksena poissa työelämästä, taantumisena ja jälkeen jäämisenä oman alan kehityksestä.

Perheiden valinnan vapaus ja yhteiskunnan rakenteelliset ehdot nähdään toisaalta vastakkaisina ja toisaalta toisiaan tukevina. Varsinkin kotihoidon puolustajat näkevät kotihoidon tuen mahdollisuutena vapauteen valita kotihoito. Toisaalta he kritisoivat tuen pienuutta, koska se kertoo juuri kotiäitiyden alhaisesta arvostuksesta. Vaikka peräänkuulutetaan sitä, että valtion olisi nostettava kotihoidosta annettavaa tukea, jotta kotiäitejä arvostettaisiin enemmän, samaan hengenvetoon tuen nostoa perustellaan paradoksaalisesti myös sillä, että isät saataisiin tällöin varmimmin jäämään kotiin. Tukea kannattaa siis nostaa nyt, kun puhutaan tosissaan siitä, että koti-isyydestä tulisi todellinen

vaihtoehto. Todellista valinnan vapautta ei kuitenkaan uskota olevan niin kauan, kun perhevapaamalli pysyy nykyisen kaltaisena.

1.2 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Julkinen keskustelu oli näkökulmaltaan hyvin talouselämä- ja poliittisvoittoista ja keskittyi kotihoidon tuen puolustukseen ja kritisointiin sekä perhevapaajärjestelmän uudistamiseen. Keskustelun velloessa huomasin mieltiväni, millaisena kotiäitiys tai kotiäitiyden valinta näyttäytyy kotiäitien näkökulmasta. Päätin lähteä hakemaan siihen vastausta selvittämällä, miten kotiäidit perustelevat omaa kotiäitiyttään ja eritoten millaisiin kulttuurisesti jaettuihin asioiden ymmärrettäväksi tekemisen tapoihin eli merkityksiin he perusteluissaan nojaavat. Tutkielmani lähtökohtana on sosiaalisen konstruktionismin traditioon pohjautuva käsitys kielestä merkitysvälitteisenä sosiaalisena toimintana. Tarkastelen kotiäitiyttä diskursiivisesti rakentuneena konstruktiona. Näkemykseni mukaan kotiäitiyden perustelupuhe rakentuu vuorovaikutusprosesseissa erilaisista selonteista, joissa äidit kielellisinä toimijoina tekevät toisilleen ymmärrettäväksi omia valintojaan viittaamalla tai tukeutumalla erilaisiin kulttuurisesti mahdollisiin merkityksiin. Samalla tullaan tuottaneeksi kotiäitiyden merkityksiä, jotka rakentuvat tietynlaisessa sosiaalisessa ympäristössä taloudellisen taantuman leimaamassa 2010-luvun Suomessa.

Erityisesti haluan tarkastella tätä merkityksenantoa verkkokeskustelun kontekstissa, koska nykyään keskustelupalstat ovat niin arkipäiväistynyt viestinnän muoto, että oletan siellä olevan puhetta ajankohtaisesta aiheesta. Internetissä käytävien keskustelujen tutkiminen on tärkeää, koska nykyään osa ihmisten välisestä kanssakäymisestä tapahtuu verkossa. Äidit ovat tunnetusti runsain joukoin verkossa kommentoimassa, jakamassa ja pyytämässä neuvoa. Halusin myös omasta elämäntilanteestani johtuen valmiin aineiston. Opiskelujeni loppuun saattamisen, työni ja perheeni yhteensovittamisen palapelin kokoaminen vaatii välillä ratkaisuja, jotka ovat ajankäytön ja arjen hallinnan kannalta perusteltuja. Haluan aineistokseni kotiäitien vapaasti tuottamaa puhetta ja haluan rajata tämän puheen tuottamisen ajankohdaksi jo aikaisemmin mainitsemani lokakuun 2012 ja huhtikuun 2013 välisen ajan, jolloin keskusteltiin vilkkaasti kotiäitiydestä, kotiäitien työllistämisestä ja hoivavastuun jakamisesta äitien ja isien kesken.

Tarkasteluni kohteena on selvittää, mitä ja miten kotiäidit puhuvat, kun he internetin verkko-keskusteluissa perustelevat omaa kotiäitiyttään, ja millaisia merkityksiä näissä keskusteluissa muodostuu. Miten kotiäidit itse puhuvat kotiäitiratkaisustaan ja millaisen kuvan tämä puhe tuottaa tämän päivän kotiäitiydestä? En ole kiinnostunut erittelemään äitien nimeämiä syitä tai mielensisäisiä motiiveja, vaan tutkimuksen kohteena ovat kulttuurisesti jaetut merkitykset. Tutkimuskysymykseni ovat: *Millaisia merkityksiä kotiäitiratkaisu saa kotiäitiyden perustelupuheessa? Millaisia tulkintarepertuaareja nämä merkitykset tuottavat?* Lisäksi tavoitteena on tarkastella kotiäitiyden merkityksiä yhteiskunnallisessa kontekstissa.

Tutkimukseni tarkoituksena on siis valottaa kotiäitiyttä ratkaisuna tämän hetken suomalaisessa yhteiskunnassa. Äidin paikasta joko kotona tai töissä on neuvoteltu vuosikymmenien ajan. Nyt puhutaan taas enemmän isien hoivavastuun kasvattamisesta ja patistetaan äitejä kotoa töihin. Isiä on vuosien ajan monin sosiaalipoliittisin keinoin yritetty houkutella jäämään kotiin hoitamaan lapsiaan, mutta isien osuus perhevapaiden käyttäjistä ei ole juuri kasvanut (Lammi-Taskula 2004). Paljon on puhuttu äideistä ja isistä ja heidän toimintansa seurauksista yhteiskunnallisesta näkökulmasta, mutta mikä mahtaa olla lapsen osuus tässä keskustelussa? Entä perheenjäsenten hyvinvoinnin ja arkisen elämän mielekkyyden? Kotiäitiratkaisun merkitysten esiintuominen on tärkeä osa sitä keskustelua, jota työelämästä, perhepolitiikasta, lapsista ja vanhemmuudesta käydään yhteiskunnassamme.

2 Tutkimusnäkökulmia kotiäitiratkaisuun

Tässä luvussa esittelen tutkimusaihettani eli kotiäitiyttä yhteiskunnallisessa kontekstissa ja luon samalla katsauksen aikaisempaan tutkimukseen. Kotiäitiyttä on Suomessa tutkittu sosiaalipoliitiikan, sosiaalityön ja sosiologian näkökulmista. Perehdyn lähinnä suomalaiseen äitiystutkimukseen, jossa tarkastelun kohteena tai sivujuonteena ovat olleet kotona lapsiaan hoitavat äidit. Tutkimuskohteeni, kotiäitiratkaisu, kiinnittyy niin aineistossani kuin aiemmassa empiirisessä tutkimuksessa vahvasti ansiotyöhön. Tämän vuoksi kuljetan ansiotyöhön ja äitiyteen liittyviä tulkintoja läpi koko luvun. Lisäksi esittelen lyhyesti nykyistä suomalaista perhepolitiikkaa kotiäitiyden näkökulmasta. Aloitan tarkastelemalla niitä suomalaisen yhteiskunnan historiassa tapahtuneita murroksia, joissa äitiyttä ja naiseutta on uudelleen määritelty. Aikalaiskeskustelu vaatii ymmärrystä myös menneestä (Vuori 2001, 16). Jotta voidaan ymmärtää tämän ajan puhetta kotiäitiydestä, on vilkaistava myös historiaan,

joka kontekstoi kotiäitiyden kulttuurisia merkityksiä. Tämän kirjallisuuskatsauksen avulla määrittelin sen, miten tutkimuksessani ymmärrän kotiäitiyden, sekä taustoitan sitä tutkimuskenttää, johon analyysissäni ja johtopäätöksissäni tukeudun.

2.1 Suomalaisen yhteiskunnan muutoksista ja äidin paikasta

Perinteinen kotiäiti-instituutio ei ole juurtunut suomalaiseen yhteiskuntaan, vaan naisten osuus työvoimasta on useiden vuosikymmenien ajan ollut verrattain korkea. Naisten korkean työhön osallistumisen juuret nähdään köyhän maatalousyhteiskunnan työkeskeisessä elämäntyyliässä, jossa sekä naisten että miesten työpanosta tarvittiin selviytymiseen pienillä maatiloilla. Tämän lisäksi Suomen myöhäinen kaupungistuminen ja teollistuminen sekä siirtyminen verrattain nopeasti moderniin palveluyhteiskuntaan ovat hidastaneet tyypillisen teollisen yhteiskunnan työnjakomallia mies-elättäjyyteen ja kotiäitiyteen. Naisia tarvittiin palkkatyössä ja hyvinvointivaltion ammattilaisina. Kotiäitiys ei siis ole ollut todellinen vaihtoehto suurimmalle osalle äideistä, vaikka se olisikin ollut ideologinen ihanne. (Rantalaiho 1997, 21–22.)

Sotien jälkeisellä kaudella äidin tehtäväksi määrittyi luoda intiimi ja läheinen suhde lapseen, kun psykososiaalinen näkemys perheestä ja vanhemmuudesta nousi uudeksi kulttuuriseksi hahmotustavaksi (Vuori 2003, 45). Jaana Vuori (2001; 2003) näkee, että psykososiaalinen perhenäkemys on edelleenkin lasta ja vanhempia koskevan ajattelun syvä pohjavirta. Psykososiaalisessa diskurssissa äidin ja lapsen välinen kiintymyssuhde on tärkeä ja äiti jatkuvalla läsnäolollaan turvaa lapsen terveen ja tasapainoisen kehityksen. Diskurssi perusteli äidin paikan kotiin hoitamaan alle kolmevuotiasta lasta. 1950-luvulla ydinperhekeskeinen ajattelu piirsi yksiselitteistä kulttuurista kuvaa äidistä kodin ja lasten hoivaajana ja isästä perheen elättäjänä. (Vuori 2001, 33–44; 2003, 43–46; Anttonen 2003, 165.) Tuolloin pienten lasten äitien työssäkäynnin ajateltiin olevan osoitus köyhyydestä tai taloudellisen pakon sanelemaa ja suurena visiona oli kotiäitiyhteiskunta, jossa äitien ansiotyöstä voitaisiin luopua yhteiskunnan vaurastuessa (Anttonen 2003, 164).

Suomalaisten äitien ansiotyö kodin ulkopuolella yleistyi nopeasti 1960-luvulla. Tapahtuneet kulttuuriset ja rakenteelliset muutokset sukupuolten työnjaossa nostivat äitien työssäkäynnin voimallisesti julkiseen keskusteluun, jonka seurauksena myös päivähoitokysymys nostettiin julkiseen valokeilaan.

(Anttonen 2003, 165.) Sukupuolten välinen tasa-arvo syrjäytti äiti- ja kotikeskeisen sukupuoli-ideologian 1960-luvun radikalismien hengessä käydyin arvokeskustelun myötä (Julkunen 1994; Anttonen 1994). Sukupuoliroolikeskustelu haastoi äidin paikan kodin ja lasten hoitajana ja viritti vaatimuksen miesten osallistumisesta lasten ja kodinhoitoon toisaalta avartamaan naisten toimintakenttää ja toisaalta monipuolistamaan lasten saamaa sukupuolista roolimallia (Vuori 2003, 51). Raija Julkunen (1994) mukaan naisten palkkatyöläistyminen johti yhteiskunnallisiin muutoksiin, joissa muun muassa kotiäitiyteen ja mieselättäjyyteen perustunut sukupuolten välinen sopimus neuvoteltiin uudelleen niin sanotulla jatkotulla 60-luvulla (vuosina 1966–1975). Naisten oman poliittisen liikehdinnän ja aktiivisen toiminnan kautta määriteltiin uudelleen naisen paikka suomalaisessa yhteiskunnassa. Vaatimusten ytimenä oli naisten vapauttaminen elatussuhteesta miehiinsä sekä sukupuolisen työnjaon murtaminen. Suurimmat muutokset koskivat naisten palkkatyön normalisointia ja valtion roolia palkkatyön ja hoivan yhdistämisen mahdollistajana. Aikaisemmin äitien työssäkäynti oli määritelty sosiaalisesti ongelmaksi, lähinnä köyhyyden ja yksinhuoltajuuden sanelemaksi pakoksi, mutta nyt siitä tuli naisten oikeus ja itsenäisyyden perusta eli emansipaatiota. Naisille vaadittiin mahdollisuutta valita sekä työ että perhe eikä enää näiden väliltä. Vaikka julkista keskustelua käytiin myös miesten hoivavastuun kasvattamisesta osana kotitalouden sukupuolenmukaisen työnjaon murtamista ja naisten vapauttamista ansiotyöhön, se oli valtio, joka toisena sopijapuolena lopulta julkisten palveluiden ja tulonsiirtojen avulla mahdollisti perheenäitien palkkatyön eivätkä niinkään hoivavastuuta jakavat isät. (Julkunen 1994, 186–192.)

1960–1970 lukujen kiihkeä keskustelu ja kampanjointi naisten oikeudesta ansiotyöhön ja korkea-tasoiseen lasten päivähoitoon loi tilaa vastakkaisille näkemyksille ja vaihtoehtoiselle lastenhoitopolitiikalle. Samoihin aikoihin äitien ansiotyön lisääntyessä virisi keskustelu äidinpalkasta, jonka seurauksena vuonna 1985 säädettiin laki kotihoidon tuesta. Jo 1960-luvulla äidinpalkan kannattajien argumentit äidinpalkan puolesta kuulostavat yllättävän tutuilta: äideillä olisi oltava mahdollisuus jäädä kotiin hoitamaan pieniä lapsia menettämättä täysin tuloja, lapselle taattaisiin turvallinen kasvuympäristö kotona, kotitalous- ja hoivatyön yhteiskunnallinen arvostus nousisi sekä valtiontaloudellisesti kotihoito olisi päivähoitoa halvempi vaihtoehto. (Anttonen 2003, 168–169.) Nämä historialliset käännekohdat suomalaisessa perhepolitiikassa ja naisten omassa liikehdinnässä loivat perustan edelleen vastakkainasettelua aiheuttavalle lastenhoitokeskustelulle, joka kansallisen päivähoitolain valmistelun myötä vuonna 1973 jakautui kahteen leiriin: kiivaasti kotihoitoa puolustaviin ja vankasti päivähoidon kannalla oleviin (em., 159).

Naisten palkkatyön normalisoinnin myötä ja lastenhoitokysymysten ratkaisusta lähtien perhettä ja työtä yhdistettiin aina 1990-luvulle saakka tyypillisesti siten, että molemmat vanhemmat kävivät ansiotyössä ja lapset päivähoidossa eikä kysymystä sen kummemmin pohdittu (Jallinoja 2006, 143). 1980-luvulla tyypilliseksi kotiäidiksi miellettiin ansiotyöstä hoitovapaalla oleva äiti eikä sitä tuolloin taloudellisesti myönteisessä ilmapiirissä nähty uhkana naisten työnteon kannalta. Vallalla oli puhe joustavasta perheen ja työn yhteensovittamisesta sekä vanhempien oikeudesta valita lapselleen sopivin hoitomuoto. (Anttonen 2003, 182.)

1990-luvulta alkaen työn ja perheen yhdistämistä alettiin tarkastella ongelmana (Salmi 2004, 1), mikä 2000-luvun alkupuolella laajentui yhä ajankohtaisemmaksi aiheeksi (Jallinoja 2006, 143). Jallinojan näkemyksen mukaan oli kyse työn ja perheen yhteensovittamisen buumista, jossa keskustelua käytiin ja ratkaisuehdotuksia esitettiin tutkijoiden, poliitikkojen, virkamiesten, järjestöjen ja median toimesta (em., 143–144). Työn ja perheen yhdistämisen problematisoinnin taustatekijöiksi on esitetty työelämässä tapahtuneet syvälliset muutokset, joiden on nähty kehittyvän perheen kannalta epäsuotuisiksi (Salmi 2004, 1; Jallinoja 2006, 144). Viime vuosikymmenten aikana työajat ja työn organisoinnin tavat ovat muuttuneet. 1990-laman laajan työttömyyden käänköpuolena työelämän asettamat vaatimukset kasvoivat ja suuntauksena oli muuttaa työsuhteita ja niiden solmimistapoja. Työ on muuttunut laadullisesti huomattavasti kuormittavammaksi kuin aikaisemmin, työajan ja palkkauksen joustot sekä tilapäiset ja määräaikaiset työsuhteet ovat lisääntyneet. (Lammi-Taskula & Salmi 2004, 30; Rönkä, Kinnunen & Sallinen 2005, 171.) Minna Salmen (1996) mukaan työn ja perheen yhdistäminen kytkeytyy perinteisesti naisiin lastenhoito- ja ansiotyön mahdollistamiskysymyksenä, koska päävastuu lasten hoitamisesta on lähtökohtaisesti ollut ja on edelleenkin naisilla. Työelämän muutoksen ongelmakentän Salmi näkee kytkeytyvän juuri naisten työmarkkina-asemaan sekä naisten ja miesten väliinseen työnjakoon kotona ja vanhemmuudessa. (Salmi 1996, 216.)

2.2 Kotiäitiyden institutionaalinen konteksti

Yhteiskunnalliset rakenteet ja kulttuuri ovat keskeisessä asemassa siinä, miten asioista puhutaan ja millaisia oikeuksia ja vastuita itselle oletetaan. Puhe kotiäitiratkaisusta ja siihen liittyvistä arkisista käytännöistä kiinnittyy ympäristöön, jonka osana työelämän muutoksien ja käytäntöjen lisäksi ovat

olemassa myös perhepoliittiset käytännöt. (Ks. Repo 2009a, 87.) Suomalaiset äidit käyvät pääsääntöisesti kokopäivätyössä tai ovat kokopäiväisiä kotiäitejä. Lastenhoidon näkökulmasta tämä tarkoittaa päivähoidon tai kotihoidon valintaa. Erilaiset suomalaisen työelämän ja lastenhoitopolitiikan ominaisuudet ohjaavat äitejä joko–tai -valintojen tekemiseen. (Em., 93–94.) Tarkasteltaessa kotiäitiratkaisua on oleellista esitellä lyhyesti nykyistä suomalaista perhepolitiikkaa perhevapaiden ja lastenhoidon tukemisen osalta sekä naisten osallistumista työelämään.

2.2.1 Lastenhoidon yhteiskunnallinen tukeminen

Suomalaisen perhepolitiikan lähtökohtana on ollut tasata lapsista vanhemmille aiheutuvia kustannuksia ja tarjota lapsiperheille työn ja perheen yhteensovittamisen mahdollistavia palveluja (Takala 2005a, 12). Lapsen syntyessä ja kasvaessa vanhemmilla on oikeus erilaisiin työ sopimuslakiin perustuviin perhevapaisiin sekä Kelan maksamiin etuuksiin (www.kela.fi/lapsiperheet). Lapsen syntyessä vanhemmille maksetaan vanhempainpäivärahaa, jota ovat äitiysraha, isyysraha ja vanhempainraha. Työssä käyvällä vanhemmalla on oikeus saada työstään vapaata päivärahan maksun ajalta. Lastenhoidon tuilla pyritään tukemaan rahallisesti sekä alle kouluikäisen lapsen hoitojärjestelyjä vanhempainpäivärahakauden päätyttyä että peruskoulun 1. ja 2. luokalla olevan pienen koululaisen alkutaivalta. Lastenhoidon tukimuotoja ovat kotihoidon tuki, yksityisen hoidon tuki ja osittainen hoitoraha. Alle kolme vuotiaan lapsen vanhemmalla on vanhempainpäivärahakauden päättyessä oikeus jäädä työstään palkattomalle vapaalle ja saada tältä ajalta kotihoidon tukea. (Kelan tilastollinen vuosikirja 2013, 78.) Kotihoidon tuki on Suomessa suosittu etuus, vaikka sen käyttö on hieman laskenut 1990-luvun lamavuosien huippulukemista. Vuonna 2013 noin puolet alle kolmevuotiaista tuen piirissä olevista lapsista hoidettiin kotihoidon tuella (Kelan tilastollinen vuosikirja 2013, 263). 2000-luvun alkupuolella 86 prosenttia lapsista hoidettiin kotihoidon tuen turvin ainakin jonkin aikaa ennen kolmatta ikävuotta (Hämäläinen 2005, 139).

Kun tulkitaan suomalaista kotihoitoa kommentoivaa keskustelua, on otettava huomioon suomalaisten lasten oikeus päivähoitoon. Kotihoito tuskin saisi nykyisenkaltaista diskursiivista tilaa valintana, lasten etuna tai mahdollisuutena perheen ja työn yhteensovittamiseen ilman päivähoito-oikeuden olemassaoloa. (Repo 2009a, 90.) Kunnan järjestämään päivähoitopaikkaan on oikeus jokaisella alle kouluikäisellä lapsella vanhempainrahakauden päätyttyä. Oikeus päivähoitoon koskee kaikkia lapsia eikä se ole riippuvainen perheen tulotasosta, työllisyydestä tai sosiaalisista ongelmista. (Repo &

Kröger 2009, 200.) Kotihoidon tuki määrittyy jo lainsäädännöllisesti kunnallisen päivähoiton vaihtoehdoksi. Kaikki alle kolme vuotiaan lapsen vanhemmat, jotka eivät valitse lapselleen kunnallista päivähoitoa, ovat oikeutettuja kotihoidon tukeen (Laki lasten kotihoidon... 1128/1996). Pienten lasten hoivasta on muodostunut vahva valinnanvapauden diskurssi niin julkisuudessa kuin poliittisilla kentillä. Suomalaiselle lastenhoitoajattelulle on keskeistä luottamus vanhempien kykyyn valita lapselleen paras hoitomuoto. Tämä vuoksi vanhemmille halutaan tarjota moninaisia perhepoliittisia oikeuksia valintansa tueksi. (Repo 2009b, 219–220; 2012, 114–115.)

Kotihoidon määrittelemisen vapaasti tehdyksi valinnaksi jättää huomiotta sukupuolittuneita käytäntöjä, joita sisältyy kotihoidon tuen käyttöön sekä perhe- ja hoitovapaiden pitämiseen (Repo 2009b, 220). Lasten kotihoidon tuki ja perhevapaat ovat muodostuneet käytännössä naisten etuoikeuksiksi, vaikka puhe jaetusta vanhemmuudesta ja sukupuolten tasa-arvosta on ollut tärkeässä osassa suomalaista lastenhoidon politiikkaa jo useamman vuosikymmenen ajan (Takala 2005b, 36–37).

2.2.2 Naiset työelämässä ja perhevapaalla

Suomessa naisten osallistuminen työmarkkinoille on kansainvälisesti vertaillen laajaa, mutta samanaikaisesti naiset käyttävät edelleen valtaosan perhe- ja hoitovapaista (Salmi, Lammi-Taskula & Närvi 2009, 20). Naisten työvoimaan osallistumisaste on korkea ja henkilöä kohden lasketut työtunnit korkealla tasolla. Suomalaiset äidit niin kuin isätkin tekevät pääosin kokopäivätyötä. (Hämäläinen 2005, 126.) Osa-aikatyö ei ole Suomessa yleinen työskentelymuoto, vaikka sitä on useampaan otteeseen esitetty ratkaisuksi pikkulapsivaihetta elävien vanhempien työn ja perheen yhteensovittamisen ongelmiin. Silloin, kun sitä tehdään, se on usein ei-toivottu naisten vaihtoehto. Osa-aikaiset työsuhteet ovat myös usein määräaikaista ja tilapäisiä, mikä on tavallista naisvaltaisilla aloilla. (Salmi 1996, 219; 2004, 177.) Työorganisaatioissa kokoaikatyön kulttuuri on vallitseva, mikä näkyy työnantajien vastahakoisuutena uudelleen järjestää töitä osa-aikaistamisen mahdollistamiseksi. Usein osa-aikaistettu työ kääntyykin epärationaaliseksi työntekijän näkökulmasta, jos lyhempi työaika tarkoittaa tiiviimpää työntekoa pienemmällä palkalla. (Salmi 2004, 177; Salmi ym. 2009, 184.) Suomessa äidit siis yleensä vetäytyvät kokonaan työmarkkinoilta lasten ollessa pieniä sen sijaan, että he pyrkisivät tai pystyisivät lyhentämään työaikaansa (Hämäläinen 2005, 126).

Tästä on tutkimusten mukaan seurannut naisille ongelmia työmarkkinoille pääsyn, työmarkkina-
aseman pysyvyyden sekä työuralla etenemisen suhteen. Naisiin liitetyn lastenhoitoriskin vuoksi heitä
saatetaan myös kohdella työmarkkinoilla toisen luokan työntekijöinä. Naisten tueksi tarkoitettujen
perhepoliittisten järjestelmien on nähty kääntyvän ongelmaksi sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta
työelämässä naisten työmarkkina-aseman suhteellisen heikkenemisen myötä. (Lammi-Taskula 2004
40; Salmi ym. 2009, 20.) Kotona olevat pienten lasten äidit voidaan nähdä työvoimapolitiittisesta
näkökulmasta myös työvoimareservinä, jota halutaan väestön ikääntymisen seurauksena kannustaa
työmarkkinoille. Keskeisenä äitien työhön paluun kannustimena nähdään työn ja perheen yhteen-
sovittamisen ongelmien vähentäminen, minkä uskotaan toteutuvan lisäämällä isien perhevapaiden
käyttöä. Kannustamalla isiä perhe- ja hoitovapaille halutaan parantaa naisten asemaa työmarkkinoilla
ja lisätä tasa-arvoa sekä työelämässä että perheen sisällä. Näkemyksenä on, että isien perhevapaiden
käytön lisäys toisi äidit aiemmin työmarkkinoille, tasaisi lastenhoito- ja kotityötaakkaa sekä liittäisi
mieheen samanlaisen lastenhoitoriskin, mikä nyt liitetään perheen perustamisiässä olevaan naiseen.
(Hämäläinen & Takala 2007, 22–23.)

Suomalaisten äitien työmarkkinoilla esitetään olevan kahden kerroksen malli, jossa osalla äideistä
kohtuullisen pitkät perhevapaat eivät ole muodostuneet ongelmaksi työuran etenemisen suhteen, kun
taas osalla äideistä ptkätyöt, pitkät perhevapaat ja työttömyys vuorottelevat ja suhde työmarkki-
noin on katkonainen ja epävarma. Täydet kolme vuotta kotihoidon tukea hyödyntävät erityisesti ne
naiset, joilla ei ole työpaikkaa, johon palata vanhempainvapaan päättyessä, tai joilla on muuten heikot
työllistymismahdollisuudet. Pienipalkkaiset, vähän koulutetut ja heikossa työmarkkina-asemassa
olevat äidit siis päätyvät useimmin kotiäideiksi, kun heillä kotihoidon tuen vaihtoehtona on useim-
miten työttömyys. Korkeammin koulutetut ja vakituksessa työsuhteessa olevat naiset taas harvemmin
käyttävät kotihoidon tukea yli kahta vuotta, vaikka todellinen valinnanmahdollisuus kotiäitiyden ja
työhön paluun välillä koskee lähinnä vain heitä. (Lammi-Taskula 2004, 40, 45; Salmi ym. 2009.) Las-
ten hoivajärjestelyihin liittyvissä käytännöissä näyttäisi siis tutkimusten mukaan olevan sosiaaliseen
asemaan liittyviä jakolinjoja (Kivelä 2012, 93).

2.3 Kotiäitiyden kulttuurisista jäsennyksistä

Kotiäitiyden valinnasta ei neuvotella perheessä tai keskustella julkisilla areenoilla kulttuurisessa tyhjiössä. Se, millaisia kulttuurisia jäsennyksiä lastenhoidon ja äitiyden takaa on tunnistettavissa, on osaltaan luomassa suuntaviivoja arjessa tehdyille lastenhoitovalinnoille ja niiden merkityksellistämisen tavoille. (Ks. Repo 2012, 112.)

Katsaus perheaiheisten foorumien keskusteluihin toistaa sitä, mikä on todettu monissa äitiyttä koskevissa tutkimuksissa. Kotiäidin tekemää työtä ei arvosteta, mikäli sitä ylipäättään työksi tunnustetaan. Keskusteluista voi nopeasti poimia vähästä arvostuksesta kieliviä ilmauksia, jotka kertovat kotiäidin paikasta suomalaisessa yhteiskunnassa, jossa ansiotyö arvottaa identiteettejä. Kotona lapsiaan hoitava äiti on ”vain kotona”, ”löhöää sohvalla” ja ”velttoilee netissä roikkuen” lasten leikkiessä omia leikkejään. Satu Katvala (2001) on äitiyden uskomuksia tutkiessaan tuonut esille emännysäitiyden, joka huolehtii ja touhuu kotona enemmän kuin on tarpeenkaan. Katvalan mukaan emännysäitiys valaisee omalla tavallaan äidin paikkaa kotona, koska sen takana voi nähdä kulttuurissamme jaettuja uskomuksia pelkän kotonaolon yhtäaikaisesta tärkeydestä ja väheksyttävyydestä. Pelkkä lastenhoito ei riitä oikeuttamaan äidin kotonaoloa, vaan siellä täytyy touhuta, tehdä työtä ja todistaa, ettei äiti ole ollut laiska. Näin kotonaolosta voi tulla arvokkaampaa. (Katvala 2001, 80.)

Myös Eeva Jokisen (1996) mukaan kotiin jääminen asettuu kulttuurisessa luokituksessa lähtemisen ja työn tekemisen vastinpariksi ja hierarkiassa alemmaksi. Hän liittää jäämisen ja lähtemisen hierarkian kehityspsykologisiin skeemoihin, joissa oletetaan, että kypsyys edellyttää yksilöllistä eriytmistä ja kotoa lähtöä. Tämän seurauksena vanhemmistaan riippuvaisten lasten ja äitien kotiin jääminen mielletään paikallaan polkemiseksi ja jopa taantumiseksi. (Jokinen 1996, 86.) Kun puhutaan koulutettujen naisten kotiin jäämisestä Jokisen ajatuksen kontekstissa, on ymmärrettävää, miksi niin poliittisilla tahoilla kuin muussa julkisessa keskustelussa ilmoille on heitetty ajatuksia siitä, kuinka kotiin jäävien naisten korkeakoulutus on hukkaan heitetty resurssi, joka ”tuhlataan” lastenhoitoon ja kotitöihin. Samankaltaista argumentointia oli nähtävissä jo 1960-luvun sukupuolten tasa-arvokeskustelussa naisten koulutustason noustessa, kun kotiäitiystavoitteen nähtiin olevan ristiriidassa naisten koulutuspyrkimysten kanssa (ks. Anttonen 2003, 166).

Riitta Jallinojan (2006) mukaan kotiäitivalintaa on perusteltava sekä itselleen että muille, koska ansiotyöäitiys on suomalaisessa yhteiskunnassa normi (Jallinoja 2006, 103). Raija Julkusen (1995) mukaan sekä kotiäitiys että ansiotyöäitiys ovat kulttuurisesti ristiriitaisia äitiyden malleja. Kotiäitiys on ylevää ja lapsen parasta toteuttava ainoa oikea moraalinen ratkaisu, mutta se näyttäytyy samanaikaisesti ”ei-minään” ansiotyössä käyvään äitiin vertautuessaan. Suomalaisessa työetiikan kulttuurissa ihmistä arvotetaan ansiotyön kautta. Ansiotyöäitiys on siis normaalia itsensä toteuttamista ja hyväksyttävämpää vallalla olevan individualistisen ideologian näkökulmasta, mutta samalla se näyttäytyy syyllistävänä lapsen parhaan laiminlyöntinä. Äitien työssäkäynnin yleisyyden on asiantuntijapuheessa tulkittu liittyvän muun muassa lasten pahoinvointiin. Näin muiden modernien identiteettien tavoin äitiydestäkin on tullut valinta, jossa on aina jotakin menetettävää. (Julkunen 1995, 89–90.)

Kulttuurisessa kehyksessä kotiäidin aika näyttäytyy kiireestä vapaana. Osa Eeva Jokisen (2005) tutkimista naisista, joilla ei itsellään ollut kokemusta vauvan tai lasten hoidosta, näki äitiysloma-ajan mahdollisuutena rauhalliseen vaiheeseen vaativan työelämän keskellä. Jokisen mielestä ajatus kotiäitivaiheesta rauhallisena ajanjaksona on kiinnostava, koska se paljastaa jotakin työelämän vaativuudesta. Tekemistä ja toimimista eivät sanele työelämän asettamat tarpeet vaan lapsen tarpeet, joihin vastaamista pidetään tässä kontekstissa vähemmän rankkana. (Jokinen 2005, 78.)

Tyypillistä suomalaista kotiäitiyttä voisi luonnehtia määräaikaiseksi kotiäitiydeksi. Julkusen (1995) mukaan kotiäitiys on elämänurana Suomessa harvinainen. Äidin identiteetti suhteutuu normalisoituun ansiotyöhön, josta tehdään ”trippejä” kotiäitiyteen. Ansiotyön tekemistä ei tarvitse perustella, mutta kotona olemista odotetaan perusteltavan. (Julkunen 1995, 91.) Kuitenkin Marjo Kuronen (1993) havaitsi neuvolatyöntekijöiden puhetta tarkastelevassa tutkimuksessaan, että tietyssä kontekstissa myös ansiotyötä on perusteltava. Neuvolan työntekijät korostivat kotihoidon tärkeyttä lapsen hyvinvoinnin kannalta alle kouluikäiseksi saakka. Jos äiti aikoi palata töihin heti vanhempainrahakauden päätyttyä lapsen ollessa noin yhdeksän kuukauden ikäinen, työhön paluu vaati puolusteluja. Kuronen hahmotti 1990-luvulla neuvolapuheesta äitiyden ideaalisen vaihemallin, jossa nainen jää raskauden loppuvaiheessa pois töistä äitiysloman alkaessa ja palaa töihin lapsen ollessa mieluiten 2–3-vuotias. Äitiyslomansa ja hoitovapaansa aikana äiti omistautuu täysin äitiydelle ja irtautuu lapsistaan lyhyiksi ajoiksi harrastusten muodossa mahdollistaen näin myös isälle aikaa lasten kanssa. Tämän jälkeen lapsen kotona olo nähtiin ongelmallisena sosiaalisen kehityksen kannalta. Tässä vaiheessa äidin työ-

hön paluuta pidettiin itsestään selvänä ja siihen kannustettiin. (Kuronen 1993, 95.) Eeva Jokinen (1996) näkee vaihemallin ideaalina, joka on ollut 1980-luvulta alkaen suomalaisessa perhepuheessa hallitsevana puhetapana ja asettaa äitiyden ja naiseuden/kansalaisuuden vuorottelemaan lineaarisessa ajassa. Jokisen mukaan puhetapa pohjaa sukupuolisopimukseen ja alati liikkeessä olevaan sukupuolineuvotteluun miesten ja naisten suhteesta ja varsinkin naisen paikasta. Sukupuolineuvottelulla hän viittaa valtiollisiin ja poliittisiin ratkaisuihin, joilla äitien elämää Suomessa on säädelty ja joihin äidit itsekin ovat olleet vaikuttamassa. Päivähoito ja pitkät perhevapaat mahdollistavat Jokisen näkemyksen mukaan kaksi äitiyden vaihemallia, joissa nainen voi vuorotella työntekijänä ja pitkiäkin aikoja kotiäitinä. (Jokinen 1996, 113–114, 187–188.)

Jaana Vuori (2001) tarkastelee väitöskirjatutkimuksessaan perheasiantuntijoiden tekstejä, joista hän on tunnistanut kaksi toisilleen vastakkaista diskurssia: äidinhoivan diskurssi ja jaetun vanhemmuuden diskurssi. Tutkimuksessaan hän tarkastelee näiden kahden diskurssin suhdetta sekä diskurssien tuottamia vanhemmuuden sukupuolisia toimijuuksia. Vuoren mukaan jaetun vanhemmuuden diskurssiin liittyy ymmärrys, että äitiys ja työ kotona rajoittavat naisten toimijuutta siinä määrin, että miehet ja ammattilaiset tarvitaan vapauttamaan heidät ahtaasta elämänpiiristään. Kun tästä näkökulmasta ansioäiti nähdään kotiäitiä aktiivisempana, avarakatseisempana ja elämänpiiriltään rikkaampana, määrittyy kotiäidin ahtaassa elämänpiirissä elävien lastenkin elämänpiiri sen mukaisena. Lisäksi jaetun vanhemmuuden idean mukainen isien osallistuminen lasten kasvatukseen ja hoivaan sekä kotitöihin on keventänyt äidin työtaakkaa, rikastuttanut lasten elämänpiiriä ja lähentänyt miesten ja naisten maailmoja. Toisaalta äidinhoivan diskurssi on tukenut naisten kykyä ja halua huolenpitoon ja kasvatukseen ja pyrkinyt lisäämään äidin työn arvostusta. Äitiyden yhteiskunnallista merkitystä painottaen on naisten toimesta rakennettu monia instituutioita ja ammatteja, joilla on pyritty helpottamaan naisten ja lasten elämää. Feministisessä keskustelussa sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmasta tällaista toimintaa on arvosteltu taantumuksellisenä politiikkana, koska se näyttää asettavan naisen takaisin ahtaalle keittiöön ja hiekkalaatikon reunalle. Keskustelu maternalismista feminismin yhtenä keskeisimmistä liikkeistä on palauttanut naisten toiminnan arvon. (Vuori 2001, 370–371.)

Sekä äidinhoivan että jaetun vanhemmuuden diskurssit ovat Vuoren (2001) mukaan yksipuolisia ja ongelmallisia. Ne eivät jätä tilaa äidinkuvan moninaisuudelle, vaan tuottavat kaksijakoista äidinkuvaa, joka istuu syvässä. Kotiäiti ja työäiti ajatellaan usein jopa kahdeksi erilliseksi lajiksi. Äiti voi olla vain joko antaumuksellinen ja uhrautuva kotiäiti tai lastensa luota poissaoleva työäiti. Näin on

siitä huolimatta, että sama nainen on usein arkisessa maailmassa vuorotellen, tai jopa yhtä aikaa, kotiäiti ja työäiti elämäntilanteesta sekä työmarkkinoiden ja perhepoliittisten ratkaisuiden veto- ja työntövoimasta riippuen. Työssäkäyvät äidit hoitavat lapsiaan yhtälailla kuin kotiäiditkin ja kykenevät luomaan kehitystä vaalivan suhteen lapseensa. Eikä kotiäitien toimijuus rajoitu ”pinnasängyn, hellan ja pyykkikoneen kolmioon”. (Em., 371; 2002, 6.)

2.4 Kotiäitiratkaisu sosiaalitieteellisessä aikalaiskeskustelussa

Työn ja perheen yhteensovittamista tutkiessaan monet tutkijat ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana huomanneet, että lasten kotihoito on lisääntynyt. Konkreettisesti tämä on näkynyt muun muassa lisääntyneenä kotihoidon tuen käyttönä ja kotihoidon jaksojen pidentymisenä. (Niemi 2006, 173.)

Naisten työmarkkina-aseman huonontumista eli työttömyyttä ja pätkätoiden lisääntymistä pidetään yhtenä syynä lasten kotihoidon suosion kasvuun (Niemi 2006, 173). Työ- ja elinkeinoministeriön teettämän tutkimuksen mukaan naisten perhevapaavalinnoilla on yhteys taloudellisiin suhdanteisiin ja työmarkkinoiden vaihteluihin. Varsinkin äitien perhevapaiden keston nähdään riippuvan työmarkkinoiden toimivuudesta. Avainkysymyksenä naisten perhevapaiden suhteen pidetään työllisyysasteen sijasta työsuhteen pysyvyyttä, työmarkkinoiden työnäkymiä perhevapaalta palaavalle sekä koulutusta. (Salmi ym. 2009, 16.) Yhä useammalle äidille lastenhoidon tai varhaiskasvatuksen tukimuotojen välinen valinta ei ole ainoastaan valinta hoitomuodoista vaan myös toimeentulolähteistä. 1990-luvun taloudellisen laman ja työelämän rakennemuutosten myötä työsuhteiden määräaikaistuminen lisääntyi ja äitien työttömyysjaksot sekä työvoiman ulkopuolella oleminen pitenivät. (Haataja 2006, 103–104.) Kotihoidon tuen nähdään tarjoavan toimeentulollisen vaihtoehdon työttömyydelle. 2000-luvulle tultaessa suurimmalla osalla kotihoidon tukea saavista äideistä ei ollut työpaikkaa, johon palata (Lammi-Taskula 2004; Haataja 2006; Salmi ym. 2009). Työttömyys ja heikko kiinnittyminen työmarkkinoille osoittautuivat keskeisiksi taustatekijöiksi pisimpään kotihoidon tukea käyttävillä äideillä myös Tapio Rissasen (2012) tutkimuksessa. Kaikista heikoimmin työmarkkinoille kiinnittyville äideille kotihoidon tuki tarjosi mahdollisuuden jättäytyä kokonaan työmarkkinoiden ulkopuolelle ja ohjasi näin äitejä piilotyöttömyyteen. (Rissanen 2012, 176; 178.)

On esitetty, että elämä on markkinallistunut. Nyky-yhteiskunnalle on ominaista ilmiökenttä, johon kuuluvat globaalit markkinat, kasvavat työelämän paineet, vanhemmuuteen likenevän ajan niukkuus, yhteiselämän ja avioerojen paineet, suorituskeskeisyyden lisääntyminen ja sähköisen viestinnän räjähdysmäinen kasvu. (Lahikainen, Punamäki & Tamminen 2008, 307.) Talouselämän kiihtynyt rytmi ja globaali taloudellinen epävarmuus sekä jatkuvan mediahuomion kohteena olevat irtisanomis-uutiset luovat kontekstin, jossa tasapainoilu työn ja perheen välillä koituu harvoin perheen hyväksi. Työelämän koventuneiden vaatimusten onkin esitetty olevan yksi niistä kulttuurisista seikoista, joka voidaan yhdistää puheeseen lasten kotihoidon lisääntymisestä. Lapsiperheiden vanhemmat ovat mukana työelämässä useammin kuin miehet ja naiset keskimäärin ja he tekevät pitkää työviikkoa. Lapsiperheessä, jossa molemmat vanhemmat käyvät töissä, tasapainoillaan siis lapsille annettavan ajan ja läsnäolon sekä työajan välillä. (Niemi 2006, 174.) Lisäksi työelämän kiristynyt kilpailu, kiristyneet aikataulut sekä tuottavuus- ja joustavuusajattelu ovat vaatineet työntekijöiltä entistä enemmän panostusta omaan työhön ja kasvattaneet paineita työpaikoilla. Työn henkinen rasittavuus on lisääntynyt, kun kiristyneeseen työtahtiin ja kilpailuun yhdistyy epävarmuus työsuhteen jatkuvuudesta. (Kivimäki 2003, 191–195.) Vanhempien aikapulasta on muodostunut tämän ajan vahva moraalinen diskurssi. Yhä useammassa yhteydessä mainitaan, että vanhemmat eivät vietä tarpeeksi aikaa lastensa kanssa ja tästä seuraa lasten pahoinvointia ja perhearvojen heikkenemistä. (Repo 2007, 236; Jallinoja 2006, 126–127.) Tähän liittyy osittain myös hukassa olevan vanhemmuuden ajatus. Vanhemmuuden sanotaan olevan hukassa, jos ajankäyttö suosii työntekoa lasten ja perheen kanssa vietetyn ajan sijaan ja kasvatusvastuu sysätään perheen ulkopuolelle (Jokinen 2005, 124–126). Syyt lasten ja nuorten ongelmiin palautuvat yhä kiihtyvämmin muuttuneeseen yhteiskuntaan, joka vaikeuttaa vanhemmuuden toteuttamista toisilleen vastakkaisten vaatimusten keskellä (Jallinoja 2006, 113–114).

Nykyvanhempien arkielämää kehystävät kasvavien työelämäpaineiden lisäksi perheaikapaineet. (Sipilä ym. 2012b, 200). Julkista perhepuhetta määrittää käsitys perheajasta, joka nähdään lasten hyvinvointia edistävänä ja lapsiperheiden sosiaalisia ongelmia ratkaisevana positiivisena ilmiönä. Perheaikaan liitetään ajatus läsnäolosta lasten arjessa, joka ymmärretään tärkeäksi osaksi hyvää vanhemmuutta. Julkisessa aikadiskurssissa oletetaan, että vanhemmat haluavat ja heidän tulisi viettää enemmän aikaa lastensa kanssa. Näin muotoiltuna lasten kanssa vietetystä ajasta on muotoutunut keskeinen kriteeri kunniallisesti toteutetulle vanhemmuudelle. Ymmärrys perheajan merkityksestä on omalta osaltaan muovaamassa kotihoidon valintaa. (Repo 2012, 134.)

Riitta Jallinoja (2006) on tunnistanut vuosituhannen vaihteessa käydystä perheaiheisesta julkisesta keskustelusta familistisen käänteen, jonka ydinaineksiksi hahmottuivat kotiäitiys ja hyvä vanhemmuus. Jallinoja tutki Helsingin Sanomien perheaiheisia kirjoituksia vuosilta 1999–2003. Tarkastellessaan lasten kotihoitoa koskevia mielipidekirjoituksia, hän kiteytti kotiäitiyden familistisen tausta-ideologian pääjuonteiksi valinnanvapauden korostamisen ja kotihoidon luomisen normatiiviseksi ihanteeksi. Vaikka kotiäitivalinnasta puhuttaessa korostettiin vahvasti oikeutta itse valita lasten hoitomuoto, siitä samalla rakennettiin vahvaa normatiivista ihannetta, joka oli valittava, jos halusi tehdä oikein. Vedotessaan valinnanvapauteen kotiäidit puhuivat itsestään ja keskeiseksi nousi heidän oma valintansa. Jallinoja näkee valinnanvapauteen vetoamisen liittyvän valinnanvapauden valta-asemaan nykyajan henkisessä ilmapiirissä sekä selontekovelvollisuuteen, joka syntyy oman toiminnan näkemisestä poikkeuksellisenä. Kotiäidit olivat käsityksensä mukaan kokeneet työnsä arvostuksen puutetta ja näin ollen oman ratkaisunsa ajan ilmapiirin vastaisena. Ansioäitiyden ihannetta vasten kotiäitiys näyttäytyi perusteltavana, mitä tuolloin toteutettiin nykyajan ilmapiirin mukaisesti liittämällä perinteisenä pidettyyn ratkaisuun individualistisia perusteluja. Kotihoitokeskustelun toisen pääjuonteen, yleisen ihanteen tekemisen, Jallinoja näkee syntyneen, kun kotihoito asetettiin muiden hoitomuotojen edelle ja se esitettiin oikein tehdyksi valinnaksi. Näin kotihoitoa luotiin normatiiviseksi ihanteeksi ja sitä perusteltiin yhteiseksi tiedoksi muuttuneeseen tieteelliseen tietoon nojaten. Kotihoidon yhteydessä asiantuntemusta löydettiin kehityspsykologiasta ja kiintymyssuhdeteoriasta. Kehityspsykologiset tekijät toimivat perusteluna alle kolmevuotiaiden kotihoidon paremmuudelle ja lapsen parhaan toteutumaksi kiteytyi äidin (tai isän) ja lapsen välinen kiintymyssuhde. Kiintymyssuhde taas mahdollistui vain vanhempien todellisen läsnäolon ja ajan antamisen kautta, joista tulikin kotihoidon paremmuuden symbolisia merkkejä. (Jallinoja 2006, 97–98, 102–105.)

2000-luvun alun familistisen käänteen yksi keskeisimmistä fraaseista, ”aikaa lapselle”, kuuluu edelleen vahvimpiin argumentteihin, kun vanhemmat tekevät ja puolustavat valintojaan lastenhoidon suhteen. (Jallinoja 2006; Repo, 2009a; 2012). Jorma Sipilän (2012) mukaan yleisesti jaettu ymmärrys siitä, että lasten kanssa tulisi viettää enemmän aikaa, on ristiriidassa perhe-elämän toisen tarpeen eli rahan kanssa. Monella vanhemmalla on käytettävissä vain jompaakumpaa ja valinta näiden välillä voi olla helpompi tehdä kotihoidon tuen turvin. Se mahdollistaa pienellä rahallisella tuella panostuksen aikaan lasten kanssa. (Sipilä 2012, 46.) Vaikka kotihoivasta ei makseta paljon eikä sillä ole läheläkään palkkaa vastaavaa tunnustusta, voi kahden vanhemman perheessä riittää se, että toinen omistautuu työelämälle. Keskimääräisesti elintaso on länsimaissa korkea, joten suhteellisen monella on

mahdollisuus alentaa kulutustasoaan niin halutessaan. (Sipilä ym. 2012b, 190; 200.) On kuitenkin muistettava, että lapsiperheiden köyhyys on lisääntynyt selvästi samaan aikaan, kun lasten kotihoitoa on ryhdytty tukemaan julkisin varoin (Niemi 2006, 177). Köyhyyden taustalla nähdään 1990-luvun laman jälkeiset perhepoliittisten tukien leikkaukset sekä yhä useamman pienten lasten perheen riippuvuus hyvinvointivaltiota tai yhden ansaitsijan tuloista (Haataja 2005, 81; 105). Taloudellisella köyhyydellä on yleensä negatiivisia vaikutuksia perhe-elämään, kun jatkuva toimeentulon niukkuus koettelee perheen kestokykyä ja vaikuttaa perheenjäsenten henkisiin voimavaroihin. Paradoksi syntyy, kun köyhyyttä torjutaan molempien vanhempien kokopäivätyöstä saatavilla ansiotuloilla. Tällöin rahan puute muuttuu helposti ajan, hoivan ja jaksamisen puutteeksi. Kotiäitiys voikin tarkoittaa valintaa köyhyyden ja hoivaköyhyyden välillä. (Niemi 2006, 178.)

Sipilän (2012) mukaan vanhemmille on tullut uusia motiiveja jäädä kotiin hoitamaan pientä lasta pidemmäksi aikaa, kun rakenteelliset ja kulttuuriset muutokset niin työelämässä kuin informaalisissa hoitoavussa saavat vanhemmat kaipaamaan lasten hoiva-aikaa. Epäsäännölliset työajat, työmatkat ja pätkätyöt asettavat yhä vaihtelevampia hoivatarpeita, joihin päivähoito ei pysty ongelmattomasti vastaamaan. Näitä epäsäännöllisiä hoidontarpeita paikkaavien omaisten ja ystävien hoitoapu on yhä harvemmassa ja monilla saavuttamattomissakin pitkien välimatkojen vuoksi. (Sipilä 2012, 45.) Työn ja perheen yhteensovittamisen hankaluudet ja kiireinen elämä aiheuttavat varsinkin lapsiperheissä aika-konflikteja, joita työssäkäyvät vanhemmat, enimmäkseen lähinnä äidit, ratkovat ”hyppäämällä oravanpyörästä” pidemmälle kotihoitojaksolle toisaalta helpottaakseen omaa työpainotteista arkeaan ja toisaalta antaakseen myös lapsille mahdollisuuden rauhalliseen ja hallittuun arkeen. (Repo 2007, 237; 2012, 137.)

Riikka Niemen (2006) näkemyksen mukaan samanaikaisesti määräaikaisten kotiäitiyden yleistymisen kanssa on kehittynyt internetin välityksellä leviävä äitien vastakulttuuri. Hän näkee, että internetin keskusteluryhmät voivat toimia lasten kotihoitoon kannustavina välineinä, koska ne tarjoavat yksinäisille aikuiskontakteja kaipaaville kotiäideille sosiaalisia kontakteja kotoa käsin ja keskustelualustan uudentyyppiselle lastenhoitokulttuurille, jossa painotetaan lapsentahtisuutta ja pitkää kotihoitoa. Nyt pikkulapsivaihetta elävälle sukupolvelle on ominaista erityinen sosiaalisuus, jota halutaan toteuttaa vertaisryhmissä niin internetin keskustelupalstoilla kuin tavaten kasvotusten vaikkapa kahviloissa tai perhekerhoissa. Rohkaistessaan toisiaan lasta lähellä pitävään pitkään kotihoitoon nykypäivän pikkulapsivaihetta elävät äidit luovat uutta kulttuuria, jossa kyseenalaistetaan kahden ansaitsijan malliin

perustuva käsitys tasa-arvosta sekä samaiseen malliin kuuluvat alituiset aika- ja sukupuolineuvottelut. (Niemi 2006, 176–177.) Pikkulapsivaiheessa näiden edelle halutaan asettaa kodin kotoisuus, totunnaiset sukupuolitapaisuudet ja sukupuolen rento reflektointi (em., 177; Jokinen 2005, 62; 67–68).

Haastateltuaan kotihoidon tuen käyttäjiä Katja Repo (2007, 235–236; 2009a, 77) on kiinnittänyt huomiota siihen, että kotona lapsiaan hoitavat äidit perustelevat kotihoitovalintaansa vetoamalla arjen kiireettömyyteen. Leppoiset aamut ja joustavat aikataulut säästävät kotona hoidettuja lapsia siltä stressaavalta kokemukselta, jota päivähoitossa olevat lapset joutuvat kokemaan. Arjen kiireettömyyttä painottavasta puheesta oli kuitenkin paikannettavissa myös oman hyvinvoinnin korostusta. Kotona olon arkea kuvattiin kiireettömänä, antoisana ja leppoisana myös äidin näkökulmasta. Kotihoito mahdollistaa elämän asettamisen oman rytmin mukaiseksi ja näyttäytyy näin vanhemman hyvinvoinnin kontekstissa. Sitä ei katsotakaan ainoastaan perheen ja lasten näkökulmasta vaan omien halujen ja valintojen perustein. Tähän liittyy myös ajatus kotiäitiydestä ”downshiftaamisena”, vauhdin hidastamisena ja elämän yksinkertaistamisena. Revon näkemyksen mukaan puhe kotiäitiyden valinnasta voi näin ollen näyttäytyä vastapuheena vaativalle työelämälle. (Repo 2012, 132–133; 2009a.)

Revon (2012) mukaan monille äideille kotona vietetty aika merkitsee ”oman tahdon toteuttamista” ja tilaisuutta kartoittaa oman elämän mahdollisuuksia. Revon tutkimien äitien puheessa kotihoidon valinta näyttäytyi yhdestä näkökulmasta myös ajanjaksona, jolloin pohditaan arvoja, rakennetaan omaa identiteettiä ja etsitään omaa elämäntyyliä. Äideille, jotka ovat olleet työelämässä, kotihoidon jakso voi toimia hidastamisen keinona, joka mahdollistaa elämänarvojen uudelleen punnitsemisen ja tilaisuuden arvioida omaa suhdetta ansiotyöhön. Samalla, kun lapsen hoitomuodoksi valitaan kotihoito, tehdään valinta omien arvojen ja hyvinvoinnin puolesta mutta myös ajankäytöstä. Alle kolmevuotiaan kotihoidon mahdollistava kotihoidon tuki on Revon mukaan hyvä esimerkki siitä, kuinka instituutiot vaikuttavat ”näkymättömien käsien” lailla ihmisten valintoihin ja näin ollen ajankäyttöön. Puhuttaessa valinnoista ja valintoja suuntaavista yhteiskunnallisista instituutioista otetaan samalla kantaa ajankäyttöön eli toimintaan ajassa ja paikassa. Samalla asetutaan suhteessa tietynlaisiin arvoihin ja tämän myötä positioidaan omaa paikkaa, rakennetaan omaa identiteettiä. Ansiotyötä arvostavassa ilmapiirissä kotona oleminen ja arjen vapaaehtoinen hidastaminen esitetään usein ”vastavirtaan uimisenä” ja tietoisena omana valintana siirtää työssä käytettyä aikaa perheelle. Ajankäytön suhteen tehdyistä valtavirran vastaisista valinnoista keskusteltaessa päädytäänkin usein neuvottelemaan omasta identiteetistä. (Em., 130–131.)

3 Teoreettiset lähtökohdat

3.1 Sosiaalinen konstruktionismi

Tutkimukseni teoreettisena lähtökohtana on sosiaalinen konstruktionismi. Ymmärrän käsityksen todellisuudesta rakentuvan sosiaalisen konstruktionismin perusajatuksen mukaisesti sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kielen kautta. Kielenkäyttäjinä ja osallisina erilaisiin sosiaalisiin prosesseihin ihmiset pitävät yllä ja muuntavat käsitystä todellisuudesta. (Berger & Luckman 1966/1994, 63; Suoninen 1999, 17.) Kun erilaisia konkreettisia ilmiöitä tarkastellaan sosiaalisen rakentumisen näkökulmasta, ilmiöiltä katoaa historiallisesti yleinen luonne. Tällöin ulkoisina, universaaleina ja objektiivisina pidetyt ilmiöt nähdään sosiaalisesti rakentuneina eli kontekstisidonnaisina ja sosiaalisen yhteisön tuotteina. (Kuusela 2002, 63.)

Sosiaalinen konstruktionismi ei ole yhtenäinen teoriasuuntaus vaan pikemminkin monta lähestymistapaa yhdistävä viitekehys, jolla ei sosiaalitieteissä ole yhtenäistä perinnettä laajassa ja tieteenala-kohtaisessa mielessä. Sosiaalitieteellisenä tieteenperinteenä sosiaalisella konstruktionismilla tarkoitetaan lukuista joukkoa erilaisia ajattelutapoja, joille on yhteistä sosiaalisen todellisuuden kielellisen rakentumisen sekä kulttuurin ja historiallisuuden korostaminen. Sen voi nähdä edustavan erilaisia näkökulmia ihmisen, sosiaalisen todellisuuden, kielen ja yhteisöjen suhteeseen. (Kuusela 2002, 50.)

Pekka Kuusela (2002, 50) on luonnehtinut sosiaalisen konstruktionismin perinnettä liikkeeksi (myös Burr 1995, 2; Gergen 1993, 135), koska se on syntyhistoriansa, ongelmanasettelujensa ja tutkimuskohteittensa myötä pyrkinyt uudenaikaiseen tiede- ja tutkimuskäsitykseen sosiaalitieteissä. Esimerkiksi sosiaalipsykologiassa sosiaalisen konstruktionismin nousun taustat ovat postmodernissa ajattelussa ja 1970-luvun 'sosiaalipsykologian kriisissä', jonka yhtenä keskustelun vauhdittajana oli Kenneth J. Gergenin kirjoittama essee sosiaalipsykologian historiallisuudesta. 1970-luvun kriittiset puheenvuorot sosiaalipsykologiasta positivistisena ja valtaa pitävien dominoimana tieteenalana haastoivat näkemään aiemman sosiaalipsykologisen tiedon historiallisesti ja kulttuurisesti rakentuneena. Tutkimuskohteeksi tuli mielen sijasta ottaa kieli ja sen suhde todellisuuteen sosiaalisten käytäntöjen näkökulmasta sen sijaan, että tarkasteltaisiin kielen välittämän tiedon paikkansapitävyyttä. Merkittä-

vää oli myös siirtyminen näkemysten sosiaalisten, poliittisten, moraalisten ja eettisten ulottuvuuksien tarkasteluun. (Burr 1995, 11; Kuusela 2002, 44–45, 50–52.)

Vivien Burr (1995) on listannut Gergeniä mukaillen neljä sellaista piirrettä, joista yksi tai useampi löytyy sosiaalisesti konstruktionismiksi tunnustautuvan lähestymistavan taustalta. Burr nimeää piirteet ”asioiksi, joihin on ehdottomasti uskottava ollakseen sosiaalisen konstruktionismin kannattaja”. Ensimmäisenä piirteenä on kriittisyys itsestään selvää tietoa kohtaan. Tällä Burr tarkoittaa sellaisen kriittisen asenteen omaksumista, jonka myötä kyseenalaistamme sen, että ympäristöstämme tekemämme havainnot vastaavat maailman todellisuutta ja sen todellista luonnetta. Toisin sanoen meidän tulee ymmärtää se, että kategoriat, joilla käsitteistämme maailmaa, eivät välttämättä viittaa todellisiin ilmiöiden jaotteluihin, vaan tämä on sopimukseen perustuvaa tietoa. Toisena hän mainitsee maailman ymmärtämisen historiallisen ja kulttuurisen erityisyyden. Tarkoittaen, että kaikki kategoriat ja käsitteet, joiden avulla ymmärrämme maailmaa, ovat kulttuurisesti ja historiallisesti suhteellisia. Ne ovat oman aikansa ja kulttuurinsa tuotteita eikä näin ollen ole syytä pitää minkään tietyn kulttuurin tai ajan ymmärtämisen tapoja toisia parempina. Kolmantena piirteenä hän esittää, että tieto syntyy sosiaalisissa prosesseissa. Versiomme tiedosta ja ”totuuksista” eli yleinen ymmärryksemme maailmasta tuotetaan ihmisten välisessä jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa. Tämän vuoksi kaikenlainen sosiaalinen vuorovaikutus, eritoten kieli, on sosiaalisen konstruktionismin kiinnostuksen kohteena. Neljänneksi hän listaa tiedon ja sosiaalisen toiminnan yhteyden, jolla hän tarkoittaa erilaisten neuvoteltujen sosiaalisten todellisuuksien ylläpitävän tietynlaista sosiaalista toimintaa ja poissulkevan toisenlaista. (Burr 1995, 2–5.) Burrin esittämät lähtökohdat toimivat oman tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen määrittäjinä.

3.2 Diskurssianalyysi

Sosiaalisesta konstruktionismista lähtökohtansa ammentava diskurssianalyysi ei niin ikään ole selkeärajainen ja yhtenäinen tutkimusmenetelmä vaan pikemminkin väljä teoreettinen viitekehys, jonka puitteissa on mahdollista painottaa erilaisia tarkastelun näkökulmia ja soveltaa tutkimuksen kannalta sopivaa menetelmää (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993b, 17; Suoninen 1992, 125). Tutkielmani tarkastelun kohteena olevia kotiäitien selontekoja lähestyn sellaisen diskurssianalyysin näkökulmasta, jossa kielenkäyttö nähdään kontekstisidonnaisena sekä merkityksiä tuottavana ja uusintavana sekä

seurauksellisenä toimintana. Arja Jokista, Kirsi Juhilaa ja Eero Suonista (1993b) lainaten esitän ne viisi teoreettista lähtökohtaoletusta, joista tutkielmani diskurssianalyttinen viitekehys rakentuu. Ensimmäinen oletus on, että kielenkäytöllä on sosiaalista todellisuutta rakentava luonne. Toisen oletuksen mukaan on olemassa useita rinnakkaisia ja keskenään kilpailevia merkityssysteemejä. Kolmantena on oletus merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuudesta. Neljäntenä oletetaan, että toimijat ovat kiinnittyneitä merkityssysteemeihin. Viidentenä oletuksena kielen käytöllä ajatellaan olevan seurauksia tuottava luonne. Kulloisenkin tutkimusongelman ja -asetelman kohdalla on mietittävä, mitä näistä lähtökohdista painotetaan. (Em., 17–18.)

Suonisen (1999, 19) mukaan: ”diskurssianalyysi on kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimusta, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä” (myös Jokinen, Juhila & Suoninen. 1993a, 9–10). Diskurssianalyysissä kielenkäyttöä tarkastellaan siis toimintana. Kielenkäyttäjiä ei tarkastella informantteina, jotka paljastaisivat tutkijalle omia ajatuksiaan asioiden tilasta tai toimintansa motiiveista. Kielenkäytön kuvausten ei myöskään tulkita suoraan selittävän kausaalisesti esimerkiksi jonkin kulttuurin ominaisuuksia tai elämäntilanteen syitä ja seurauksia. Sen sijaan diskurssianalyysin kiinnostuksen kohteena on toimijoiden kielenkäyttö siitä näkökulmasta, miten sillä tehdään asioita ymmärrettäväksi. Koska lähtökohtaisesti oletetaan, että samaakin asiantilaa tai tekoa on mahdollista tehdä ymmärrettäväksi tukeutuen erilaisiin arvo- ja normijärjestelmiä edustaviin kielellisiin resursseihin, tarkastelun keskiöön ei ole mielekäästä nostaa kuvauksia ja selityksiä yksiselitteisinä totuuksina. Kuvausten ja selitysten totuudellisuuden sijaan tutkimuksen kohteeksi otetaan ne tavat, joilla kielenkäyttäjät kuvaavat ilmiöitä ja selittävät asiantiloja. (Potter ja Wetherell 1990, 34–35; Suoninen 1999, 18–19; 1992, 19.)

Eero Suonisen (1999) mukaan diskurssianalyysissä tarkastelun kohteeksi otettavia kuvauksia kutsutaan usein selonteoiksi, joilla ihmiset tekevät toisilleen ymmärrettäväksi itseään ja maailmaa. Selonteot ovat osa sitä sosiaalista maailmaa, josta selonteon antaja ammentaa kulttuurisesti jaettuja asioiden ymmärrettäväksi tekemisen tapoja eli merkityksiä. Selonteot ovat osaltaan myös muotoilemassa sitä, millaisena maailma kulttuurisille toimijoille näyttäytyy ja millaiseksi se jatkossa ymmärretään. Selonteot ja maailma kietoutuvat siis vastavuoroisesti yhteen. Selontekoja voidaan tarkastella kolmesta näkökulmasta: (1) mitä ovat ne merkitykset, joita selonteoissa voidaan käyttää (2) miten nämä merkitykset esitetään vuorovaikutustilanteessa (3) miten selonteot osallistuvat jaetun sosiaali-

sen maailman eli kulttuurin rakentumiseen. Diskurssianalyysissa painottuvaa kielenkäytön vaihtelevuutta ja seurauksellisuutta voidaan selontekojen antamisen kautta tarkastella käsitteistämällä maailma diskursseiksi, joita kielellinen toimija käyttää antaessaan selontekoja. Toimija voi selonteissaan tukeutua useisiin laajalti tunnettuihin diskursseihin, joita puolestaan tällä tavoin uusinnetaan. Lisäksi selonteot ylläpitävät konventionaalisia rakenteita, joiden noudattamista tai joista poikkeamista ne perustelevat sekä tuottavat monia symbolisia ja aineellisia seurauksia, joita ei suoraan selonteosta voi päätellä. Selontekojen antamisen katsotaan täten olevan kulttuurin jatkuvuuden kannalta hyvin olennaista. Selontekojen antamisessa ei kuitenkaan ole kyse mekaanisesta sosiaalisten rakenteiden uusintamisesta, vaan viitattuja diskursseja tilanteisesti rajaamalla ja muotoilemalla kielenkäyttäjät rakentavat niitä yhä uudelleen muuntuviksi ja erilaisiksi kokonaisuuksiksi. (Suoninen 1999, 20–23.)

Diskurssianalyttisessa tutkimusperinteessä puhutaan merkityksellistämisestä ja merkityssysteemeistä (Jokinen 1999a, 39; Jokinen ym. 1993b, 24). Sosiaalisen konstruktionismin ajatusten mukaisesti ilmiöt ja asiat saavat merkityksensä historian kulussa ihmisten välisessä kanssakäymisessä. Merkityksellistäminen on kaksisuuntainen prosessi: yhtäältä merkitykset vakiintuvat ja toimivat kielellisinä resursseinamme ja toisaalta merkitykset ovat moninaisia ja muuntuvia mahdollistaen uusia merkityksellistämisen tapoja. (Jokinen 1999a, 39.) Kielenkäytön toiminnallisen luonteen näkökulmasta ihmisten nähdään kielenkäytöllään muuntavan ja uusintavan oman aikakautensa kulttuuria, josta he ammentava omat kielelliset resurssinsa. Näin ollen kiinnostuksen kohteeksi nostetaan myös se, millaisia erilaisia asiantiloja tällä kielenkäytöllä tullaan samanaikaisesti tuottaneeksi (Suoninen 1992, 19). Wetherell ja Potter (1992, 90) näkevät diskurssit sosiaalisina käytäntöinä, jotka aktualisoituvat tietyssä kontekstissa. Potterin ja Wetherellin (1990, 4; 6) mukaan sosiaalisia tekstejä voidaan lukea monin eri tavoin ja niille on mahdollista löytää monenlaisia tulkintatapoja. Kuvaamisen lisäksi ne rakentavat aktiivisesti versioita erilaisista tapahtumista, asioista ja kategorioista eivätkä ainoastaan peilaa tai heijasta niitä. Toiminnallisen luonteensa vuoksi niiden nähdään omaavan sosiaalisia ja poliittisia seurauksia.

Jokisen ym. (1993b) mukaan käsitys kielestä ei-heijastavana merkityssysteeminä on diskursiivisen tutkimuksen taustalla, mutta kieltä ei nähdä 'saussurelaisittain' yhtenäisenä kokonaisuutena vaan merkityssysteemien kirjona. Useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien systeemien nähdään merkityksellistävän maailmaa, sen suhteita ja prosesseja lukuisin tavoin hahmottaen täten sosiaalista

todellisuutta moninaisena. Näitä erilaisia merkityssysteemejä kutsutaan diskurssianalyysin piirissä diskursseiksi tai tulkintarepertuaareiksi. (Em., 24–26.) Jokinen ym. (1993b) toteavat, että diskurssin ja tulkintarepertuaarin käsitteet voidaan niiden samankaltaisuuden vuoksi määritellä ”verrattain eheiksi säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta” (Jokinen ym. 1993b, 27). He kuitenkin erittelevät käsitteiden soveltuvuutta tutkimustehtävän näkökulmasta: diskurssi soveltuu paremmin historiallisia ilmiöitä, valtasuhteita ja institutionaalisia käytäntöjä painottaviin tutkimuksiin ja tulkintarepertuaari puolestaan yksityiskohtaisemman arkisen kielen käytön vaihtelevuuden tarkasteluun. (Em., 27–28.)

Vivien Burrin (1995) mukaan diskurssille on vaikea antaa täysin vedenpitävää määritelmää sen abstraktisuuden vuoksi. Sen sijaan hän pyrkii erilaisin esimerkein valottamaan diskurssin käsitettä. Burrin mukaan diskurssi viittaa muun muassa niihin merkityksiin, metaforiin, representaatioihin, mielikuviin, kertomuksiin ja väitteisiin, jotka jollakin tavalla yhdessä tuottavat tietyn version tapahtumista. Diskurssi on tapa, jolla tietty asia esitetään tietyssä valossa. Koska kielen avulla voidaan esittää asioista useampia vaihtoehtoisia versioita, jokaista objektia voi ympäröidä useita erilaisia diskursseja. Jokainen diskurssi kertoo kohteesta oman tarinansa eli konstruoi sen tietynlaiseksi. Teksteissä, puheessa tai muuten esitetyssä merkityksenannossa diskurssit konstruoivat siis maailmamme ilmiöitä ja erilaiset diskurssit konstruoivat ne erilaisiksi väittäen omaa versiotaan totuudeksi. (Burr, 1995, 48–49.)

Jos diskurssi nähdään tiettyyn aikaan liittyvänä sanastona ja siihen liittyvinä käytäntöinä, jotka rakentavat todellisuutta tietynlaiseksi, niin tulkintarepertuaari on tuota diskurssin sisältämää sanastoa. Se on diskurssia suppeampi käsite. (Suoninen 2010, 64.) Suoninen (1992, 22) luonnehtii repertuaareja rinnakkaisiksi erottelujen järjestelmiksi. *Tutkielmassani käytän tulkintarepertuaarin käsitettä diskurssin sijaan, koska tutkimustehtäväni asettuu arkisen kielen käytön vaihtelevuuden alueelle mieluummin kuin esimerkiksi valtasuhteiden tai institutionaalisten käytäntöjen piiriin* (ks. Jokinen ym. 1993b 27–28). Käytän synonyymeinä tulkintarepertuaarin ja repertuaarin käsitettä.

Potterin ja Wetherellin (1990) mukaan tulkintarepertuaari koostuu rajallisesta määrästä termejä, joita käytetään tietyn tyylin ja kieliopin mukaisesti. Ne ovat toistuvasti käytettyjä termien järjestelmiä, joiden avulla luonnehditaan ja arvioidaan toimintoja, tapahtumia ja erilaisia ilmiöitä. Usein

tulkintarepertuaari rakentuu samankaltaisten kielikuvien, puhetapojen ja vertauskuvien ympärille, jotka voivat olla merkkejä repertuaarin läsnäolosta. (Potter & Wetherell 1990, 149.) Jokisen ja Juhilan (1999) suomentama Wetherellin ja Potterin (1992) täsmennys tulkintarepertuaarin määritelmästä on oleellinen tutkielmani kannalta: ”Tulkintarepertuaarilla tarkoitamme sanojen, käsitteiden ja kuvausten ryppäitä, jotka ryhmittyvät usein metaforien ja kielikuvien ympärille. --- Ne voidaan myös ymmärtää rakennusaineiksi, joita puheessa käytetään rakennettaessa erilaisia versioita teoista, itsestä ja sosiaalisista rakenteista.” (Wetherell & Potter 1992, 90; Jokinen & Suoninen 1999, 71.)

Koska tulkintarepertuaareja tuotetaan, muunnetaan ja uusinnetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä, diskurssianalyysissä tapahtumatilanne eli konteksti nähdään diskursiiviseen maailmaan kuuluvana ominaisuutena, joka rikastuttaa analyysiä. Analysoitavaa toimintaa eli aineistoa siis yleisesti ottaen tarkastellaan suhteessa tiettyyn aikaan ja paikkaan. (Jokinen ym. 1993b, 29–30.) Ajallisuuden ja paikallisuuden huomioon ottaminen on erityisen tärkeää sosiaalipsykologisia lähtökohtia painottavassa diskursiivisessa tutkimuksessa. Konteksti-käsitteen määrittelyn tavat ovat erilaisissa diskurssianalyttisissä tutkimuksissa moninaiset. Ajassa ja paikassa voidaan liikkua laajalla skaalalla ja kutakin tilannetta voidaan jäsentää sisällöllisesti useammalla tarkastelutasolla. Konteksti on analyttinen apuväline, jonka tutkija määrittää tapauskohtaisesti oman aineistonsa erityispiirteet huomioon ottaen. Toiminnan kontekstin avainkäsitteet diskurssianalyttisessä tutkimuksessa ovat lause- ja episodikonteksti, vuorovaikutuskonteksti, kulttuurinen konteksti ja reunaehtokonteksti. (Em.)

Empiirisessä analyysissäni kiinnitän huomioni lause- ja episodikontekstiin, vuorovaikutuskontekstiin ja kulttuuriseen kontekstiin. Aineistona verkkokeskustelusta rajatut kotiäitiratkaisun perusteluvaukset kutsuvat tarkastelemaan yhden sanan suhdetta sitä ympäröivään lauseeseen ja tätä myöten laajentaen lausumien suhdetta toisiinsa niiden muodostamassa kokonaisuudessa. Kulloisestakin lause- tai lausekokonaisuuskontekstista riippuen sanan tai lausuman tietty merkityspotentiaali toteutuu. Verkkokeskusteluaineiston analyysissä vuorovaikutuksen kulku on lausumien tulkinnan suhteen olennaista. Analyysissä otan huomioon muun muassa sen, miten kotiäidit asemoivat omaa toimintaansa suhteessa keskusteluun osallistuvien toisten kotiäitien ja työssä käyvien äitien toimintaan sekä suhteuttavat lausumaansa keskustelun kulussa esitettyihin kannanottoihin. Kielellisen toiminnan tilanteellista jäsentelyä korostavien kontekstitasojen lisäksi tutkimuskohteeni,

kotiäitiratkaisu, edellyttää myös keskustelutilanteen ulkopuolelle kurkottavaa tarkastelutasoa. Pyrin tulkitsemaan lausumia myös suhteessa ajan ilmapiiriin ja kulttuurisiin konventioihin.

4 Tutkimusaineisto ja analyysiprosessi

Tässä luvussa esittelen aineistoni ja raportoin aineiston keruusta. Lisäksi kerron aineiston keruun jälkeisestä aineiston rajauksesta, josta siirryn varsinaisen analyysin etenemisen kuvaukseen. Lopuksi pohdin verkkokeskusteluaineiston suhteen tekemiäni eettisiä valintoja.

4.1 Tutkimusaineisto

Tutkielmani aineiston muodostavat Kaksplus-lehden ja Vauva-lehden verkkosivujen keskustelufoorumeilla käydyt keskustelut. Jo tutkielman suunnitteluvaiheessa ja aihetta rajatessani lähtökohtanani oli saada vapaasti tuotettu ja rikas aineisto. Kuten jo aikaisemmin johdannossa mainitsin, huomasin, että lokakuun 2012 ja huhtikuun 2013 välisenä aikana julkinen poliittisvetoinen keskustelu kotiäitien ”työllistämisestä” herätti kotiäidit osallistumaan keskusteluun kertomalla oman mielipiteensä ja puolustamalla omia ratkaisujaan. Koska internetin keskustelupalstat ovat tänä päivänä arkipäiväistynyt vuorovaikutusmuoto, tiesin, mistä lähteä etsimään aineistoa kotiäitiratkaisun merkityksiä käsittelevään tutkimukseeni. Olen aiemmin käyttänyt kandidaatin tutkielmani aineistona keskustelupalstalta kerättyjä viestiketjuja, joten aineistona ja keruumenetelmänä ne olivat minulle ennestään tuttuja.

Aineisto koostuu kymmenestä keskusteluketjusta, joissa on yhteensä 439 viestiä. Keskustelut on käyty kaikille avoimilla keskustelualueilla, Kaksplus-keskustelupalstan Mitäs nyt? -alueella ja Vauva-palstan Aihe vapaa -alueella. Näillä keskustelualueilla ei vaadita rekisteröitymistä tai sisäänkirjautumista keskusteluun osallistumiseen tai niiden lukemiseen. Täten kuka tahansa sivuille päätenyt voi jättää kommenttinsa myös ilman rekisteröityä nimimerkkiä. Aineistoni keskusteluissa rekisteröidyllä nimimerkillä kirjoittaa vain muutama. Suurin osa keskustelijoista on nimimerkittömiä, Vauva-palstalla käyttäjänimellä ”vierailija” ja Kaksplus-palstalla ”vieras”. Analyysin kannalta nimimerkeillä tai nimimerkittömyydellä ei ole merkitystä, koska tavoitteenani ei siis ole ottaa selvää, mitä

kukakin keskustelija kertoo kotiäitiratkaisustaan, vaan tarkastella keskustelussa tuotettuja kotiäitiratkaisun merkityksiä. Jotkin nimimerkit voivat toki toimia lisävihjeinä siitä, onko äänessä juuri kotiäiti, mutta saman päätelmän olen voinut useimmiten tehdä itse kommentistakin.

Aineistoni keskusteluihin ovat siis voineet osallistua muutkin kuin kotiäidit. Minun on mahdotonta tietää varmasti, onko viestin kirjoittaja oikeasti kotiäiti, joten luotan kommentissa esiin tuleviin seikkoihin, joilla keskustelija identifioi itsensä kotiäidiksi. Otin aineistokseni kaikille ihmisille avoimilla keskustelupalstoilla käydyt keskustelut, koska en löytänyt tarpeeksi aineistoa sellaisilta keskustelupalstoilta, jotka oli tarkoitettu vain kotiäideille. Kotiäidit näyttivät muutenkin osallistuvan kotiäitiydestä käytävään keskusteluun runsaimmin silloin, kun keskustelussa oli mukana työtä tekeviksi äideiksi itsensä identifioivia kommentoijia.

Eniten kotiäitien keskustelupuheenvuoroja olivat synnyttäneet työssäkäyvien äitien provosoivat keskustelunaloitukset. Osin tämän vuoksi muutamaa aineistoni keskustelua leimaa vaihteellinen kiivaskin väittely ja suoranainen toisen keskustelijan solvaus ja tahallinen loukkaaminen. Yhdistän tällaisen negatiivisen vuorovaikutustavan nousevan niin kulttuurisesta tavastamme käsitellä äitiyteen liittyviä ilmiöitä vastakkain asettelevasti kuin yleisestikin internetissä kasvottoman vuorovaikutuksen luonteesta. Samanlaisen leimahteleavan ilmiön ovat huomanneet muutkin verkkokeskusteluja tai äitiyden ja vanhemmuuden merkityksiä verkkovuorovaikutuskontekstissa tutkineet. Kati Varjus (2008) mainitsee hyvän äitiyden käsityksiä kuvaavien verkkokeskusteluiden sananvaihdon olevan ajoittain kiivasta ja provokatiivista (Varjus 2008, 33; 50). Myös sijaisvanhemmuutta verkkokeskustelun kontekstissa tutkinut Minna Markula (2010) huomauttaa tarkastelemiensa keskustelujen muuttuvan paikoin suoranaiseksi tappeluksi ja loitontuvan varsinaisesta aloitusaiheesta. Markulan aineistossa keskustelijoina olivat sijaisvanhemmat ja biologiset vanhemmat, mikä on omiaan synnyttämään provokatiivista vastakkainasettelua. (Markula 2010, 32.) Omassa aineistossani asetelma on samankaltainen kotiäitien ja ansioäitien suhteen. Verkkokeskustelun kasvottomuuden takana voidaan esittää sellaisiakin kärkkäitä mielipiteitä, joita on tapana välttää kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa konfliktien syntymisen pelossa. Sosiaalista mediaa tutkineen Janne Matikaisen (2006; 2001) mukaan yksi aggressiivisen viestinnän mahdollistavista verkkovuorovaikutuksen piirteistä on sosiaalisten vihjeiden puute. Sosiaalisten vihjeiden puutteen yhtenä teoreettisena mallina on vähentyneiden sosiaalisten vihjeiden näkökulma, jonka perusajatuksena on, että vuorovaikutuksen heikot sosiaaliset

normit ja rajoitteet johtuvat sosiaalisten, nonverbaalisten ja kontekstuaalisten vihjeiden puutteesta. (Matikainen 2006, 118; 2001, 2–27.)

4.2 Aineiston keruu

Äideille suunnattuja verkkosivustoja ja niissä tarjolla olevia keskustelupalstoja on tarjolla runsaasti. Valitsin Kaksplus- ja Vauva-verkkosivustojen keskustelupalstat aineiston keruun paikoiksi, koska ne ovat minulle ennestään tuttuja, minkä vuoksi tiedän ne myös vilkkaiksi keskustelupaikoiksi. Keräsin aineiston elokuussa 2013 kahden päivän aikana Kaksplus-lehden ja Vauva-lehden internet-sivujen keskustelupalstoilta. Keskustelut on käyty välillä lokakuu 2012 ja huhtikuu 2013.

Olin jo vuoden verran seurannut aika-ajoin kotiäitiydestä käytävää keskustelua eri keskustelufoorumeilla. Olin ajatellut kerätä koko aineistoni Kaksplus-lehden verkkosivujen keskusteluista, koska oman kokemukseni mukaan siellä käydään perheaiheisista palstoista vilkkaimmin keskustelua ja sivujen oman maininnan mukaan se on suosituin äitien kohtaauspaikka. Hakiessani aineistokseni sopivia keskusteluketjuja, huomasin kuitenkin, että asettamallani aikavälillä keskustelua ei ollutkaan käyty tällä foorumilla ihan niin vilkkaasti kuin olin olettanut. En siis saanut tarpeeksi aineistoa kasaan yhdeltä sivustolta, joten päätin kokeilla vielä toiselta itsellenikin tutulta ja vilkkaaksi tietämältäni keskustelupalstalta eli Vauva-lehden verkkosivuilta.

Hain keskusteluja hakusanoilla ”kotiäiti” ja ”miksi kotiäiti”. Yritin myös rajata haettavia keskusteluketjuja ajalle lokakuu 2012 – huhtikuu 2013, mutta kummallakaan sivustolla tällainen haunrajaus ei ollut mahdollinen. Hakemalla esimerkiksi sanoilla ”kotiäiti lokakuu 2012” tulokseksi sain kaikki viestiketjut, joiden jossakin viestissä oli mainittu joku edellä mainituista sanoista eikä se siis rajannut hakemiani keskusteluja tuolle ajalle. Jouduin silmäilemään läpi kaikki keskusteluketjut, jotka sain hakutulokseksi ja otsikkonsa perusteella vaikuttivat aineistokseni sopivalta. Hakiessani Kaksplus-lehden keskustelupalstalta sanalla ”kotiäiti” sain tulokseksi 27900 viestiä ja sanoilla ”miksi kotiäiti” 9540 viestiä. Vastaavasti Vauva-lehden keskustelupalstalta hakusanalla ”kotiäiti” sain 14700 viestiä ja hakusanoilla ”miksi kotiäiti” 6620 viestiä. Hakutuloksen määrä siis ilmoitettiin viesteinä, vaikka varsinaiset tulokset ilmestyivät sivulle viestiketjuittain. Läpiluentaan karsin suoraan aikavälillä lokakuu 2012 – huhtikuu 2013 käydyt keskustelut, joiden ajattelin otsikkonsa perusteella

sisältävän kotiäitien perustelupuhetta. Tulostettavaksi valikoin tarkemman läpiluennan perusteella lopulta 12 keskusteluketjua, jotka koostuivat yhteensä 567 viestistä. Keskusteluketjuista seitsemän oli Kaksplus-keskustelupalstalta ja viisi Vauva-keskustelupalstalta.

Tulostuksen jälkeen tutustuin tarkemmin keräämiini keskusteluketjuihin ja kiinnitin huomioni erityisesti siihen, mistä juuri kotiäitien kirjoittamissa viesteissä puhuttiin. Tämän läpiluennan seurauksena karsin aineistostani kaksi viestiketjua, jotka eivät tuntuneet tutkimusasetelmani kannalta relevanteilta. Lopulliseen aineistoon valikoitui 10 keskusteluketjua, joista kuusi Kaksplus-palstalta ja neljä Vauva-palstalta. Koko aineiston viestimääräksi tuli 439, joista 274 oli Kaksplus-palstan ketjuissa ja 225 Vauva-palstan ketjuissa. Keskusteluketjut ovat pituudeltaan muutamasta viestistä yli sataan viestiin, lyhimmissä ketjussa on 14 viestiä ja pisimmässä ketjussa 143 viestiä. Viestit ovat pituudeltaan muutamasta sanasta useiden virkkeiden mittaisiin kertomuksiin. Viestien määrä on pro gradu -tutkielman kokoiseen työhön suuri, mutta aineistoa kerätessä tiesin varsinaiseen analyysiin näistä viesteistä päätyvän suurin piirtein puolet, siksi keräsin tietoisesti aineiston, jossa on kaksin kertainen määrä viestejä. Osa viesteistä karsiutui varsinaisesta syväanalyysistä, koska kaikki viestit eivät olleet kotiäitien kirjoittamia.

4.3 Aineiston rajausta ja analyysin eteneminen

Aloitin tutustumisen aineistoon lukemalla läpi kaikki keskusteluketjut kiinnittäen huomioni erityisesti siihen, missä määrin niistä oli löydettävissä sellaista puhetta, joka voidaan identifioida juuri kotiäitien kuvauksiksi omasta kotiäitiratkaisustaan. Koska keräämäni keskustelut on käyty kaikille avoinna olevissa keskustelutiloissa, joissa rekisteröitymistä ei vaadita keskustelujen lukemiseen tai niihin osallistumiseen, aineistoni viestien kirjoittajat olivat voineet olla muitakin kuin kotiäitejä.

Kirsi Juhilan ja Eero Suonisen (1999) mukaan diskurssianalyysissä on hyödyllistä tehdä ero koko aineistokorpuksen ja tutkimusintressin mukaisten analyttisten käsitteiden kautta seuloutuvien aineiston osien välillä. Tämä on ehdottoman tärkeää varsinkin silloin, kun analysoidaan 'tapausjoukkoja' yksittäistapausten tai muutaman tapauksen vertailun sijaan. (Juhila & Suoninen 1999, 241–243.) Minun oli siis muutamien ensimmäisten läpiluentojen myötä rajattava varsinainen analysoitava aineisto koko aineistokorpuksesta ja keskityttävä sellaisiin kotiäitiyden perusteluja sisältäviin

viesteihin, jotka tulkitsin kotiäitien kirjoittamiksi. Nämä olisivat niitä analyysin kannalta olennaisia 'tapauksia' eli katkelmia, joita lähtisin diskurssianalyysin keinoin erittelemään. Kotiäitiratkaisun perustelua koskeviksi viesteiksi tulkitsin kaikki sellaiset viestit, joissa käsiteltiin kotiäidiksi päätymistä, jäämistä tai ryhtymistä sekä valintoja kotiäitiyden, perheen, arjen ja työelämän suhteen. Vihjeinä kotiäitiydestä toimivat muutamissa viesteissä nimimerkit, mutta useimmiten tulkinta oli tehtävä viestin sisällön perusteella. Rajasin analysoitaviksi kaikki sellaiset viestit, joissa kirjoittaja itse toteaa olevansa kotiäiti ja jotka tekstin perusteella pystyin tunnistamaan kotiäidin kirjoittamiksi. Jos analyysi-intressini kannalta relevantista viestistä ei pystynyt päättelemään kirjoittajan kotiäitiyttä, jätin sen pois varsinaisesta analyysistä. Tällaisia viestejä ei kuitenkaan ollut kuin muutama koko aineistossa. Jos niissä käsiteltiin kotiäitiratkaisun teemaa ja niihin selvästi viitattiin analysoimissani katkelmissa, otin tällaisetkin viestit huomioon kontekstuaalisina vihjeinä kotiäitien perustelupuheelle. Näin toimin myös sellaisten viestien kohdalla, joista oli selvästi tunnistettavissa, että ne eivät olleet kotiäitien kirjoittamia. Kotiäitien kirjoittamia viestejä ei voi irrottaa täysin keskustelun kulusta, jossa keskustelijoina on muitakin, yleisimmin työssäkäyviä äitejä, sillä muodostuvathan aineistoni keskustelut juuri kotiäitien ja työssäkäyvien äitien välisessä vuorovaikutuksessa. Koska analyttinen intressini ohjasi minua fokusoimaan aineistoa kotiäitiratkaisun perustelua konstruoiviin keskustelujen katkelmiin, jäi osa aineistosta taka-alalle analyysin ytimeistä mutta kuitenkin kehystämään tekemiäni tulkintoja. Otin siis kotiäitiratkaisua koskevat, muiden kuin kotiäitien kirjoittamat viestit huomioon kotiäitien merkityksenantoa kontekstoivana ympäristönä. Näin valikoin koko aineistokorpuksesta tietyt tapaukset analyysin fokukseen.

Seuraavaksi jatkoin nyt rajatun aineiston läpilukua. Tällä kertaa keskityin valikoimieni katkelmien sisältöön ja muodostin monien lukukertojen myötä teemakartan, jonka pohjalta repertuaarien aihiot alkoivat monien työvaiheiden jälkeen muodostua. Jo teemoittelun vaiheessa huomasin olevani itse niin lähellä tutkittavaa ilmiötä, kotiäitiyttä, että oli yllättävän haastavaa jäsentää edes katkelmista nousevia teemoja. Kaikki tuntui liittyvän kaikkeen ja oli vaikea vetää rajaa teemojen välille. Tässä vaiheessa repertuaarien hahmottaminen tuntui lähes mahdottomalta tehtävältä. Jäsenneltyäni ja abstrahoituani löytämäni teemat ja saatuaani ne 'kartalle' syvensin tarkastelutasoani sisällöstä siihen, miten näistä teemoista puhuttiin ja miten ne suhteutuivat toisiinsa. Tämän tarkastelun tuloksena alkoivat lopulliset repertuaarit hahmottua.

Alun alkaen repertuaareja oli kolme, mutta testattuani tämän repertuaarijaon toimivuutta aineistossa, huomasin, että näiden merkityssysteemien ulkopuolelle jäi vielä puhetta, jonka tunnistin tutkimusintressini kannalta tärkeäksi. Se ei kuitenkaan istunut mihinkään jo hahmottelemaani repertuaariin. Lopulliset repertuaarit muodostuivat useiden jäsentelyjen, muokkailujen ja testailujen lopputuloksena.

4.4 Eettistä pohdintaa verkkokeskusteluista aineistona

Keskustelupalstoilta kerätyn aineiston, niin kuin minkä tahansa menetelmän keinoin kerätyn aineiston, suhteen on tarkasteltava tutkijan tekemiä eettisiä valintoja. Verkkokeskusteluaineistojen suhteen on huomioitava ainakin tutkittavien informoinnin ja yksityisyyden kysymyksiä.

Arja Kuulan (2011, 99) mukaan tutkimusaineiston käytöstä on annettava tietoa tutkittaville, kun tutkimusaineisto kerätään suoraan tutkittavilta. Tässä tapauksessa tutkittavan siis tulisi tietää olevansa tutkimuksen kohteena. Poikkeuksena tähän informointivelvoitteeseen hän esittää valmiiksi julkiset aineistot, joiden keräämisen yhteydessä ei ole oltu suorassa kontaktissa tutkittavaan. Tällaisiksi aineistoiksi lukeutuvat mediajulkaisujen lisäksi kaikille avoimet internetsivustot ja keskustelupalstat, joille ei vaadita sisäänkirjautumista. Tutkittavien yksityisyyttä on kuitenkin kunnioitettava myös valmiita julkisia aineistoja tutkittaessa, koska keskusteluun osallistuessaan ihmiset eivät miellä olevansa avoimesti tutkittavissa. (Em., 117–118.) Tutkimukseni aineisto on kerätty kaikille avoimelta keskustelupalstalta, jolle ei vaadita sisäänkirjautumista. Tämän lisäksi aineisto on kerätty yli puolen vuoden kuluttua siitä, kun keskustelut on käyty eikä minulla ole mahdollisuutta saada tietooni, keitä keskusteluihin osallistuneet ovat olleet, joten informointi olisi suhteellisen vaikeaa eikä aineiston jo olemassa olevan ja julkisen luonteen vuoksi tarpeellistakaan.

Erilaisten verkkolehtien ylläpitämien keskustelupalstojen netiketti eli internetin etiketti ei edellytä oman nimen käyttöä keskustelussa, vaan niille on tyypillistä anonyymisyys ja nimimerkit. Nimimerkit eivät välttämättä ole anonyymejä aktiivisille virtuaaliyhteisöjen toimijoille, joten varsinkin arkaluontoisten ja hyvin henkilökohtaisten keskustelupalstojen suhteen tutkijan on syytä pitää huolta tutkittavien tunnistamattomuudesta. (Kuula 2011, 184–185.) Tutkimukseni aineistossa nimimerkki on käytössä vain muutamalla keskustelijalla. Suurin osa viesteistä on kirjoitettu

vierailijatunnuksella eikä kirjoittajasta ole minkäänlaisia tunnistetietoja. Palstan yleistä aihepiiriä, vanhemmuutta, en pidä arkaluonteisena, ja aineistoni keskustelujen henkilökohtaisuus rajautuu mielipiteisiin kulloinkin käsiteltävänä olevasta asiasta. Tästä huolimatta olen aineistonäytteiden yhteydessä jättänyt nimimerkit kokonaan pois ja numeroinut keskustelut viestiketjuittain sekä viesteittäin. Näin tein osittain myös siitä syystä, että nimimerkeillä ei ollut merkitystä analyysin esittämisen kannalta.

Esittäessäni aineistonäytteitä luvussa 5 en käytä nimimerkkejä, vaan olen numeroinut viestiketjut palstoittain ja niissä olevat viestit juoksevilla numeroinnilla. Aineiston lähteen kerron koodeilla KP, joka tarkoittaa Kaksplus-lehden keskustelupalstaa, ja V, joka viittaa Vauva-lehden keskustelupalstaan. Lisäksi ilmoitan keskusteluketjun, josta näyte on otettu, kirjaimella k ja viestin kirjaimella v, esimerkiksi (KP k5 v23). Aineistonäytteet esitän autenttisina kirjoitusvirheineen. Kursivoinnit ja lihavoinnit olen tehnyt näytteisiin analyysin ja tulkinnan selkeyttämiseksi. Olen kursivoinut näytteet kauttaaltaan, jotta ne erottuvat niistä ympäröivästä tulkintatekstistä. Lihavoinneilla nostan esiin kullekin repertuaarille ominaisia ilmaisuja, jotka ovat keskeisessä osassa aineistonäytettä seuraavassa tulkinnassa. Kun tulkintatekstissä viitataan aineistonäytteessä esiintyvään, tulkinnan kannalta keskeiseen ilmaisuun, käytän kursivointia. Ilmaisujen suorissa lainauksissa käytän lisäksi lainausmerkkejä.

5 Kotiäitiratkaisun repertuaarit

Tässä luvussa esittelen aineistostani analyysin myötä konstruoimani neljä tulkintarepertuaaria, jotka ovat yleisen ihanteen repertuaari, yksilöllisen oikeuden repertuaari, arjen hallinnan repertuaari ja kohtalorepertuaari. Kaikki neljä repertuaaria eivät esiintyneet aineistossani yhtä laajasti. Yleisen ihanteen repertuaari on kaikista neljästä laajin ja toiseksi laajimmaksi aineistossa nousee yksilöllisen oikeuden repertuaari. Arjen hallinnan repertuaari ja kohtalorepertuaari olivat vähemmän esillä aineistossani ja näistä kahdesta kohtalorepertuaaria edustavia aineistokatkelmia löytyi vähiten. Itse asiassa juuri näiden repertuaarien esille tulo laajojen, ehkä vallalla olevien repertuaarien rinnalla on tärkeää tutkimusongelmani kannalta.

Esittelen jokaisen repertuaarin omassa alaluvussaan niiden laajuusjärjestyksessä. Aloitan laajimmasta repertuaarista ja lopetan vähiten esillä olleeseen repertuaariin. Repertuaaria käsittelevässä alaluvussa

analysoin ja erittelen repertuaareissa rakentuvia merkityksiä sekä niitä tapoja, joilla repertuaaria tehdään näkyväksi. Tämän teen tukeutuen kutakin repertuaaria edustaviin aineistonäytteisiin.

5.1 Yleisen ihanteen repertuaari

Yleisen ihanteen repertuaarissa kotiäitiratkaisua rakennetaan vahvaksi yleiseksi ihanteeksi. Tämän repertuaarin sisällä kotiäitiratkaisu merkityksellistyy kotihoodoksi, joka valitaan lapsen parhaan nimissä. Lapsen parhaaseen nojaava argumentointi on pääosin kotiäitiyttä positiivisessa valossa esittävää, mutta tässä repertuaarissa on tilansa myös soraäänelle. Kotiäitiysratkaisua katsotaan lapsen näkökulmasta ja se voi merkityksellistyä myös kotihoodoksi, joka on valittava joka tapauksessa, jotta toimitaan lapsen kannalta oikein. Näin tuotettuna kotihoito saa normatiivisen luonteen ja kotiäitiratkaisu voi rakentua velvoitteeksi. Repertuaarin sisällä myös määritellään ihanteellista kotihoitoa ja sen avulla puolustetaan kotiäitiyden yhteiskunnallista asemaa määrittelemällä uudelleen ihannekansalaisuutta. Tämä repertuaari nojaa vahvasti familistiseen puhetapaan. Familistisella puhetavalla tarkoitan perhemyönteisyyttä, joka puheessa todentuu lapsen edun tarkasteluna sekä vanhemman läsnäolon vaateena (Jallinoja 2006, 24; Repo 2009, 75).

Lapsen paras muodostuu yhdeksi keskeisimmistä ydinasioista yleisen ihanteen repertuaarissa. Lapsen paras toteutuu, kun häntä hoidetaan kotona ja koti määrittyy lapsen parhaaksi hoitopaikaksi, koska siellä äiti on ”läsnä” ja antaa ”aikaa” lapselle.

*”Minä olen valinnut kotiäitiyden **LASTEN TAKIA** siihen asti että ovat koululaisia. En itseni takia.--- Olen tehnyt ratkaisuni oman periaatteen mukaan **mitä haluan lapsille antaa**.--- ” (KP k6 v17)*

*”siksi, että haluan kasvattaa lapseni ilman kiirettä, on **aikaa olla lapsen kanssa, viettää** isompien kanssa **aikaa** kun tulevat koulusta.---” (KP k4 v8)*

*”---haluan olla **läsnä** lasteni elämässä---” (KP k4 v18)*

*”Neljän lapsen yksinhuoltajana ja kotiäitinä olen varmasti surkein ja laiskin kaikista. No, ainakin minulla on **aikaa lapsilleni** ja he ovat **tasapainoisia, onnellisia lapsia** ☺” (KP k5 v58)*

Ensimmäiseksi näissä lapsen parasta painottavissa kuvauksissa huomio kiinnittyy siihen, että ne ovat verrattain lyhyitä verrattuna muihin analysoimiini selontekoihin. Lapsen hyvinvointi sekä läsnäolo ja ajan antaminen sen perusteina ovat muodostuneet niin kyseenalaistamattomiksi totuuksiksi, että ne eivät kaipaa lisäperusteluja (Repo 2009, 85). Yllä olevissa kotiäitiyden valintasyiden kuvauksissa äidin läsnäolo ja ajan antaminen lapsille näyttäytyvät itsestään selvinä perusteina kotihoidolle ja täten rakentavat kotihoitoa yleiseksi ihanteeksi. Kotiäitiys on valittu *”lasten takia”* sen mukaan, mitä halutaan *”lapsille antaa”*. Lapsille *”on aikaa”*, heidän kanssaan *”vietetään aikaa”* ja ollaan *”lähellä”*. Viimeisessä näytteessä lasten tasapainoisuus ja onnellisuus tuotetaan äidin antaman ajan aikaansaannoksena: *”ainakin minulla on aikaa lapsilleni ja he ovat tasapainoisia, onnellisia lapsia”*. Näin lapsiin panostaminen ajallisesti merkityksellistyy takeeksi lasten hyvinvoinnille ja normaalille *”tasapainoiselle”* kehitykselle, jonka tulkitsen viittaavan psyykkiseen kehitykseen. Tällainen ajallinen panostaminen tuotetaan mahdollisuudeksi vain hoitomuodossa, jossa hoitopaikkana on koti ja hoitajana äiti. Äidin ja lapsen välinen suhde määrittyy erityiseksi juuri lapsen normaalin psyykkisen kehityksen näkökulmasta. Jaana Vuoren (2001) asiantuntijoiden vanhemmuutta koskevista teksteistä jäljittämä äidinhoivan diskurssi asettaa äidin lapsen ensisijaiseksi hoivaajaksi eritoten varhaislapsuudessa aina kolmevuotiaaksi saakka. Äidinhoivan ensisijaisuuden vahvana puolustusargumenttina esitetään kehityspsykologisesta diskurssista yleiseksi totuudeksi muotoutunut kiintymyssuhdeteoria, jonka nykymuodossaan tulkitaan äidin ja lapsen läheisen suhteen muodostuksen olevan tärkeä lapsen tasapainoiselle psyykkiselle kehitykselle. Vaikka kiintymyssuhdeteorioissa äidin tilalla mainitaan isä tai muu ensisijainen hoitaja, äidinhoivan diskurssissa se on äiti, jonka tehtäväksi muotoutuu tarjota lapselle turvallinen varhaislapsuus, jotta lapsesta voi tulla tasapainoinen ja yhteiskuntakelpoinen kansalainen. Kiintymyssuhde näyttäytyy keskeisenä perusteluna kotihoidon paremmuudelle, koska kotona hoidettu lapsi voi solmia turvallisen ja läheisen kiintymyssuhteen äitiin, kun äiti on aina läsnä. Siihen nojautuen kotihoito määritellään lapsen ainoaksi oikeaksi hoitomuodoksi. (Vuori 2001; myös Jallinoja 2006.)

Juuri kehityspsykologiaan nojaava puhetapa määrittää lapsen kotihoidon ylärajaksi kolme vuotta. Kolmen vuoden ikä on niin ikään institutionalisoitu perhepoliittisiin rakenteisiin kotihoidon tuen maksamisen ylärajaksi. (Vuori 2001, 206; Jallinoja 2006, 105.) Ikärajan itsestäänselvyys havainnollistuu seuraavissa aineistonäytteissä, joissa kahdessa ensimmäisessä *”alle 3v”* lapsia ei haluta viedä päiväkotiin ja toinenkin lapsi aiotaan hoitaa kotona *”ainakin siihen 3v asti”*. Sanan

”siihen” käyttö ennen ilmaisu ”3v asti” tuottaa kolmen vuoden yleisesti tiedetyksi ja hyväksytyksi rajapyykiksi. Alimmassa aineistonäytteessä kolmen vuoden iän pitäminen rajapyykkinä merkityksellistyy sen kautta, että yli kolme vuotiaan kotihoito tuotetaan kyseenalaistettavana ja perusteluja kaipaavana. Kolmen vuoden rajapyykki merkityksellistyy äidin näkökulmasta tienhaaraksi, jolloin on tehtävä päätöksiä tulevaisuuden suhteen. Kun lapsi ylittää kolmen vuoden iän ja olisi jo yleisesti hyväksyttävästikin vietävissä päiväkotiin, äidin kotona olon jatkuvuus asettuu tarkasteltavaksi. Aina-kin sitä on perusteltava, jos kotiäitiyden jatkamiselle ei ole selvää syytä, joksi kolmannessa näytteessä merkityksellistyy toisen lapsen saaminen.

*”---kaikista suurin syy olla kotona on se, että haluan **hoitaa lapset kotona enkä viedä niitä alle 3v päiväkotiin.**” (V k3 v20)*

*”--Nyt odotan toista ja tämänkin **hoidan kotona, ainakin siihen 3v asti.**---” (KP k4 v23)*

*”Yhden **neljävuotiaan kotiäiti, onko kysyttävää ;)** Olen neljä vuotiaan kanssa kotona **eikä ole aikeita palata nyt töihin eikä toista lasta ole tulossa.** Onko jotain kysyttävää? ;)” (KP k2 v1)*

Toiseksi suositukseksi kotihoidon ikärajaksi aineistossani muodostuu ”eskari-ikä”, jolla viitataan noin 5–6-vuotiaaseen lapseen. Kotihoidon ikärajaa venytetään koskemaan alle kouluikäistä lasta.

*”---Uskon, että **lapsillani on parempi olla kotona, kun hoidossa.** Todennäköisesti lapset **eivät mene hoitoon lainkaan. Eskariin sitten aikanaan.** Kerhoon menevät, kun tulevat siihen ikään. Muitakin lapsikontakteja on muutaman kerran viikossa jo nyt.---*” (KP k4 v8)

*”---Meillä esikoinen on ollut **kotihoidossa (ei kuitenkaan neljän seinän sisällä) eskariin saakka.**---*” (KP k2 v27)

*”---Aion myös **olla kotona siihen asti kun viimeinenkin lapsi menee eskariin,** nuorin on nyt vauva, joten kotona aion olla vielä 6 vuotta.” (KP k2 v13)*

Huomion arvoista on se, että tässä yli kolmevuotiaan kotihoidolle annetaan sosiaalisen elämän merkityksiä. Lapset ”menevät kerhoon”, heillä on ”lapsikontakteja” eivätkä ole ”neljän seinän sisällä”, vaikka ovat kotihoidossa. Tulkitsen ilmaisujen toimivan puolustuksena aineistossanikin esiinty-

vää kodin ulkopuolisen varhaiskasvatuksen puolustajien väitettä vastaan, jonka mukaan pitkään kotihoidossa olevat lapset eivät saa tarpeeksi sosiaalisia kontakteja ja kokevat siten haasteita koulu- maailmassa. Kun kotihoidon yläikärajaa 'venytetään' koskemaan alle kouluikäistä lasta ja kotihoidon yhdeksi vaatimukseksi asetetaan sosiaalisten kontaktien tarjoaminen, tullaan samalla tuottaneeksi kotihoidolle uusia ihanteita.

Kotihoito asetetaan julkisen päivähoidon edelle. Päivähoito merkityksellistyy lapselle epäedulliseksi, koska siellä äiti ei ole läsnä tukemassa lapsen kehitystä.

"Olen päivähoitoalan ammattilainen. Siinäpä syy todella pitkään kotiäitiyteen! Enkä tarkoita sitä, että en olisi jaksanut lapsia päivällä töissä ja illalla kotona, vaan halusin antaa lapsilleni hyvän lapsuuden.--" (KP k4 v11)

"Pieni lapsi tarvitsee kontakteja niin että äiti on siinä vieressä auttamassa ja opastamassa. Päiväkoti- hyväkin sellainen- on pienille lapsille pakkosäilytyslaitos jossa pienet pärjäävät miten pärjäävät, eivätkä varmasti saa tarvitsemaansa opastusta ja läsnäoloa taitoja kartuttaessaan, kokiessaan pettymystä yms. ja tämä näkyy todellakin lasten/nuorten ihmissuhdetaidoissa!" (V k1 v28)

"Ihmisten arvomaailmat on niin kovin erilaisia. --- Mitä jos lapsesi menehtyy tai sairastuu vakavasti ja olet hoidattanut hänet tarhassa? Et selviäisi siitä tunnontuskasta koskaan. Lapsi on niin vähän aikaa pien, niin surullisen vähän aikaa, en halua omien lapsieni joutuvan elämään pienestä asti kellon kanssa ja muiden ihmisten kasvattamana." (KP k2 v17)

Ensimmäisessä aineistonäytteessä kotiäitiratkaisu asettuu "hyvän lapsuuden" takeeksi, kun väittämän esittäjänä on "päivähoitoalan ammattilainen". Päivähoitoalan ammattilainen asettuu asiantuntijaksi julkisen päivähoidon suhteen ja voi näin ollen esittää implisiittisen väitteen: päivähoito on pahaksi lapsille. Tämä vahvistuu lauseen "enkä tarkoita sitä, että en olisi jaksanut lapsia päivällä töissä ja illalla kotona, vaan" myötä, jonka voisi myös olettaa toimivan perusteena kotihoidon valinnalle päivähoitoalan ammattilaisen kohdalla. Toisessa näytteessä kirjoittaja vertaa päiväkotia suoraan pakkosäilytyslaitokseksi, joka muodostuu riskiksi lapsen sosiaalisten taitojen kehitykselle. Äidin tai muun turvallisen aikuisen läsnäolo ja opastus merkityksellistyvät tärkeiksi vaatimuksiksi

lapsen ihanteelliselle kehitysympäristölle, mitä päiväkotia ei ole, koska siellä ”*pienet pärjäävät miten pärjäävät*”. Tästä voi tehdä tulkinnan, että nämä vaatimukset toteutuvat vastaavasti kotihoidossa.

Kotihoidon valintaan liittyy myös kasvatusvelvollisuuden ajatus, mikä tässä repertuaarissa merkityksellistyy tunteeksi moraalista velvollisuudesta hoitaa ja kasvattaa oma lapsi itse. Oman lapsen hoitaminen mahdollistaa omien arvojen mukaisen kasvatuksen ja lapsen ”oikeanlaisen” kehityksen tukemisen. Seuraavissa aineistonäytteissä lapsen kasvatus merkityksellistyy äidin tehtäväksi ja tämä tehtävä voidaan toteuttaa vain valitsemalla lapsen kotihoito.

” --- *Hän on lapseni, haluan kasvattaa hänet itse.*” (KP k4 v12)

” --- *itse olen ylpeänä kotiäiti. Mikä hienompaa kuin kasvattaa itse lapsensa.* ---” (KP k3 v2)

” --- *halusin olla näkemässä heidän päivänsä kulun ja heidän kehityksensä. Ja ennen kaikkea halusin olla se henkilö, joka lapsensa kehittää. :D Erittäin hyvä tulos tuli!*” (KP k4 v11)

” --- *Se kun oli tavoitteeni: Kasvattaa omilla arvoilla omat lapseni. Tiedänpähän mitä heistä tulee ja ei tarvi syytellä päiväkoteja :-D Hah!*” (KP k3 v13)

Näissä aineistonäytteissä kotihoitoa rakennetaan yleiseksi ihanteeksi kasvatusvelvollisuuden kautta. Vanhempien moraaliseksi velvollisuudeksi nähdään kasvattaa itse oma lapsensa, minkä osoittavat ilmaisut: ”*hän on lapseni, haluan kasvattaa hänet itse*” ja ”*mikä hienompaa kuin kasvattaa itse omat lapsensa*”. Lapsen kasvatus merkityksellistyy eritoten äidin tehtäväksi, koska aineistonäytteissä ei viitata lainkaan isään tai muihin kasvattajiin vaan ainoastaan ”*omilla arvoilla*” kasvattamiseen ja ”*itse*” kasvattamiseen. Isän unohtuminen kasvatusvastuusta voi liittyä keskustelukontekstiin. Oheiset aineistonäytteet ovat päiväkotikriittisestä keskustelusta, jossa kotihoidon valintaa puolustetaan kodin ulkopuolista hoitoa vasten. Tämä havainnollistuu viimeisen näytteen ilmaisussa: ”*ei tarvi syytellä päiväkoteja :-D Hah!*”. Äidin kasvatusvelvollisuuteen liitetään myös lapsen ”oikeanlaisen” kehityksen tukeminen. Halutaan ”*olla näkemässä lasten päivän kulku ja kehitys*” sekä ”*olla se henkilö, joka lapsensa kehittää*”. Kun kasvattaa omat lapsensa omien arvojensa mukaisesti, tietää ”*mitä heistä tulee*”: ”*erittäin hyvä tulos*”. Kun oman lapsen kasvatustehtävä merkityksellistetään tärkeäksi velvollisuudeksi, näyttäytyy kotihoidon valinta oikeana ja eettisesti hyväksyttävänä valintana.

Tämän repertuaarin sisällä voi esittää myös soraääniä. Vaikka lapsen kotihoito rakentuu yleiseksi ihanteeksi, kotiäitiys ei välttämättä sitä ole. Kotiäitiys voi näyttäytyä myös negatiivisena kokemuksena äidille, koska hän sietää tätä kokemusta lapsen parhaan nimissä. Tässä merkityssysteemissä keskiössä on lapsen etu, joka toteutuu ihanteeksi tuotetun kotona hoitamisen kehyksessä, vaikka kotihoitajuus ei ihanteena näyttäytymiskään.

”Ihme vääntöä taas...itse olen sitä mieltä, että työssäkäyvänä pääsin paljon helpommalla. Vain ja ainoastaan lasteni takia yritän sinnitellä kotona siihen saakka, että nuorin on ainakin 2,5V.”
(V k1 v29)

Äidin kotona olon valintaa on perusteltava *oikein tekemiseen* nojaten, koska on yleisesti paheksuttua sanoa, että ei pidä omien lastensa hoitamisesta ja on onnellisempi ollessaan töissä, poissa kotoa ja erossa lapsistaan. Itse kotiäitiyttä, sen käytäntöjä ja kotiäitinä toimimisen mielekkyyttä ei nähdä parhaana mahdollisena valintana äidin kannalta, mutta se on oikea ratkaisu, koska se tehdään lapsen parhaaksi: *”vain ja ainoastaan lasteni takia yritän sinnitellä”*. Äidin paras asetetaan alisteiseksi lapsen parhaalle niin kuin on sosiaalisesti hyväksyttävämpää tehdä. Itsensä lasten edelle asettava äiti nähdään itsekkäänä ja tätä oletusta vastaan puolustaudutaan asettamalla työelämän helppous *”työssäkäyvänä pääsin paljon helpommalla”* ja kotiäitiyden rankkuus: *”yritän sinnitellä kotona”* vastakkain. Tähän liittyy myös kotona olon raskaudesta puhuminen, johon Tuula Gordon (1990, 139) ja Eeva Jokinen (1996, 86) ovat omissa tutkimuksissaan kiinnittäneet huomiota. Jos kotiäitiys näyttäytyy negatiivisena, sen koetaan johtuvan yksinäisyydestä, paikallaan olostä ja eritoten kodin *”neljän seinän sisälle”* rakentuvasta rajoittuneisuudesta eikä niinkään mihinkään lasten hoitoon liittyvästä. Toisin sanoen kotiäitiys merkityksellistyy velvoittavaksi myös silloin, kun se tuotetaan vaihtoehdottomana ei-mieleisenä valintana, jota perustellaan lapsen parhaalla. Tämän puhutavan käyttäjä asemoi itsensä uhrautuvaksi äidiksi. Kotona *sinnitellään* siihen saakka, kunnes lapsi on sen ikäinen, että kodin ulkopuolinen hoito voisi tulla kysymykseen, mikä on yleisen ihanteen mukaisesti *”ainakin 2,5V”* ja sitten *”päästään lepäämään”* töihin.

Yllä todettua vasten tämän puhutavan sisällä tehdään ero *oikein tekemiseen* sen kautta, kuinka mielekkään toiminnan tuloksena lapsen paras toteutuu. Seuraavassa aineistonäytteessä kotiäitiyden valinta perustellaan työelämävertauksella psykologiseen diskurssiin nojaavaa retoriikkaa käyttäen. Taustalla on edelleen ajatus *oikein tekemisestä* ja *oikein tehdystä* valinnasta, mutta nyt äidin

tyytyväisyys merkityksellistyy lapsen hyvinvoinnin mittariksi. Äidin tyytyväisyys rakentuu mielen-
sisäisen maailman kehyksessä.

*”---Mulla taas **äitiyden taso tippuu todella alas**, jos joudun **työpäivän jälkeen** kaitsemaan vielä
lasta eli **hermo ei pidä yhtään**. Kotona ollessa on ihan lehmänhermoinen olo
yleensä...**Stressaannun työelämän tahtiin** tosi helposti ja olen tosi **kiukkuinen töiden jälkeen**.
Olen varsin rauhaa rakastava ihminen varmaan?..---”* (KP k1 v7)

Tässä aineistonäytteessä työelämän vaatimukset muodostuvat uhkaksi lapsen parhaalle äidin
mielentilan kautta. ”**Äitiyden taso tippuu todella alas**”, kun ”**työpäivän jälkeen --- hermot eivät pidä
yhtään**”. Äidin toimijuus on häivytetty taka-alalle ja keskiössä ovat äidin psyykkiset ominaisuudet:
stressaantunut, kiukkuinen ja hermojen tiukkuus, jotka psykologisessa diskurssissa ovat arkipäiväis-
tyneet sanastoomme lasten hyvinvointia uhkaavina silloin, kun ne toteutuvat toiminnassa. Ilmaisut:
”**hermo ei pidä yhtään**”, ”**stressaannun**” ja ”**kiukkuinen**” asemoituvat suhteessa työhön ja rakentuvat
implisiittisesti uhkaksi lapsen hyvinvoinnille, koska ”**äitiyden taso tippuu**”. Näin kirjoittaja tuottaa
työäitiyden huonoksi vaihtoehdoksi lapsen kannalta, kun vastaavasti kotiäitiys ratkaisee ongelman,
koska ”**kotona ollessa on ihan lehmänhermoinen olo yleensä**”, joten lastenkin on hyvä olla.

Lasten kotihoidon ensisijaisuus asetetaan tässä merkityssysteemissä vasten perheen taloutta niin, että
kotihoitossa toteutuva lapsen etu merkityksellistyy ensisijaiseksi, jolloin raha näyttäytyy *välttämät-
tömänä pahana* perheen elättämisen kannalta. Iskulauseeksi kotihoidon ihanteen ja rahan suhteessa
muodostuu ”**Viis rahasta, lapset ovat tärkeämpiä**”. Seuraavissa aineistonäytteissä vastakkain aseteta-
aan perhearvot ja kovat arvot, ja kotiäitiys merkityksellistyy arvovalinnaksi.

*” --- Minulla **ihan muut asiat ovat saaneet pysymään lasten luona** hieman pidempään kuin
jonkun **uraorientoituneemman**.--- **Raha on lopulta tässä elämässä vain välttämätön paha**,
jokaisella ihmisellä on **vain se yksi varhaislapsuus** ja haluan lapsilleni tarjota **mahdollisimman
inhimillisen sellaisen**. ”* (V k4 v13)

*” ---koen, että **kotona panokseni on tärkeämpi kuin** siinä että **tahkoan aina vain lisää rahaa**”*
(V k3 v6)

”---Ei raha ja tavara ole mulle lapsia tärkeämpää. Kun miehen palkka on elämiseen riittänyt, olen ollut kotona.” (V k1 v23)

”---En osaa kuvitella vielä laittavani lapsia hoitoon, kun kerran taloudellisesti pärjäämme näinkin. Toki emme niin hyvin kun jos olisi töissä, mutta tarpeeksi hyvin kuitenkin.--- ” (V k3 v23)

Näissä aineistonäytteissä raha ei asetu kotihoitoon valinnan ehdoksi. Rahaa tarvitaan elämiseen mutta vain sen verran, että *taloudellisesti pärjätään* ja se *elämiseen riittää*. Lapsen *mahdollisimman inhimillinen* lapsuus, jolle kotiäiti antaa *panoksensa*, muodostuu korvaukseksi kotiäidin menettämästä rahallisesta ansiosta. *Rahan tahkoamisen* sijaan ihanteeksi merkityksellistyy hyvä lapsuus, joka lapselle voidaan tarjota vähemmilläkin taloudellisilla avuilla.

Kotihoito asettuu tässä merkityssysteemissä jopa vanhempien parisuhteen ja yhteisen ajan edelle. Juuri lapsen parhaan ensisijaisuuden korostamisessa tämän repertuaarin hyvinvoinnin idea eroaa arjen hallinnan repertuaarin hyvinvointipuheesta. Arjen hallinnan repertuaarissa korostuu koko perheen hyvinvointi. Seuraavassa aineistonäytteessä kirjoittaja tuottaa kotihoitoon ihanteeksi, koska se on koettu tärkeäksi myös sellaisessa tilanteessa, jossa kumpikaan vanhemmista ei täysipäiväisesti voi hoitaa lapsia kotona. Työn ja lasten hoidon vuorottelu mahdollistaa vanhemmuuden jakamisen, ehkä paremman taloudellisen tilanteen ja ennen kaikkea lasten kotihoitoon, vaikkakin parisuhteen hyvinvoinnin kustannuksella.

”Meidän tilanne on se, että minä hoidan lapsia kotona (nuorin 3v, joten ei saa kotihoidontukea) ja mies elättää perheen ja maksaa asuntolainan jne. Minä jaksan tätä kyllä hyvin, koska meillä on yhteinen tahto hoitaa lapset aina kotona, vaikka taloudellisesti se ei ole kannattavaa. --- olemme tehneet monta vuotta niin, että teemme eri vuoroa töissä, jolloin kun toinen on töissä, niin toinen kotona lasten kanssa.--- Se tosin on välillä ollut raskasta, että puolison kanssa nähty vuorojen vaihteessa vain ulko-ovella, kun toinen tullut ja toinen lähtenyt, mutta on lasten kotihoito sen arvoista.” (V k2 v12)

Tässä aineistoesimerkeissä on mielenkiintoista se, että kirjoittaja identifioi itsensä samanaikaisesti kotiäidiksi ja työäidiksi. Viestin alussa kirjoittaja tuottaa itsestään tyypillisen kotiäidin kuvaa kertomalla *hoitavansa lapsia kotona*, mainitsemalla, että *”ei saa kotihoidontukea”*, mikä monessa

yhteydessä mielletään 'oikean' kotiäidin merkiksi, sekä toteamalla *miehen elättävän perheen*. Tähän samaan kotiäidin kuvastoon kuuluu myös lausahdus *"meillä on yhteinen tahto hoitaa lapset aina kotona"*. Kuitenkin viestin loppupuolella kirjoittaja tuottaa itsensä myös työtä tekevänä ja hoitovastuuta jakavana äitinä kertomalla *tehneensä monta vuotta eri vuoroa töissä puolisonsa kanssa*, jotta toinen voi aina olla *"kotona lasten kanssa"*. Ansiotyö ja jaettu vanhemmuus eivät taas istu tyypillisestä kotiäidistä tuotettuihin merkityksiin. Näitä kuvauksia kuitenkin yhdistää lasten kotihoito, joka tässä merkityksellistyy niin tavoitelluksi ihanteeksi, että se voidaan irrottaa merkitystasolla käsiteparista kotihoito-kotiäiti ja yhdistää käsiteryypääksi kotihoito-ansiotyö-jaettu vanhemmuus. Kun ihanteeksi tuotetaan kotihoito kotiäitiyden sijasta, jää muidenkin toimijoiden mahdollisuuksille tilaa. Jaetun hoitovastuun järjestelyjen lisäksi kotihoito tuotetaan ihanteeksi kuvauksissa, joissa työskentely kotoa käsin ja yrittäjäyys mahdollistavat lasten hoitamisen kotona sen sijaan, että heitä tarvitsisi viedä kodin ulkopuoliseen hoitoon.

"Itse olen kotiäiti. eli siis hoidan lapset kotona. Toisaalta olen myös osa-aikainen työntekijä, joka tekee sen alan töitä joihin olen koulutuksen hankkinut. Illalla laitan lapset nukkumaan ja teen muutaman tunnin etä töitä. ---" (V k4 v 14)

"Mä hoidan yrityksen ohella miehen kanssa kaksistaan omat päiväkotikäiset muksumme ja olen todella ylpeä siitä saavutuksesta. ---" (KP k3 v13)

Yleisen ihanteen repertuaarissa kotiäitiratkaisu uudelleen rakentaa ihannekansalaisuutta, kun kotiäitiyttä tarkastellaan yhteiskunnallisessa kehyksessä. Tuottavan kansalaisen ja yhteiskunnan varoilla elävän kansalaisen dikotomiaa pyritään purkamaan. Veronmaksua hyvän kansalaisen merkkinä kyseenalaistetaan samalla, kun kotiäitiydelle tuotetaan yhteiskuntaa hyödyntäviä merkityksiä hyvien kansalaisten kasvattamisen ja yhteiskunnan varojen säästämisen kautta. Seuraavissa aineistonäytteissä käydään neuvottelua siitä, kumpi on loppujen lopuksi yhteiskunnalle merkittävämpää, kansalaisten taloudellinen tuottavuus vai uusien yhteiskuntakelpoisten kansalaisten tuottaminen, ja mikä ylipäätään on yhteiskunnalle tuottavaa. Kaksi ensimmäistä aineistonäytettä havainnollistavat, kuinka kotiäidin spekuloitu työelämään osallistuminen rakentuu epäedulliseksi yhteiskunnalle ja tuottaa tätä kautta kotiäitiydelle yhteiskuntaa hyödyntäviä merkityksiä.

"Joo, jos menisin (töihin), jäis sijaiseni työttömäksi ja kaksi lasta tarvitsisi yhteiskunnan kustantaman hoitopaikan. Ehkä nyt kuitenkin fiksuinta olla kotona, säästää yhteiskunnan

*varoja ja antaa **työttömälle töitä**. En saa kotihoidontukea, olen palkattomalla vapaalla vuoden verran hoitovapaan jatkoksi.” (V k4 v4)*

*”Pelkästään ne **lasten hoitomaksut maksaa kunnalle** niin paljon, että siinä **jää perustyyöäidin tienestit niiden varjoon**.---” (V k4 v13)*

Aineistonäytteissä kotiäitiys merkityksellistyy yhteiskuntaa hyödyntäväksi ratkaisuksi lasten hoitokustannusten ja työttömän työllistämisen kautta. Työssä käyvän lasten hoitokustannukset määrittävät yhteiskunnalle vahingollisemmaksi kuin ”*perustyyöäidin tienestit*”, joiden tulkitsen viittaavan pienestä palkasta saataviin verotuloihin. Mielenkiintoista on, että kotiäitiys näyttäytyy tässä työttömyyttä hillitsevänä ratkaisuna toisin kuin poliittisessa aikalaiskeskustelussa. Poliittisessa keskustelussa, jonka pääkohdat esitän johdantoluvussa, kotiäitiys esitetään riskinä työllistymiselle yksilönäkökulmasta. Tässä kotiäitien tuottamassa repertuaarissa kotiäitien ja työllisyyden suhde merkityksellistyy mahdollisuudeksi yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Merkille pantavaa on, että ensimmäisessä näytteessä kirjoittaja painottaa elävänsä täysin ilman yhteiskunnan tukia mainiten, ettei ”*saa kotihoidontukea, olen palkattomalla vapaalla*”. Tämän puolustautumisen voi tulkita ottavan kantaa laajemminkin viestissä ilmentyvän *yhteiskunnan varojen säästämisen* lisäksi keskusteluun tuottavasta tai tuottamattomasta kansalaisesta sekä pohjaavan omillaan pärjäämisen ideaan. Sama merkityks maailma on löydettävissä myös seuraavista aineistonäytteistä, jotka havainnollistavat tuottavuuden ja hyödyllisyyden uudelleen määrittelyä familistisen ja altruistisen puhutavan kehityksessä.

*”---Tuntuu oudolta, että minä, joka olen kuluneen vuoden aikana **hoitanut mallikkaasti lapseni ihan itse** sekä pitänyt omasta kunnosta ja terveydestä huolen, **luovuttanut verta, tehnyt vapaaehtoistyötä, kierrättänyt kaiken minkä olen pystynyt ja lahjoittanut paljon tavaraa tämän kaupungin sisällä**, käynyt kulttuuritapahtumissa ja vienyt lapsiakin niihin vaikka ovat kovin pieniä, hoitanut muidenkin lapsia välillä. **Niin miten minä olen huono ihminen, laiska, inhottava loinen. Koska en maksa veroja?**” (V k1 v34)*

*”---En ole keksinyt **tärkeämpää työtä kuin äitinä** olo ja siksi olen halunnut siihen panostaa täysillä.---Jos äidit olisivat **enemmän kotiäitejä, tämä yhteiskunta olisi varmasti parempi**” (V k1 v23)*

”Kerkesikö joku tässä väittelyssä ajattelemaan yhtään sitä lapsen parasta? no ei vissiin kun on kiire olla niin hyvä kansalainen, työntekijä ja veronmaksaja. Eiköhän teillekin paras ratkaisu olisi ollut jättää ne lapset tekemättä? Mikä järki on tehdä lapsia ja sysätä ne sitten jonkun muun huollettavaksi? Kyllä joku pitää ihmisen päässä olla vikana, että näkee omaa pientä lastaan/vauvaansa muutaman tunnin illassa ja kuvittelee siinä vielä tekevänsä yhteiskunnalle merkittävää työtä, kyllä se siwa pyörii ilman sinuakin sen ajan kun panostat omaan jälkikasvuusi. Ehkä te sitten olette hyviä tuottavia kansalaisia, mutta paskoja äitejä te olette ja turha mussuttaa muuta.” (V k1 v67)

Ensimmäisessä ja kolmannessa aineistonäytteessä kyseenalaistetaan verojen maksamisen merkitystä tuottavuuden määreenä. Hyvä tuottava kansalaisuus voi rakentua myös pehmeiden arvojen merkityksissä lapsiin panostamisen ja pyyteettömän hyväntehtämisen kautta. Ensimmäisen näytteen lista hyvistä teoista muodostuu todisteeksi siitä, että kirjoittaja ei ole yhteiskunnan ”inhottava loinen” ja huono kansalainen, vaikka ei yhteiskunnalle mitään rahallisesti tuotakaan. Kotiäitiys asemoituu yhteiskunnalle merkittäväksi työksi, ja näin ollen asemaltaan arvostettavammaksi, kun ajallisen panostuksen lapsiin ja hyvän tekemiseen tulkitaan hyödyntävän myös yhteiskuntaa. Viimeisessä näytteessä on ironinen sävy. Työtä tekevän äidin verojen maksamisen tuottavuuteen perustuva hyvä kansalaisuus kyseenalaistetaan asettamalla se vasten lapsen parasta: *”Kerkesikö joku tässä väittelyssä ajattelemaan yhtään sitä lapsen parasta? no ei vissiin kun on kiire olla niin hyvä kansalainen, työntekijä ja veronmaksaja”*. Ironisesti esitetty näkemys työäidin muutaman tunnin pyrähdyksestä lapsensa luona yhteiskunnallisesti merkittävänä työnä tuottaa tälle juuri vastakkaisen merkityksen: äiti, joka ei hoida omaa lastaan, tekee yhteiskunnalle karhun palveluksen. Lapsiin panostus asetetaan etusijalle taloudelliseen tuottavuuteen nähden, koska lasten hyvinvointi merkityksellistetään yhteiskunnallisesti merkittävämmäksi: yhteiskunnasta tulisi parempi paikka, jos useampi äiti ryhtyisi kotiäidiksi.

5.2 Yksilöllisen oikeuden repertuaari

Yksilöllisen oikeuden repertuaarissa kotiäitiysratkaisua perustellaan valinnan vapautta korostaen. Keskeisiksi perusteiksi kotiäitiydelle muodostuvat *halu* olla kotona ja *oikeus* vastustaa normatiiviseksi koettua ansiotyön vaatimusta. Kotiäitiys konstruoituu äidin yksilölliseksi päätökseksi tietyin taloudellisin reunaehdoin. Kotona oloa tuotetaan nautinnolliseksi ansiotyön negatiivisiin

ominaisuuksiin peilaten. Tämä repertuaari ammentaa individualistisesta ideologiasta, jossa valinnanvapaus, nautinto ja oikeus ovat keskeisiä käsitteitä. Individualistisen eetoksen mukaisesti näkökulmana on äiti itse ja hänen tekemänsä valinta, kokemansa nautinto ja omaamansa oikeus.

Kotiäitiratkaisu tuotetaan vapaana valintana erilaisin työelämärinnastuksin. Yksilöllisen oikeuden repertuaarissa kotiäitiys ei asemoidu normatiiviseen ihanteeseen nojaavaksi näennäiseksi valinnaksi, joka tehdään lapsen parhaan nimissä joka tapauksessa, vaan yksilöllisesti tehdyksi vapaaksi valinnaksi. Katse siirtyy lapsen edun sijasta äitiin ja nimenomaan siihen, mitä äiti haluaa ja mihin äidillä on oikeus. Äiti voi valita kuitenkin tietyin reunaehdoin, joiksi seuraavissa aineistonäytteissä muodostuvat raha ja puolison työskentely.

”Minulla on koulutus, mutten ole koskaan ollut töissä. En halua koulutustani vastaavaan työhön, koska ajaisin itseni burnoutiin alta aikayksikön. Kuten todella moni muu alallani. Meillä on varaa siihen, että olen kotona ja haluan olla kotona. Mies tekee uraa ja tuen häntä siinä. Minä en halua uraa.” (V k3 v16)

Tässä aineistonäytteessä kirjoittaja asettaa itsensä täysin työelämän ulkopuolelle mutta ei tuota kotiäitiratkaisuaan uhripositivisella vetoamalla esimerkiksi työttömyyteen vaan vapaana valintanaan ja oikeutena valita ansiotyön normia vastaan. Tähän viittaavat ilmaisut ”en halua koulutustani vastaavaan työhön” ja ”minä en halua uraa”. Ilmaisut ”haluan olla kotona” on tässä repertuaarissa usein toistuva perustelu kotiäitiratkaisulle. Kotona olemisen halu rakentuu tässä aineistonäytteessä vastakkaiseksi halulle tehdä uraa. Ilmaisut ”minulla on koulutus, mutten ole koskaan ollut töissä” ja ”en halua koulutustani vastaavaan työhön, koska ajaisin itseni burnoutiin” näyttäytyvät todisteina siitä, että aikeita työelämään on ollut, mutta oletus työelämän vaativuudesta ja oman hyvinvoinnin vaarantamisesta on saanut hänet valitsemaan toisin. Kotona olo on mieluisampi valinta. Koulutuksen ja omin varoin kotona olemisen painottaminen asettavat valinnan yleisesti hyväksyttävämmäksi, koska kirjoittajaa ei voida syyttää kouluttamattomaksi yhteiskunnan eläiksi. Tässä mies asemoituu toisaalta elättäjäksi ja kotiäitiyden mahdollistajaksi ja toisaalta itsekin hyötyjäksi. ”On varaa” jäädä työelämän ulkopuolelle, kun ”mies tekee uraa” elättäen samalla perheen, mutta lisäksi miehen ura mahdollistuu, kun häntä tuetaan siinä.

Yksilöllisen oikeuden repertuaarissa kyseenalaistetaan ansiotyön normatiivista asemaa tuottamalla työelämä negatiivisista merkityksistä käsin. Työelämä näyttäytyy vaativana, kiirettömänä ja väsymystä

aiheuttavana muuttujana, joka häiritsee äidin oikeutta nauttia omasta perheestä ja ylläpitää omaa hyvinvointiaan. Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen muodostuu ongelmaksi äidin hyvinvoinnin näkökulmasta sen sijaan, että sitä tarkasteltaisiin lapsen edun tai arjen toimivuuden suhteen. Yksilöllisen oikeuden repertuaarissa kotiäitiys merkityksellistyy oikeudeksi hypätä pois työelämän ”oravanpyörästä”.

”---Mä olin katkera töissä, väsynyt, ylityöllistetty ja liian vähän perheen kanssa. Sanoin itseni irti vakituisesta työstä ympäristön ihmettelyistä huolimatta. En ole koskaan ollut onnellisempi kuin nyt kotona. Kyllä elämä kantaa. Tehkää niitä ratkaisuja, joita ei tarte myöhemmin harmitella, olkoot ne valinnat mitä tahansa.” (KP k6 v69)

”Mä taas näen sen niin, että mikä meitä vaivaa, kun ihmiset pitää imeä tyhjiin? Miksei perhe saa päästä helpommalla ja erityisesti nainen? Niin ne työäiditkin on edelleen päävastuussa lasten asioista ja kodista, mutta joutuvat sen lisäksi tekemään sitä palkkatyötä.---” (V k1 v11)

Näissä aineistonäytteissä työelämä rakentuu uhkaksi äidin hyvinvoinnille, mikä havainnollistuu ensimmäisen näytteen ilmaisussa: ”olin katkera töissä, väsynyt, ylityöllistetty” sekä toisen näytteen ilmaisussa ”imeä tyhjiin”, jolla kirjoittaja viittaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen henkiseen vaativuuteen etenkin naisten kohdalla. Äidin voimavaroja kuluttavasta työelämästä poissjättäytyminen näyttäytyy keinona säilyttää hyvinvointi ja elää onnellisempana kuin koskaan aikaisemmin. Näin ollen onnellisuus rakentuu tavoitelluksi asiantilaksi ja jokaisella on oikeus onnelliseen elämään. Työelämän jättäminen tuotetaan äidin omaksi valinnaksi vastavirtaan tekemisen kautta ilmaisussa: ”sanoin itseni irti vakituisesta työstä ympäristön ihmettelystä huolimatta”. Onnellisuuden tavoittelu ja valinnanvapaus tehostuvat kehotuksessa ”Tehkää niitä ratkaisuja, joita ei tarte myöhemmin harmitella, olkoot ne valinnat mitä tahansa”.

Omaa valintaa painotetaan myös silloin, kun kotiäitiydelle penätään arvostusta ja puolustaudutaan muiden ilmaisemaa kritiikkiä vastaan. Muiksi osoittautuvat ”uranaiset”, ”ei-lapsiaan hoitavat äidit” ja ”työäidit”. Kotiäitiys näyttäytyy vapaana valintana, kun työtä tekevän äidin valinta esitetään pakko-ratkaisuna. Työäidin tekemän valinnan mielekkyys kyseenalaistetaan asettumalla heidän mielen-sisäisen maailmansa asiantuntijoiksi. Seuraavat kaksi aineistonäytettä ovat viestejä keskusteluista, joiden aloitusviesteissä esitetään kriittisiä mielipiteitä kotiäitiydestä, joten näytteitä voidaan tarkastella puolustuspuheenvuoroina. Tekstit ovat hyökkääviä työssä käyviä äitejä kohtaan, koska

niissä asemoidutaan puolustamaan kotiäitiyttä hyväksyttävänä ratkaisuna vastalauseeksi työäitien esittämää arvostelua kohtaan.

*”---Luulen, että pohjimmiltaan moni **uranainen on kateellinen kotiäitien valinnoista**, siksi pakko hyökätä kotiäitien kimppuun ja haukkua palstoilla tyhmiksi ja laiskoiksi läskikasoiksi. Ehkä kaipaatte itsekin jotain **sisäistä rentoutta elämäänne**, ja tiedättekö-sellaista luottamista, että **töitä tulee olemaan ja niitä ehtii vielä tehdä**. Itse kun **juoksette pää kolmantena jalkana työmaailmassa ja luulette** jotenkin olevanne korvaamattomia omassa työssänne. Monia kuitenkin **sisäisesti hiertää** omat valinnat, ja niitä on pakko perustella omalla älykkyydellä, vuosituloilla, lasten hienoilla hoitopaikoilla, merkkihaalareilla jne.---*” (KP k5 v82)

*”Pistää miettimään, että **TUNTUUKO** se vain ei-lapsiaan hoitavista äideistä siltä, koska heillä itsellään on **huono omatunto**? **Kotona lapsiaan hoitavat tuntuvat tekevän oman valintansa mukaan** ja **työäideistä** ne, jotka arvostelevat kotiäitiyttä moninkin epäasiallisin sanaakääntein, ovat niitä jotka **eivät itse ole tyytyväisiä omaan ”valintaansa”**? **Oman elämänsä herraa (tai rouvaa)** harvoin kaivelee toisten valinnat ☺”* (KP k6 v37)

Näissä aineistonäytteissä yksilöllisen oikeuden repertuaarissa keskeiseksi rakentuva valinnanvapauden retoriikka on ilmeisen näkyvää: valinnat ovat *”omia”*, tehdään *”oman valinnan mukaan”* ja ollaan *”oman elämänsä herroja (tai rouvia)”*. Todellinen valinnanvapaus asettuu koskemaan vain kotiäitejä, koska kotiäiti on käyttänyt oikeuttaan jättäytyä työelämän ulkopuolelle yleisestä ansiotyön normista huolimatta. Työssäkäynti tuotetaan pakkoratkaisuna asettumalla työäidin mielensisäisen maailman asiantuntijaksi ikään kuin tietäen, mitä työäiti tuntee ja luulee, ja näin kyseenalaistetaan tällaisen toisenlaisen valinnan mielekkyys sekä vapaus. Viitataan työäitiin, joka juoksee *”pää kolmantena jalkana”* ja potee *huonoa omaatuntoa* eikä uskalla jättäytyä pois työelämästä ja antaa periksi *sisäiselle rentoudelle* niin kuin kotiäiti on tehnyt. Näin työäiti merkityksellistetään katkeraksi, kun häntä *”sisäisesti hiertää omat valinnat”* ja hän on *”kateellinen kotiäitien valinnoista”*, mikä taas muodostuu kotiäitien arvostelun syyksi. Jallinoja (2006) on omassa tutkimuksessaan kiinnittänyt huomiota siihen, että valinnanvapautta ei individualismiin perustuvana retorisenä tekona ole totuttu liittämään familistisena pidettyyn kotiäitiyteen. Se on perinteisesti toiminut työssä käyvien äitien argumenttina omana aikakautenaan epätavallisena pidetyn valinnan oikeutuksena. Valinnanvapaus on tämän ajan hengen mukaisesti poliittisesti korrektia kieltä, johon vedoten voi perustella monia ratkaisuja. Jallinojan mukaan kotiäitien valinnanvapauteen vetoamisessa onkin kyse oman

poikkeuksellisenä pidetyn ratkaisun selontekovelvollisuudesta. Kotiäitiys näyttäytyy ajan ilmapiirin vastaisena ratkaisuna vähäisen arvostuksensa vuoksi, joten sen valinta on oikeutettava kotiäitiyden aseman paranemiseksi. (Jallinoja 2006, 102–103.) Revon (2009a, 81) mukaan lasten kotihoitoa puolestallaan suhteessa työelämään.

Yksilöllisen oikeuden repertuaarissa kotiäitiratkaisua merkityksellistetään nautinnoksi. Nautinnon kohteiksi asettuvat seuraavissa aineistonäytteissä eritoten lapset sekä kodin hoitaminen. Valinnanvapaus kiinnittyy vahvasti nautinnon kuvauksiin näissä kotiäitiratkaisun perusteluissa.

”---Elän elämäni parasta aikaa, kun lapset ovat pieniä nyt, en halua olla heistä erossa suurinta osaa päivästä.---” (KP k4 v19)

”--- Minusta on ihanaa kun saan läheltä seurata lasten kasvamista. Lapset ovat pieniä vain hetken!” (V k3 v23)

”---Olenkin kotona siksi kun haluan ja nautin siitä enkä siksi että olisi pakko. Olen nauttinut tästä elämänvaiheesta ihan täysillä eikä kaduta pätkääkään. Voin ainakin vanhana ajatella, että tuli ainakin oltua lapsien kanssa.---” (KP k4 v26)

”---en kai olisi kotona, jos en tästä nauttisi kovasti. --- Minä rakastan olla kotona ja lasten kanssa. Minä rakastan hoitaa kotia. Ja tämä sopii minulle kyllä kuin nenä päähän” (KP k2 v13)

Näissä aineistonäytteissä kotiäitiys tuotetaan nautinnoksi joko suoraan ilmaisuin *”nautin siitä”* ja *”tästä nauttisi kovasti”* tai epäsuorasti *”elän elämäni parasta aikaa”*. Nautinto rakentuu lasten kanssa olon, lasten kasvun seuraamisen ja kodinhoitamisen kautta. Ensimmäisessä näytteessä valinnanvapaus tuotetaan epäsuorasti työelämän viitekehyksessä. Kirjoittaja ei käytä sanaa *”työ”* tai *”työelämä”*, mutta niiden voidaan tulkita piiloutuvan ilmaukseen *”olla heistä erossa suurinta osaa päivästä”*, koska työssä käyvän ajatellaan olevan erossa lapsistaan. Huomion arvoista on, että vaikka tässä näyttäisi olevan kyse läsnäolosta, joka lapsen parasta toteuttavana asettuu vahvasti yleisen ihanteen repertuaarin retoriikkaan, yksilöllisen oikeuden repertuaarissa läsnäolo tuotetaan äidin nautinnon näkökulmasta. Tämän voi todeta ilmaisuista: *”elän elämäni parasta aikaa”* ja *”lapset ovat pieniä nyt”*, joissa voi tulkita rakentuvan samaa lapsista ja heidän kasvamisensa seuraamisesta

nauttimista kuin toisen aineistonäytteen ilmaisussa: *"ihanaa kun saan läheltä seurata lasten kasvamista. Lapset ovat pieniä vain hetken!"*. Kotiäitiys toteuttaa äidin oikeutta nauttia pikkulapsiajasta, joka nopeasti ohimenevänä vaiheena menetetään, jos käydään töissä. Kolmannessa ja neljännessä näytteessä nauttiminen ja valinnanvapaus kietoutuvat kotiäitiyden merkityssuhteiksi kahdensuuntaisesti. Kotiäitiys rakentuu nautinnoksi, jos se on valittu omasta tahdosta niin kuin ilmaisussa: *"en kai olisi kotona, jos en tästä nauttisi kovasti"*. Yhtäältä kotiäitiys rakentuu vapaaksi valinnaksi, jos siitä nautitaan: *"olenkin kotona siksi että haluan ja nautin siitä enkä siksi että olisi pakko"*. Kun *"rakastaa olla kotona ja lasten kanssa"* ja *"rakastaa hoitaa kotia"* ei ole voinut valita pakon edessä ja toisin päin. Kaikkien näiden näytteiden valinnanvapauden ja nautinnon merkitysten lisäksi viimeisen aineistonäytteen vertaus *"tämä sopii minulle kyllä kuin nenä päähän"* merkityksellistää kotiäitiyttä oikeaksi ratkaisuksi äidin näkökulmasta.

Seuraavissa aineistonäytteissä havainnollistuu, kuinka kotiäitiys muodostuu väliaikaiseksi ratkaisuksi, joka mahdollistaa arjesta nauttimisen. Tässä nautinnon kohteeksi asettuu kiireetön arki. Se näyttäytyy ennen kaikkea taukona työelämästä, joka odottaa hoitovapaalta palaajaa. Kotona olo tuotetaan kiireettömänä hengähdystaukona työelämän hektisyyttä vasten. Työelämän kritiikki on siis läsnä arkea aikatauluttavana tekijänä, mutta se ei näyttäydy tässä uhkana äidin hyvinvoinnille vaan nautinnolliselle arjelle.

*"--- Olen töissä pankissa, koen, että työni on ihan mielekästä, mutta **tää kotona olo on vaan niin kertakaikkisen ihanaa. Ihanaa olla lasten kanssa kotona, ihanaa kun ei ole koskaan mikään kiire** mihinkään, **ihanaa kun ei tarvitse koko päivää puurtaa** kiireisessä konttorissa ☺"* (V k3 v19)

*"Nyt alkoi loma ja siihen perään jään taas hoitovapaalle ja olen **onnesta soikeana** että saan jäädä muksujen kanssa vielä kotiin. Lapsukaiset on hiukan kasvaneet, mulla on hirveästi kaikkea mitä haluaisin puuhata, mutta **ikinä ei tunnu olevan aikaa**, saa **rauhassa** laittaa ruokaa päivällä lapset apuna tai heidän leikkiessään, **ei ole lähes ikinä kiire** mihinkään, **saadaan nautiskella ja olla vielä viimeiset kuukaudet ennen kuin kuopuskin täyttää kolme ja on pakko lähteä takaisin töihin.**"* (KP k1 v16)

*"Kyllä tämä melkein **lomailua** on =) --- Tässä on minusta hienoa se, että **saa mennä ihan omaa** (ja lasten) **tahtia ilman aikatauluja**. On **enemmän aikaa harrastaa omia juttuja** jne. Minulla siis*

*lapsia kaksi ja kotona olen ollut pian seitsemän vuotta. **Sääli**, että puolen vuoden kuluttua **pitää palata takaisin töihin** =/” (V k2 v5)*

Arjen nautinnollisuus rakentuu omatahtisuuden ja kaksijakoisesti olemisen ja puuhailun kautta. Kotona olo mahdollistaa sen, että ”saa mennä ihan omaa (ja lasten) tahtia” eikä ole ”kiire mihinkään”. Kotiäitiyttä edeltävä työarki näyttäytyy hektisenä pakottavine aikatauluineen, kun ”ikinä ei tunnu olevan aikaa” ja on saanut ”puurtaa kiireisessä konttorissa”. Ensimmäisessä näytteessä arjen nautinnollisuus tuotetaan kiireettömän olemisen kautta, kun kotona olon ihanuus toteutuu *konttorissa puurtamisen* vastakohtana. Toisessa näytteessä arjen nautinnollisuus rakentuu kiireettömästä puuhailusta lasten kanssa: ”Lapsukaiset on hiukan kasvaneet, mulla on hirveästi kaikkea mitä haluaisin puuhata” ja ”saa rauhassa laittaa ruokaa lapset apuna”. Kolmannessa näytteessä kirjoittaja vertaa kotiäitiyttä lomaan ja tuottaa sitä samalla mahdollisuudeksi itsensä toteuttamiseen eli työelämätauoksi, jonka aikana voi keskittyä myös ”omiin juttuihin”. Töihin paluu rakentuu ei-toivotuksi, kun se ei ole vapaasti valittavissa. Nautinnollisesta arjesta joutuu luopumaan, kun on ”pakko lähteä takaisin töihin”. Näissä aineistonäytteissä kotiäitiys ei merkityksellistykään virkistäväksi tauoksi, joka palvelisi työelämää levänneen työntekijän muodossa, vaan äidit merkityksellistävät nautinnollista arkea tavoiteltuna asiantilana, joka väliaikaisenakin ratkaisuna toimii palkitsevana hengähdystaukona.

Kotiäitiys tuotetaan myös väliaikaisena ratkaisuna laajemmin oman työhistorian viitekehyksessä. Välivaiheena kotiäitiyttä rakennetaan ”aikansa kutakin” -perustelun kautta. Seuraavissa aineistonäytteissä tämä konkretisoituu iskulauseeseen: ”Töitä ehtii tekemään”. Keskeiseksi muodostuu työelämän kesto, joka nähdään ”vuosikymmenien” pituisena. Kotiäitiratkaisua perustellaan suhteuttamalla se lyhytkestoiseksi elämänvaiheeksi pitkäkestoisen työelämän varrella. Tulkitsen tämän puhutavan vastapuheeksi taantumien aikaiselle poliittiselle työurien pidentämispuheelle, jonka keskeisenä ideana on saada ihmiset aloittamaan työelämä aikaisemmin sekä pysymään siellä yhtäjaksoisemmin ja yhä pidempään.

”---Ehdin kyllä tehdä niitä ”oikeita töitäkin” vielä 34vuotta sitten kun lapset menee kouluun että aikansa kutakin” (KP k5 v94)

*”---Olen järkeillyt asian näin, että **hoidan ensin** pienet lapset kotona, ja **lähdän sitten** opiskelemaan ja työelämään. Niitä kun **kerkiää tehdä vielä vuosikymmenet**. **Lapset sen sijaan ovat vain hetken pieniä.**”* (KP k4 v18)

*”---mitä ihmeen väliä sillä on vaikka olisin muutaman vuoden kotona?? Olen 32v ja tähän mennessä jo 12 vuotta ollut töissä (=paljon enemmän kuin akateemisesti koulutetut tähän mennessä) Ja **vaikka olisin 5-6 vuotta kotona** hoitamassa lapsia, niin **silti tulisin olemaan sen jälkeen töissä vielä lähes 30 vuotta!!!** Mitä hiton väliä sillä **muutamalla vuodella** on? Toiset ovat kuluttaneet sen saman ajan koulun penkilläkin.”* (V k3 v8)

Kaikissa kolmessa näytteessä kotiäitiys asetetaan vasten työelämän aikajanaa. Aikajanan pituudeksi määrittyy noin kolmekymmentä vuotta, jotka edustavat jäljellä olevaa aikaa työelämässä. Kotona oloon käytetty aika on pois työelämästä, mutta ”*muutama vuosi*” ”*vuosikymmenien*” pituisella janalla näyttäytyy merkityksettömän pieneltä ajalta, joten ehtii ”*niitä 'oikeita töitäkin' tekemään*” vielä. Toisessa näytteessä ”*vuosikymmenien*” työelämä rinnastetaan pikkulapsiajan lyhyteen ”*Lapset sen sijaan ovat vai hetken pieniä*”. Viimeisessä aineistonäytteessä kotiäitiyteen käytetty aika rinnastetaan akateemisen tutkinnon suorittamiseen käytettyyn aikaan: ”*Mitä hiton väliä sillä **muutamalla vuodella** on? Toiset ovat kuluttaneet sen saman ajan koulun penkilläkin*”. Kirjoittaja käyttää itsekin työurien pidentämispuheesta tuttua retoriikkaa viittaamalla akateemisesti koulutettujen pitkiin opiskeluaikoihin, mutta hän esittää samanaikaisesti kritiikkiä tätä puhetta vastaan merkityksellistämällä omaa kotiäitiyteen perustuvaa muutaman vuoden poissaoloa epäolennaiseksi työhistoriansa suhteen. Arja Jokisen (1999b) mukaan asioiden määrällistäminen toimii yhtenä vakuuttamisen keinona. Määrällistettäessä valitaan erilaisia tarkastelu-ulottuvuuksia, joita sopivasti vaihtamalla luvut saadaan tukemaan omaa argumentaatiota. (Jokinen 1999b, 146–147.) Näissä aineistonäytteissä kotiäitiysaika on saatu näyttämään mahdollisimman lyhyeltä suhteellistamalla se vuosikymmeniä kestäväan aikaan työelämässä. Tämän voi tulkita toimivan tehokkaana retorisenä keinona puolustauduttaessa sellaista työelämäargumentointia vastaan, jossa pitkien kotiäitiysjaksojen viitataan vaarantavan naisten työmarkkina-asemaa ja pienentävän eläkekertymää. Samalla tullaan tuottaneeksi kotiäitiys yksilöllisenä oikeutena olla pois työelämästä.

5.3 Arjen hallinnan repertuaari

Arjen hallinnan repertuaarissa kotiäitiysratkaisu merkityksellistyy suhteessa arjen hallintaan. Arjen hallinnaksi tulkitsemisen arkirutiineihin, perheen talouteen sekä koko perheen hyvinvointiin liittyvät merkitykset. Kotiäitiyttä ja ansiotyötä rinnastetaan, asetetaan vastakkain ja niiden hyötyjä ja haittoja punnitaan suhteessa arkirutiinien sujuvuuteen. Tässä repertuaarissa hallitsevina näkökulmina ovat talous ja hyvinvointi. Hyvinvoinnin idea tulee lähelle yleisen ihanteen repertuaarin lapsen parasta ja yksityisen oikeuden repertuaarin äidin hyvinvointia, mutta tässä repertuaarissa se rakentuu koko perheen hyvinvoinniksi arjen sujuvuuden suhteen eikä niinkään normatiivisena odotuksena lapsen edusta tai äidin oikeutena omaan hyvinvointiin. Kotiäitiratkaisu määrittyy suhteessa perheen talouteen taloudellisen hyödyn tai mahdollisuuden näkökulmasta. Kotiäitiys asetetaan ansiotyötä vasten käytännöllisyyden kehyksessä. Arjen hallinnan tarpeellisuutta perustellaan käytännöllisyyden lisäksi koko perheen hyvinvointiin nojaten. Keskiössä ei ole enää lapsi tai lapset vaan äidin isän ja lasten yhteisö. Kotiäitiys konstruoituu arjen hallinnan keinoksi.

Perheen talous on keskeisessä osassa, kun arjen hallinnan repertuaarissa kotiäitiyttä perustellaan äidin työnteon kannattamattomuuteen nojaten. Seuraavassa aineistonäytteessä äidin kotiin jäämistä perustellaan isän suuremmilla palkkatuloilla. Nähdään, että hoitovastuu olisi jaettavissa vanhempien kesken, mutta perheen taloudellisen toimeentulon näkökulmasta pienempipalkkaisen kannattaa jäädä kotiin. Miehen suurempaan palkkaan vetoaminen nähdään myös julkisessa keskustelussa yleisenä kotiäitiyden perustelun tapana.

”Minua ei häiritse se että mies olisi kotona sijastani mutta miehen palkka on paljon suurempi kuin omani niin kyllä se vaikuttaa paljon koska pitää palkasta kuitenkin maksaa loppo, talo- ja autolaina, eläminen myös. ☺” (V k1 v18)

Tässä näytteessä viitataan jaetun vanhemmuuden ideaan: ”minua ei häiritse se että mies olisi kotona sijastani” ja heti perään perustellaan, miksi se ei ole kannattavaa: ”mutta miehen palkka on paljon suurempi”. Elämisen kustannukset on maksettava ja näin ollen mielletään yleisesti hyväksyttäväksi ratkaisuksi valita parempi toimeentulo silloin, kun siihen on mahdollisuus. Tässä kotiäitiys tuotetaan taloudellisesti järkevänä ratkaisuna perheen toimeentulon kannalta.

Seuraavissa aineistonäytteissä havainnollistuu, kuinka tulojen ja työssäkäynnin tuomien kustannusten erotus tuotetaan merkityksettömäksi perheen taloudellisen toimeentulon kannalta ja näin perustellaan äidin työnteon kannattamattomuutta. Kotiäitiys näyttäytyy järkevämpänä ratkaisuna kuin töihin meno, koska töissä käymisen kustannukset merkityksellistetään suuriksi työstä saatavaan palkkaan nähden. Kahden palkansaajan malli asettuu näin kyseenalaiseksi. Tässä kotiäitiyttä ei yleisen ihanteen repertuaarin tavoin tuoteta lapsen edun vaan talouden ja järkevän toiminnan kautta.

”---Palkkani on myös pieni (brutto 2200e/kk) että ei ole kovin mielekästä mennä töihin, kun loppujen lopuksi täysien hoitomaksujen jälkeen ei meidän perheen taloutta mun työssäkäynti paljon paranna.---” (V k3 v19)

” --- Kotona ollessa tulee säästettyä kuitenkin joissakin asioissa ja käteen meillä ei jäisi kuitenkaan enempää koska jos menisin töihin niin olisi hoitomaksut, täytyisi hankkia toinen auto. (KP k2 v13)

”Ei se kotihoidontuki nyt mikään iso tulonlähde ole ☺ Sehän on vain 327,46 e/kk miinus verot. Ne on ne päivähoitomaksut, jotka tekevät töihin menemisestä kannattamatonta. Jos saa esim. nettotuloja 1500 € ja vähentää siitä päivähoitomaksut (esim. 600 €- hinta riippuu tietysti lasten lukumäärästä ja päivähoitopaikasta), liikkumisesta aiheutuvat kustannukset, nousseet vaatekustannukset, nousseet ruokakustannukset... Lopulta saa olla tyytyväinen, jos palkasta jää käteen 500 € .---” (V k4 v57)

Työn teko tuotetaan kannattamattomaksi vetoamalla työssäkäyntikulujen suuruuteen ja pieneen palkkaan. Vaikka kotihoidontuki ei ”mikään iso tulonlähde ole”, se näyttäytyy riittävänä tulonlähteenä, kun sitä verrataan työstä saatavasta pienestä palkasta ”käteen jäävään” osaan. Syyllisiksi tähän taloudelliseen epäkohtaan asettuvat pienen palkan lisäksi eritoten ”ne päivähoitomaksut, jotka tekevät töihin menemisestä kannattamatonta”. Tässä työlle ja lasten hoidolle annetaan määrällisiä merkityksiä palkan, kotihoidontuen, päivähoitomaksujen ja työssäkäyntikustannusten muodossa, jotka ovat luvuiksi muutettuina laskettavissa ja näin ollen vakuuttavammin todistamassa töihin menon hyödyttömyyttä. Kun työssäkäynti tuotetaan perheen talouden kannalta merkityksettömäksi, tuotetaan samalla kotiin jääminen rationaaliseksi ratkaisuksi.

Kotiäitiysratkaisua tuotetaan arjen hallinnan keinoksi myös puntaroimalla työn ja perheen yhteensovittamisen aiheuttaman vaivan ja taloudellisen hyödyn suhdetta. Seuraavissa aineistonäytteissäkin äidin työssäkäynti tuotetaan merkityksettömäksi määrällistämisen keinoin. Se asemoidaan kannattamattomaksi palkan ja työssäkäyntikustannusten laskutoimituksella niin kuin edellisissä näytteissä, mutta lisäksi se rinnastetaan arkisiin perheen ja työn yhdistämisen haasteisiin ja elämänlaatuun, mikä kiinnittää puntaroinnin arkitoiminnan tasolle. Työhön menon kannattamattomuutta perustellaan ”ei maksa vaivaa” -ajattelun kautta.

*”---jos **vaakakupissa** on tosiaan se kolmesta lapsesta aiheutuvat hoitomaksut (voi olla 750e/kk) ja työmatkakulut, niin **moni vaan mieluummin valitsee lastenhoidon kotona ja kituuttamisen**, jotta lasten/oma/puolison **elämä olisi inhimillisempää ja helpompaa**. Jos käteen jää pari satasta **enemmän** kuukaudessa, niin se **ei ole koko sen hoitorumban ja sairaskierteen arvoista**.” (V k4 v45)*

*”Sä et tajua. **500 euroa voi olla pieni raha kun laskee siihen sen kaiken työn ja vaivannäön mitä joutuu tekemään työssäkäymisen lisäksi**. --- Ei työssäkäyminen kaikille mikään uskonto ole. Sitä käydään töissä palkan takia ja jos näyttää siltä, **ettei saa riittävästi palkkaa kaikkeen vaivannäköön nähden** voi etsiä muita ratkaisuja. Ei ihmiset ole mitään koneita. **Jokainen haluaa hyvän elämän itselleen ja läheisilleen**.” (V k4 v62)*

Työn ja perheen yhdistäminen tuotetaan ylimääräiseksi vaivaksi, jonka kompensatio työssäkäynnin ”käteen jäävästä” osasta on liian pieni: ”500 euroa voi olla pieni raha kun laskee siihen kaiken sen työn ja vaivannäön mitä joutuu tekemään työssäkäymisen lisäksi”. Työn teko ja kotiäitiratkaisu asettuvat puntarille, kun ”vaakakupissa” ovat ”pari satasta enemmän kuussa” mutta ylimääräinen vaivannäkö ja toisella puolella helpompi arki taloudellisesti ”kituuttaen”. Substantiivit ”hoitorumba” ja ”sairaskierre” rakentavat työssäkäyntiarkea hallitsemattomaksi. ”Hoitorumba” tuottaa miellelyhtymiä jatkuvasta kiireestä, aikasista aamuista, tuomisista ja hakemisista sekä tyytymättömistä lapsista. ”Sairaskierre” taas luo konnotaation toistuviin sairasteluihin, yövalvomisiin, työpoissaoloihin ja arjen aikataulujen uudelleen järjestelyihin. Näin ollen, kun työssäkäyntiarki tuotetaan hallitsemattomaksi ja tästä saatava kompensatio pieneksi, merkityksellistyy taloudellisesti kannattamattomampi kotiäitiys sitä vastoin arjenhallinnan ratkaisuksi: ”jos näyttää siltä, ettei saa riittävästi palkkaa kaikkeen vaivannäköön nähden voi etsiä muita ratkaisuja”.

Kotiäitiratkaisu muotoutuu arjenhallinnan ylläpitäjäksi ja koko perheen hyvinvoinnin takaajaksi, kun kahden työssäkäyvän vanhemman yhtälö osoittautuu näille haitalliseksi. Työn ehdot merkityksellistyvät seuraavissa aineistonäytteissä arjenhallinnan rikkojiksi. Tässä arjenhallinta määrittyy arjen sujuvuuden ja perheen hyvinvoinnin kautta aikataulujen näkökulmasta. Työelämän määrittämät ristiin menevät aikataulut muodostuvat arjen sujuvuuden ja perheen tai parisuhteen hyvinvoinnin uhkaksi. Kahden työssäkäyvän vanhemman arki näyttäytyy toimimattomana silloin, kun toisen työn ehdot ovat epäedulliset arkirutiinien näkökulmasta. Lisäksi arjen toimimattomuus asettuu uhkaamaan perheen hyvinvointia.

*"Olen ollut sekä työäiti että kotiäiti. Tällä hetkellä kotona, koska mulle **työssäkäynti oli se itsekäs ratkaisu**. Työ oli pitkälti **iltatyötä eli mies haki lapset klo 17 ja aloitti kotona alusta niiden nälkäisten muksujen kanssa**. Itse tulin kotiin kun kaikki nukkui. **Koko perheen hyvinvoinnin kannalta kotona olo on ehdottomasti toimivampi ratkaisu** meille ja tähän on mieskin enemmän kuin tyytyväinen, samoin lapset ja tykkään kyllä itekin.---*" (KP k5 v96)

*"---**Tehtiin perhe-elämän kannalta tällainen päätös**, että olen ollut nyt vuoden kotona, siis "ylimääräistä". Muksu on nyt 4. **Miehen työt ovat sen verran aikataulultaan kummallisia, ettei me nähtäis oikein ikinä, jos mäkin olisin töissä.**"* (KP k4 v23)

Kummassakin aineistonäytteessä kotiäitiys muodostuu arkea sujuvoittavaksi ratkaisuksi, ensimmäisessä koko perheen hyvinvoinnin ja toisessa parisuhteen hyvinvoinnin näkökulmasta. Ensimmäisessä näytteessä perheen hyvinvointiin viitataan suoraan ilmaisussa: *"koko perheen hyvinvoinnin kannalta kotona olo on ehdottomasti toimivampi ratkaisu meille"*. Työssä käyvä äiti asemoituu syylliseksi siihen, että työpäivän jälkeisen arjen pyöritys lankeaa isälle ja samalla isä asemoituu uhripositioon, kun hän yksin hoitaa lapset ja arkiaskareet työn päälle. Tämä havainnollistuu ilmaisuissa: *"työssäkäynti oli se itsekäs ratkaisu"*, *"mies haki lapset klo 17 ja aloitti kotona alusta niiden nälkäisten muksujen kanssa"* ja *"Itse tulin kotiin kun kaikki nukkui"*. Tässä molempien vanhempien työssäkäynnin skenaariossa isä asettuu kaksoistaakan kantajaksi, kun taas äiti näyttää pääsevän helpommalla. Ratkaisuksi isän ahdinkoon ja aikataululliseen epäkohtaan muodostuu kotiäitiys, joka vapauttaa isän perheen "iltavuorosta" ja äidin omasta työiltavuorostaan takaisin perheen pariin. Toisessa näytteessä kirjoittajan käyttämän *"perhe-elämän"* voi tulkita viittaavan parisuhteeseen, koska päätöksen perusteeksi asettuvat *"miehen työt"*, jotka *"ovat sen verran aikataulultaan kummallisia"*, että muodostaisivat toisen työaikataulun yhteensovittamisen kanssa parisuhteelle haasteen:

*"ettei me nähtäis oikein ikinä". Työaikataulujen ja parisuhteen haasteiden teema on sama kuin yleisen ihanteen repertuaarista esittämässäni aineistonäytteessä (V k2 v12), mutta merkitystasolla ero ilmenee siinä, että tässä repertuaarissa työelämän raamittamia parisuhteen haasteita ei asemoida alistaiseksi suhteessa lapsen parhaaseen (aineistonäytteessä V k2 v12: *"on lasten kotihoito sen arvoista"*), vaan parisuhteen hyvinvointi asetetaan itsessään tavoitelluksi asiantilaksi. Tässä kotiäitiys merkityksellistyy aikataululliseksi ratkaisuksi parisuhteen hyvinvoinnin nimissä.*

Seuraavassa aineistonäytteessä äidin kodin ulkopuolinen työnteko näyttäytyy mahdottomana vaihtoehtona. Kotiäitiys tuotetaan ainoaksi mahdolliseksi ratkaisuksi arjen hallintaan vetoamalla työntäyteiseen perhearkeen, joka ei jätä aikaa muunlaiselle työlle. Tässä työelämän sijasta perhe-elämä määrittää tiukat aikataulut erilaisine tehtävineen.

*"---Päivät meillä täyttyy lasten kускаamisesta kouluun, eskariin, kerhoihin ja iltaisin harrastuksiin. Me olemme hyvin **aktiivinen perhe**, viikossa on vain yksi ilta jolloin ei tarvitse olla kускаamassa jotakin johonkin. **En edes ehtisi sovittamaan työelämää meidän perheen nykyrutiineihin.** Ihmettelen monesti kotiäitejä, jotka valittavat tylsyyttä, kun itsellä **päivä alkaa ennen seitsemää ja jatkuu iltaan asti.** Kun isommat ovat koulussa ja eskarissa **pyöritän taloa** pienempien kanssa.--- **kesälomalla** on ihana ottaa rennommin" (KP k1 v17)*

Tässä aineistonäytteessä perhe-elämälle annetaan merkityksiä, joita on totuttu liittämään pikemminkin työelämään. Näitä ovat pitkät päivät: *"päivä alkaa ennen seitsemää ja jatkuu iltaan asti"*, aikataulut: *"Päivät täyttyvät lasten kускаamisesta"* ja kesäloma, jolloin *"on ihana ottaa rennommin"*. Kotiäidin toiminnassa korostuu aktiivisuus, kun hän päivisin *"pyörittää taloa"* ja kuskaa lapsia. Ilmaisui *"En edes ehtisi sovittamaan työelämää meidän perheen nykyrutiineihin"* alleviivaa perhe-elämän työnomaisuutta tuottamalla perhearjen hektiseksi ja aikatauluiltaan joustamattomaksi. Merkityksellistämällä perhe-elämää työn kaltaiseksi tullaan samalla tuottaneeksi kotiäitiys työksi.

5.4 Kohtalorepertuaari

Kohtalorepertuaarissa kotiäitiratkaisua ei tuoteta yleisen ihanteen ja yksilöllisen oikeuden repertuaarien tavoin ideologisiin perusteisiin nojaten eikä kotiäitiyttä liioin asemoida suhteessa

arjenhallinnan kysymyksiin. Tässä repertuaarissa kotiäitiys ei näyttäydy omana valintana, vaan ulkoa määräytyvien asiantilojen seurauksena. Kotiäitiys näyttäytyy vaihtoehdottomana asiantilana ja tietystä näkökulmasta ei lainkaan ratkaisuna, koska kukaan ei näytä tehneen valintaa kotiäitiyden ja ei-kotiäitiyden välillä. Tässä repertuaarissa kotiäitiys voi näyttäytyä myös ratkaisuna, kun sitä perustellaan omiin pysyviin luonteenpiirteisiin nojaten. Koska kotiäitiyteen on ajauduttu ulkopuolisten tahdosta riippumattomien voimien saattamana, kotiäidin omalle toimijuudelle jää verrattain vähän tilaa.

Seuraavissa aineistonäytteissä kotiäitiys rakentuu suhteessa olosuhteiden pakkoon. Tässä kotiäitiratkaisuun on ajauduttu työttömyyden tai epäonnistuneen koulutuspolun kautta. Kotiäitiys tulee perustelluksi omasta tahdosta riippumattomiin asiantiloihin nojaten.

"Kun en ole pärjännyt opiskeluissa enkä ole löytänyt töitä siksi olen kotiäiti" (KP k4 v5)

"No, minä "luuseri" on työtön koska kukaan ei palkkaa....ihmistä, jolla on 9 vuoden aukko työhistoriassa, ammattitutkinto kesken jne.---" (V k3 v9)

"---olen itsekin kotiäiti jolla ei ole varaa viedä lasta päiväkotiin ja joutuu siis olemaan kotona niiden kanssa koska ei töitäkään ole saanut ja kyllä mun lanttuni ei meinaa kestää jatkuvaa kotona oloa muksujen kanssa itekseen ja kyllä, olen kiukkuinen ja äreä. ---" (KP k3 v14)

Kaikissa kolmessa näytteessä kotiäitiyttä merkityksellistetään osana elämänskulkua. Tässä kotiäitiys tuotetaan elämäntilaksi epäonnistuneen urakehityksen kautta. Ilmaisut: *"en ole pärjännyt opiskeluissa"* ja *"ammattitutkinto kesken"* viittaavat jo alkujaan negatiivisiin uranäkymiin. Toisessa näytteessä urakehityksen ja pitkäaikaisen kotiäitiyden syiden ja seurausten kietoutuminen vahvistavat kohtalonomaisuutta, kun pitkä kotiäitiys samalla sekä rajoittaa työllistymisen mahdollisuuksia että määrittyy työttömyydestä käsin. Tämä havainnollistuu ilmaisussa: *"No, minä "luuseri" on työtön koska kukaan ei palkkaa... ihmistä, jolla on 9 vuoden aukko työhistoriassa"*. Toiminta ja päätösten teko eivät ole omassa hallinnassa, sillä päätyminen kotiäidiksi juontuu työllisyystilanteesta, kun ei ole *"löytänyt"* tai *"saanut"* töitä ja *"joutuu siis olemaan kotona niiden (lasten) kanssa"*. Toiminnan mahdollisuuksien ollessa vähäiset, asiantilan muuttaminen muodostuu rajalliseksi. Kun kotiäitiyttä merkityksellistetään pakkoratkaisuksi, se tuotetaan samalla loukuksi, joka voi saada myös

negatiivisia merkityksiä suhteessa työelämään, kun ”*kukaan ei palkkaa*”, tai suhteessa oman elämän mielekkyyteen ”*mun lanttuni ei meinaa kestää jatkuvaa kotona oloa muksujen kanssa itekseen*”.

Kohtalonomaisuudeksi tässä repertuaarissa muodostuvat toimintaa määräävien ulkopuolisten asioiden lisäksi omat luonteenpiirteet, joiden nähdään suuntaavan kotiäitiyden valintaa. Seuraavassa aineistonäytteessä kotiäitiyttä perustellaan vetoamalla yksilöllisiin ominaisuuksiin, jotka rajoittavat osallistumista työelämään.

*”--- Meillä tämä toimii. Mies on tyytyväinen, kun kotihommat ja lapset hoituu ja mä tykkään, kun mies tuo rahaa taloon. **Olen kotihiiri.** Tykkään olla kotona, sisustaa, leipoa, tehdä ruokaa jne. ja **multa puuttuu tavallaan kunnianhimoa ja kilpailuhenkeä**” (V k2 v2)*

Tässä näytteessä kirjoittaja identifioi itsensä ”*kotihiireksi*” ja asemoi itsensä työelämään sopimattomaksi, koska häneltä ”*puuttuu tavallaan kunnianhimoa ja kilpailuhenkeä*”. *Kotihiiren* elinpiiri keskittyy kotiin ja hän viihtyy kotona. Edelleen kirjoittaja kiinnittää itsensä tiukemmin kotipiiriin asettamalla itselleen sellaisia luonteenpiirteitä, joiden voi tulkita rajoittavan uran luomista nykyaikana raaistuneen kilpailuhenkiseksi koetussa työelämässä. Kun työelämän ulkopuolelle jättäytymistä perustellaan itseen liitettyihin, pysyviin luonteenpiirteisiin nojaten, asemoidaan samalla omaa toimintaa staattiseksi ja tullaan rajoittaneeksi muutoksen mahdollisuuksia. Eero Suonisen (1992, 44) mukaan tällainen luonnepuhe pitää yllä yksilöllistä pysyvyyttä yhdenlaisena kulttuurisena mieltämistapana, joka urauttaa toimintaa. Hän näkee, että se olisi korvattavissa toisenlaisillakin kulttuurisilla mieltämistavoilla, jotka vähemmän toimintaa urauttavina voisivat lisätä toiminnan moninaisuutta.

Kohtalorepertuaariin tulkitsen kuuluvan myös sellaisen puhutavan, jossa kotiäitiys nähdään naiselle luontaisena, biologiaan perustuvana ja itsestään selvänä tehtävänä.

*”Ihmiskunnan historiassa äitien osallistuminen työelämään on kaikenkaikkiaan todella tuore asia! Vaatimukset naisilta tuntuvat siihen nähden todella kohtuuttomilta. On paljon **luontaisempaa naiselle heittäytyä hyväksi 100% täyspäivä-äidiksi** kuin palloilla stressaantuneena työn ja perheen kanssa. Onko siinä jotain pahaa? Perustelen tätä yksinkertaisesti **biologialla**. --- On siis paljon **luonnollisempaa olla kotiäiti---**” (KP k6 v33)*

Tässä näytteessä kotiäitiys tuotetaan naiselle itsestään selväksi ratkaisuksi sukupuolisen erityisyyden oletukseen nojaten. Nainen merkityksellistetään biologiseksi olennoksi, jonka sukupuolispesifit ominaisuudet määrittävät hänet äitinä hoivatehtävään. Tämä havainnollistuu ilmaisuissa: *”On paljon luontaisempaa naiselle heittäytyä hyväksi 100% täyspäivä-äidiksi”* ja *”perustelen tätä yksinkertaisesti biologialla”*. Äiti asetetaan sukupuolenmukaisine ominaisuuksineen kotiin, koska äidin ei ole luontaista *”paloilla stressaantuneena työn ja perheen kanssa”*. Näin äitiys palautetaan biologiseksi faktaksi, jonka avulla kyseenalaistetaan äitien ansiotyöhön osallistumista.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Edellisessä luvussa esitin, miten ja millaisiksi aineistosta konstruoimani tulkintarepertuaarit rakentuvat kotiäitiyden perustelupuheessa. Tässä luvussa teen lyhyen yhteenvedon repertuaareista ja lisäksi erittelen, kuinka ne suhteutuvat toisiinsa ja tuovat esiin selonteosta nousevia kotiäitiratkaisun versioita ristiriitaisista näkökulmista. Pohdin myös saamiani tuloksia aiempien tutkimusten valossa. Tarkoituksena tällä analyysillä kokoavalla luvulla on vastata tutkimuskysymyksiini, *millaisia merkityksiä kotiäitiratkaisu saa kotiäitiyden perustelupuheessa ja millaisia tulkintarepertuaareja nämä merkitykset tuottavat* sekä tarkastella kotiäitiratkaisua yhteiskunnallisena kysymyksenä.

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää kotiäitiratkaisun merkityksiä kotiäitiyden perustelupuheessa. Verkkokeskusteluihin osallistuneet kotiäidit rakensivat omaa kotiäitiratkaisuaan neljällä eri tavalla, jotka tuottivat kotiäitiydelle ristiriitaisia merkityksiä. Keskeisenä tuloksena kotiäitien verkkokeskustelusta konstruoimieni repertuaarien perusteella voidaan pitää kotiäitiratkaisun rakentumista ristiriitaisten ja jännitteisten merkitysten kautta. Kotiäitiys on tulkittu ristiriitaiseksi ilmiöksi aiemmissakin tutkimuksissa (esim. Jallinoja 2006; Jokinen 1996; Repo 2007, 2009a), joten tältä osin tulokseni tukee tätä näkemystä. Keskustellessaan omasta kotiäitiratkaisustaan kotiäidit puhuvat siitä sekä perhemyönteisenä että yksilöllisenä ratkaisuna. He tuottavat kotiäitiyden toisaalta arjen hallinnan keinona ja toisaalta kohtalonomaisena ajautumisena sekä rakentavat kotihoidon valintaa yhtäältä valinnan vapautena ja toisaalta normatiivisena ihanteena. Kotiäitiratkaisu merkityksellistyy myös työelämäkritiikiksi eikä ainoastaan lasten hoidon vaihtoehdoksi.

Analyysin myötä muodostin neljä erilaista repertuaaria, joilla kotiäitiratkaisua rakennettiin käydyissä verkkokeskusteluissa: yleisen ihanteen repertuaari, yksilöllisen oikeuden repertuaari, arjen hallinnan repertuaari ja kohtalorepertuaari. Repertuaarit tuovat esiin kotiäitiyttä ratkaisuna neljästä eri näkökulmasta: velvollisuutena, oikeutena, arjen hallinnan keinona ja kohtalona. Repertuaarit esiinnyvät aineistossa tosin hieman toisiinsa limittyen. Vaikka olen konstruoinut repertuaarit omiksi merkityskokonaisuuksikseen, kielenkäytön todellisuudessa niiden rajat ovat häilyväisemmät ja niistä on löydettävissä samankaltaisia elementtejä. Repertuaarit asettuivat päällekkäisiksi kuitenkin osin aiheen tai teeman tasolla, mutta tuotettu ristiriitainen näkökulma auttoi erottamaan merkitykset omiin merkityssysteemeihinsä.

6.1 Yhteenveto ja repertuaarien suhteutuminen toisiinsa

Yleisen ihanteen repertuaari on vahvin ja laajin kaikista neljästä repertuaarista ja kotiäitiratkaisun merkityksellistämisen tapana se näyttäytyi aineistoni äänekkäimpänä yksilöllisen oikeuden repertuaarin rinnalla. Yleisen ihanteen repertuaari tuottaa kotiäitiyden ideaaliratkaisuna. Kotiäitiys tuotetaan ideaaliratkaisuksi ensisijaisesti lapsen näkökulmasta, mutta repertuaaria laajennetaan myös yhteiskunnalliseen näkökulmaan. Kotiäitiys tuotetaan ihanteellisena toimintana, koska sen päämääränä on mahdollistaa kotihoito, joka nähdään lapsen parhaaksi hoitomuodoksi. Tämän lisäksi kotiäitinä toimiminen voidaan merkityksellistää ihannekansalaisuudeksi kotihoidon yhteiskunnallisen hyötynäkökulman kautta. Lapsen nähdään voivan hyvin ja kehittyvän aikanaan tasapainoiseksi aikuiseksi, kun hänet on hoidettu kotona. Kotihoito tuotetaan myös yhteiskunnalle kustannuksiltaan edulliseksi lasten hoitomuodoksi. Yleisen ihanteen repertuaarissa kotiäitiyden valintaa perustellaan siis lapsen parhaaseen nojaten ja tuotetaan samalla kotiäitiratkaisu yleiseksi ihanteeksi. Kotihoito merkityksellistyy lapselle hyväksi, koska kotona on äiti, tai poikkeuksellisessa tapauksessa isä, joka antaa lapselle aikaa ja on läsnä. Ajan antaminen ja läsnäolo tuotetaan itsestään selvinä määreinä lapsen edun rakentumisessa, niitä ei selitellä. Päivähoito taas merkityksellistyy lapselle epäedulliseksi, koska siellä äiti ei ole läsnä eikä se tarjoa kotihoidon kaltaisia puitteita. Näin kotiäitiys tuotetaan ideaaliratkaisuksi asettamalla kaksi tarjolla olevaa vaihtoehtoa vastakkain. Äiti on tehnyt moraalisesti oikean valinnan, kun on valinnut kotihoidon. Se on äidin velvollisuus. Kotiäitiyttä rakennetaan vahvaksi yleiseksi ihanteeksi, kun sen valintaa perustellaan oikein tekemiseen nojaten. Oikein tekemiseksi voi merkityksellistyä äidille mieluisen toiminnan lisäksi epämieluisen toiminta.

Kun kotiäitiyden valintaa rakennetaan lapsen edun kautta, kotiäitiys voidaan tuottaa tässä repertuaarissa negatiivisistakin merkityksistä käsin. Lapsen edun näkökulmasta vaihtoehdottomana ratkaisuna nähty kotiäitiys voi asettua velvoitteeksi, kun rankaksi koettu kotiäitiysaika sinnitellään lapsen kolmivuotispäiviin saakka, joka tässä repertuaarissa rakentuu kotihoidon vähittäisikärajaksi. Yleisen ihanteen repertuaarissa kotihoidon ideaali on niin vahva, että se asetetaan etusijalle suhteessa parisuhteeseen ja perheen taloudelliseen toimeentuloon.

Yksilöllisen oikeuden repertuaari puolestaan rakentuu työelämäkriittisessä puheessa ja siinä kotiäitiys tuotetaan äidin oikeudeksi valinnan vapauteen nojaten. Kotiäitiys nähdään valintana, jonka äiti tekee omasta vapaasta tahdostaan, koska haluaa olla kotona. Sen valintaa tarkastellaan äidin yksilöllisestä näkökulmasta käsin. Kotona olemisen merkityksellistyy nautinnolliseksi kiireettömäksi arjeksi, kun se asetetaan vasten hektistä työelämää. Oman työhistorian kulussa kotiäitiys voi muodostua hengähdystauoksi tai päämäärättömäksi poissaoloksi. Kotiäitiysaika nähdään elämänvaiheena, jolloin on lupa elää erilaista arkea kuin töissä käydessä. Työelämän nähdään odottavan ja todetaan, että töitä ehtii tekemään elämän aikana vielä vuosikymmenten ajan kotiäititajan jälkeenkin. Valinnanvapaus rakentuu yksilöllisen oikeuden repertuaarissa vahvaksi perusteluksi kotiäitiratkaisulle juuri työelämäkriittisenä puheena. Työ sekä työn ja perheen yhteensovittaminen tuotetaan vaativina ja voimavaroja vievinä ja niiden nähdään uhkaavan äidin hyvinvointia ja oikeutta antaa hoivaa ja nauttia pikkulapsiarjesta.

Arjen hallinnan repertuaarissa kotiäitiys rakentuu ratkaisuksi työn ja perheen yhdistämisen arkisiin haasteisiin. Arki näyttäytyy kahden työssäkäyvän vanhemman perheessä toimimattomana ja koko perheen hyvinvointia uhkaavana aikataulukonflikteineen ja hoitorumbineen. Kahden palkansaajan mallia kyseenalaistetaan tuottamalla äidin työnteko kannattamattomaksi. Tämä rakentuu pitkälti puntarointipuheessa, jolla tarkoitan hyötyjä ja haittoja erittelevää puhetta. Äidin työnteko tuotetaan kannattamattomaksi vetoamalla miehen suurempaan palkkaan sekä äidin pienistä tuloista meneviin suhteettoman suuriin työssäkäyntikuluihin, jolloin perheen taloudellisen tilanteen ei juuri nähdä paranevan verrattuna kotona olon tilanteeseen. Näin kotiäitiys tuotetaan järkevänä ratkaisuna. Lisäksi vedotaan työn ja perheen yhdistämisen vaivalloisuuteen, jota pienen tulonlisäyksen ei nähdä kompensoivan. Kun arki kahden työssäkäyvän vanhemman perheessä merkityksellistetään hallitsemattomaksi ja kannattamattomaksi, näyttäytyy kotiäitiys järkevänä keinona hallita arkea.

Kohtalorepertuaaria esiintyy suhteellisesti vähiten aineistokatkelmissa verrattuna muihin repertuaareihin. Konstruoin sen erilliseksi repertuaariksi aivan analyysin viime metreillä. Olin ohittanut kohtalopuheen, koska tarkastelen kotiäitiyttä ratkaisuna ja sen perustelemisen tapoja. Huomasin kuitenkin, että muiden kotiäitiyttä valintana ja ratkaisuna konstruoivien repertuaarien lisäksi kohtalonomainen päätyminen kotiäidiksi rakentaa omaa versiotaan kotiäitiydestä. Kohtalorepertuaari poikkeaa muista repertuaareista siinä, että se rakentaa kotiäitiyttä asiantilaksi, johon on ajautettu ulkopuolisten itsestä riippumattomien asiantilojen saattamana. Kotiäitiys tuotetaan loukuksi, kun se samanaikaisesti esitetään työttömyydestä juontuneeksi sekä juontaneen työttömyyteen. Kohtalorepertuaarissa kotiäitiys voi kuitenkin näyttäytyä myös varsinaisena ratkaisuna, kun sitä perustellaan omiin luonteenpiirteisiin nojautuen. Kohtalonomaisuudeksi luonteenpiirteisiin vetoaminen muodostuu, kun luonteenpiirteet nähdään yksilöllisinä ja pysyvinä ominaisuuksina, jotka urauttavat toimintaa. Tällaisena pysyvänä ominaisuutena voi kotiäitiyden perustelupuheessa näyttäytyä myös biologiaan perustuva naissukupuolen mukainen toiminta täysipäiväisenä äitinä.

Yleisen ihanteen ja yksilöllisen oikeuden repertuaarit rakentuvat kotiäitiyden perustelupuheessa toisilleen vastakkaisiksi repertuaareiksi. Niiden taustalta on tunnistettavissa toisilleen vastakkaiset puhetavat eli yleisen ihanteen repertuaarissa familistinen ja yksilöllisen oikeuden repertuaarissa individualistinen puhetapa.

Perustellessaan ratkaisuaan kotiäidit nojaavat hyvinvointiin, joka määrittyy joko perhemyönteisestä tai yksilöllisestä näkökulmasta. Yleisen ihanteen repertuaarissa keskiössä on lapsen hyvinvointi, joka taustoittaa koko puhetapaa. Repertuaarissa kotiäitiyden valinta perustellaan lapsen hyvinvointiin nojaten. Lapsen hyvinvointi tuotetaan joko suoraan kotiäitiyden perusteeksi tai vaihtoehtoisesti äidin hyvinvoinnin mutkan kautta: kun äiti voi hyvin, lapsi voi hyvin. Koko perheen hyvinvointi on sen sijaan arjen hallinnan repertuaarin perustelupuheen taustalla. Arjen hallinnan repertuaarissa kotiäitiys merkityksellistyy arjen hallinnan keinoksi käytännöllisyyden ja laskelmoinnin kautta. Kahden työssäkäyvän vanhemman mallissa työn ja perheen yhdistämisen nähdään aiheuttavan arjessa aikataulukonflikteja ja ylimääräistä vaivaa, jotka asettuvat uhkaksi koko perheen hyvinvoinnille. Kotiäitiys muodostuu perheen hyvinvointia edistäväksi ratkaisuksi, kun arki näyttäytyy hallittavana yhden työssäkäyvän vanhemman mallissa. Yksilöllisen oikeuden repertuaarissa keskeiseksi nousee äidin hyvinvointi. Sitä ei tuoteta lapsen hyvinvoinnin välineenä vaan itsearvoisena,

tavoiteltavana asiantilana. Kotiäitiys merkityksellistyy äidin hyvinvoinnin mahdollistajaksi, kun äiti voi valita kotiäitiyden voimavaroja kuluttavan työelämän sijasta.

Yksilöllisen oikeuden repertuaarin, arjen hallinnan repertuaarin ja kohtalorepertuaarin taustalla näen laajemman elämänhallinnan puhettavan. Niissä kaikissa kotiäitiyttä merkityksellistetään suhteessa elämän laatuun ja elämäntilanteeseen niin arjen pienissä päätöksissä kuin suuremmissakin kysymyksissä. Arjen hallinnan repertuaari ja kohtalorepertuaari pohjaavat samaan elämänhallinnan ideaan, mutta niissä hallinta rakentuu vastakkaisesti arjen ohjastamisen ja hallinnan ulkoistamisen kautta. Arjen hallinnan repertuaarin käyttäjä asettaa itsensä organisoijaksi, kun taas kohtalorepertuaarin käyttäjä asemoituu ajautujaksi.

Toiminnan mahdollisuuksien näkökulmasta yksilöllisen oikeuden repertuaari näyttäytyy vastakkaisena kohtalorepertuaarille ja yleisen ihanteen repertuaarille. Yksilöllisen oikeuden repertuaarin vahva valinnanvapauden eetos mahdollistaa vaihtoehtoisia ratkaisuja ja normatiivisille ratkaisuille vastakkaisen toiminnan. Sen sijaan kohtalorepertuaarin ajautumisen tematiikka asettaa kotiäitiyden tilaksi, jota ei ole valittu, joten toimintatilakin jää suppeaksi. Yleisen ihanteen repertuaarissa rakentuva kotihoidon vaihtoehtottomuus näyttää toimintamahdollisuuksia rajoittavalta. Kotihoito on valittava, koska se on lapsen edun mukaista, onpa kotona olo itselle mieluista tai ei. Toisaalta kotihoidon ihannetta voidaan toteuttaa myös jaetun hoitovastuun keinoin. Tästä näkökulmasta yleisen ihanteen repertuaari aukaisee mahdollisuuksia puhua hoivavastuun jakamisesta myös isälle. Yksilöllisen oikeuden repertuaari sen sijaan tuottaa kotiäitiyden hoivaoikeutena äidille eikä siinä äidin toiminnallisten mahdollisuuksien lisäksi jää tilaa isän tai muiden toimijoiden mahdollisuuksille.

6.2 Repertuaarit aikaisemman tutkimuksen kontekstissa

Yleisen ihanteen repertuaarissa kotiäitiys tulkittiin kotihoidon ihanteen kautta ideaalisena toimintana, joka ainoana oikeana ratkaisuna toteuttaa lapsen parasta. Näin ollen se merkityksellistyi myös velvollisuudeksi. Repertuaarissa keskeisiksi perusteluiksi kotihoidon paremmuudelle muodostuivat lapselle annettava aika ja läsnäolo. Riitta Jallinojan (2006) vuosituhannen vaihteen julkisesta keskustelusta jäljittämä kotiäitiyden ideologia nojasi myös toisaalta kotihoidon tekemiseen yleiseksi ihanteeksi ja toisaalta valinnanvapauden korostamiseen. Myös Jallinojan tutkimassa perheaiheisessa

kirjoittelussa kotihoito asetettiin muiden hoitomuotojen edelle ja siitä tehtiin normatiivista ihannetta. Kotihoidon paremmuutta perusteltiin lapselle annettavalla ajalla ja läsnäololla, mikä perustui kehityspsykologiseen ja kiintymyssuhdeteoreettiseen tietoon. (Jallinoja 2006, 104–105.) Aineistoni kotiäidit eivät suoraan viitanneet kehityspsykologiaan tai kiintymyssuhteeseen, mutta tulkitsin sen toimivan yhtenä taustadiskurssina yleisen ihanteen repertuaarissa, koska varhaislapsuuteen ajoittuvan ensisijaisen hoitajan läsnäolon vaatimus näyttäytyi keskeisenä diskursiivisena resurssina. Tätä tukee myös kolmen vuoden rajapyykki, joka yleisen ihanteen repertuaarissa määrittyi ihanteelliseksi kotihoidon ikärajaksi esikouluiän ohella. Jallinoja (2006, 104) ja Jaana Vuori (2001, 206) ovat tuoneet esille, että kolmen vuoden ikä on muodostunut rajapyykiksi äidin antaman kotihoidon suhteen kehityspsykologisen asiantuntemuksen vakiintuessa institutionaalsiin käytäntöihin ja kotihoitoa koskeviin puhetapoihin. Jallinojan lisäksi myös Katja Revon (2007, 234; 2009a, 75) tutkimuksen kotiäidit näkivät kotihoidon ensisijaisena ja vahvimmissa näkemyksissä ainoana mahdollisena lastenhoidon vaihtoehtona, joka loi edellytykset lasten edun toteutumiselle. Revonkin (2007, 235) aineistossa aika, kiintymyssuhde ja läsnäolo olivat keskeisiä kotiäitiratkaisun perusteluja.

Repertuaareissa on elementtejä, joiden perusteella niistä voidaan tunnistaa kotiäitiyden puolustusta ja vallitsevien normien vastustusta. Kotiäitiyden kautta haastettiin ja kritisoiitiin eritoten ansiotyön normatiivista asemaa ja yleensä työelämän vaatimuksia sekä työn ja perheen yhteensovittamisen mahdollisuuksia. Kotiäitiratkaisusta puhuttaessa ei keskustella siis pelkästään lapsen hoitomuodosta, vaan rakennetaan työelämäkritiikin kautta vastanormia työkeskeisille ja taloushyötyä korostaville arvoille. (Myös Repo 2007, 2009a, 2009b, 2012.)

Kotiäitiys asettuu puolustettavaksi, kun sen nähdään olevan yleisen ilmapiirin vastainen ratkaisu. (Jallinoja 2006, 103). Tämä kertoo osaltaan kulttuurissamme vallitsevasta ansiotyön normatiivisuudesta sekä kotiäitiyden kulttuurisista jäsennostavoista, jotka asettavat kotiäitiyden vähemmän arvostetuksi itsensä toteuttamista korostavassa ansiotyöpainotteisessa kulttuurissa (Jokinen 1996, 86; Julkunen 1995, 89–90). Aineistona olevista verkkokeskusteluista nousi esiin näkemys kotiäitien ja heidän tekemänsä kotityön vähäisestä arvostuksesta. Kotiäidit vastasivat heihin kohdistuvaan arvosteluun puolustamalla omaa paikkaansa yhteiskunnallisina toimijoina ja vetoamalla vapauteen valita itse oman ja läheisten elämän kannalta paras ratkaisu. Yleisen ihanteen repertuaarissa lapsen etu kääntyi myös yhteiskunnan eduksi, kun kotiäitiyden nähtiin säästävän yhteiskunnan varoja ja kotiäitien toimivan tulevaisuuden tasapainoisten kansalaisten kasvattajina. Vallalla olevaa näkemystä

tuottavasta ja veroja maksavasta kansalaisesta haastettiin myös yleisen hyvän tekemisen kautta. Yksilöllisen oikeuden repertuaarissa valinnanvapauden korostaminen muodostui keskeiseksi merkityksellistämisen keinoksi ja näyttäytyi puolustautumisena sitä vastaan, että on jättäydytty työelämän ulkopuolelle. Kotiäidit puhuivat valinnanvapauden yhteydessä ennen kaikkea itsestään. Työelämän ulkopuolelle jäämisen voi nähdä kulttuurisena vastatekona, jota seuraa selitysvelvollisuus. Perusteluna tälle toisin tekemiselle toimii vapaus valita työn sijasta kotona olo ja perhe. (Ks. Jallinoja 2006, 103; Repo 2009a, 81.)

Ansiotyön normatiivisuus näkyi läpi koko aineiston esiintyvistä työelämäpuheesta, jota vasten kotiäitiyttä peilattiin. Työelämää vastaan puhuttiin monin eri tavoin ja se toimi kotiäitiyden peilinä kaikissa neljässä repertuaarissa. Toisissa repertuaareissa se tuli vahvemmin esille kuin toisissa. Samankaltaista työelämäkriittisyyttä esittivät Revon (2007, 237–238; 2009a, 77) haastattelemat kotihoidon tuen käyttäjät. Kotiarjen kiireettömyyttä peilattiin työelämän hektisyyttä vasten ja kotiäitiyden valinta esitettiin ”hyppäämisenä oravanpyörästä” tai ”downshiftaamisena”, protestinomaisena tekona ansiotyöpainotteisessa yhteiskunnassa. Revon (2012, 131) mukaan puhe toisin tekemisestä ja vastavirtaan uimisesta voidaan nähdä vastakulttuurin rakentamisena työkeskeisille arvoille ja tilan tuottamisena perheelle ja lapselle. Yksilöllisen oikeuden repertuaarissa asemoiduttiin kriittisimmin työelämää vasten. Kotona oloa perusteltiin halulla jättäytyä työelämän ulkopuolelle tai pitää taukoa hektisestä työelämästä, mikä esitettiin siis toisin tekemisen kautta. Työelämätaukona kotiäitiys tarjosi mahdollisuuden nauttia hetken kiireettömästä arjesta, seurata lasten kasvua sekä keskittyä omiin harrastuksiin. Arjen hallinnan repertuaarissa kotiäitiratkaisu, raha sekä työn ja perheen yhdistäminen kietoutuvat yhteen käytännön näkökulmasta. Työelämän määrittämät aikataulut ja työssä käynnin aiheuttama ylimääräinen vaiva hoitorumbineen muodostuivat arjen haasteiksi, joita ratkottiin valitsemalla kotiäitiys.

Arjen hallinnan ja yleisen ihanteen repertuaareissa esiin nousi myös taloudellista etua vastustavaa puhetta. Arjen hallinnan repertuaarin ”ei maksa vaivaa” –ajattelun ja yleisen ihanteen repertuaarin ”viis rahasta, lapset ovat tärkeämpiä” –ajattelun kautta tuotettu äidin työnteon kannattamattomuus voidaan ymmärtää tästä näkökulmasta, koska niissä kotiäitiys asettui kestävämmäksi ratkaisuksi, vaikka olikin taloudellisesti kannattamatonta. Yleisen ihanteen repertuaarissa lapsen kotihoidon myönnettiin olevan taloudellisesti kannattamaton vaihtoehto, mutta sillä ei ollut väliä, koska lapsen kotihoito on sen arvoista. Mahdollista taloudellista menetystä tarkoittava kotiäitiys on arvovalintana

kannattavampi, kun se asettuu koko perheen tai lapsen edun puolelle. Kotiäitiys siis haastaa myös rahan ansaitsemisen normia kyseenalaistamalla taloudellisen hyödyn tavoittelua perheen kustannuksella. Kahden palkansaajan malli ei näyttäydy järkevänä ratkaisuna, vaikka olisikin rahallisesti tuottoisampaa, jos arki on hallitsematonta ja aikapakkojen muokkaamaa. Myös Riikka Niemi (2006, 176–177) on kirjoittanut, että kotiäitien keskuudessa on syntynyt vastakulttuuri, jossa kyseenalaistetaan kahden ansaitsijan mallia ja siihen kuuluvia alituisia aika- ja sukupuolineuvotteluja. Äidin tilapäistä joustamista työelämästä perheeseen päin ja mieselättäjyyttä ei nähty sukupuolisen tasa-arvon ongelmana, vaan erityisesti pikkulapsivaiheessa haluttiin mieluummin toteuttaa totunnaisia sukupuolitapaisuuksia ja painottaa kodin rauhaa (myös Jokinen 2005, 62; 67–68).

Yleisen ihanteen repertuaarissa asemoituminen työelämään määritettiin lapsen edusta käsin. Työssä käymisen nähtiin olevan pois lapselle annetusta ajasta ja läsnäolosta ja näin perusteltuna se muodostui uhkaksi lapsen turvalliselle ja tasapainoiselle kehitykselle. Jos työelämään osallistuminen edellytti lapsen viemistä hoitoon kodin ulkopuolelle, se nähtiin vaihtoehtona, jota ei voi valita. Toisaalta erilaisin ratkaisuin mahdollistettujen lapsen kotihoidon ja työnteon yhdistämisen nähtiin toteuttavan kotihoidon ihannetta eikä tällaista työntekoa merkityksellistetty lapselle haitalliseksi. Yleisen ihanteen repertuaarin läsnäolon ja ajan antamisen vaateet tukevat Sipilän ym. (2012b, 200) näkemystä nykyvanhempien arkielämää kehystävästä vanhemmuuden ja työelämän vastakkaisista vaatimuksista. Julkista puhetta perheestä ja työelämästä määrittää aikapuladiskurssi. Molemmille pitäisi löytää aikaa ja arkisessa toiminnassa tasapainoillaan tämän jännitteen välillä. Eritoten perheen suhteen tuon ajan tulisi olla erityistä läsnäoloa lasten kanssa. (Jallinoja 2006, 126–127; Niemi 2006, 174; Repo 2007, 236.) Perheajan vaatimus ja aikapuladiskurssi toimivat diskursiivisina resursseina yleisen ihanteen repertuaarin lisäksi yksilöllisen oikeuden ja arjen hallinnan repertuaareissa, joista perheajan merkitys korostuu ensin mainitussa ja aikapulan merkitys jälkimmäisessä.

Anita Haataja (2006, 103–104) toteaa omien tulostensa perusteella, että yhä useammalle äidille kotihoidon valinta ei merkitse valintaa lapsen hoitomuotojen tai kotiin jäämisen ja ansiotyön välillä, vaan se on valinta toimeentulon puolesta. 2000-luvun alkupuolella suurin osa kotihoidon tukea saaneista äideistä oli ilman työpaikkaa, johon palata (Lammi-Taskula 2004; Haataja 2005; Salmi ym. 2009). Aineistosta muodostamani kohtalorepertuaari tukee Haatajan näkemystä ja nousee osaltaan ansiotyön puutteen merkityksistä. Kohtalorepertuaarissa kotiäitiys tuotettiin kohtaloksi itsestä riippumattoman epäonnistuneen urakehityksen tai yksilöllisten luonteenpiirteiden kautta, toisaalta

kotiäitiys toimi rajoitteena urakehitykselle tuottaen näin kotiäitiyden loukuksi. Kohtalorepertuaarissa kotiäitiratkaisu asemoitui ajautumiseksi kodin piiriin ja työmarkkinoiden ulkopuolelle. Tästä voisi tehdä tulkinnan, että kotiäitien verkkokeskusteluissa yhteiskunnallinen taloudellisen taantuman leimaama ilmapiiri välittyi juuri kohtalorepertuaarissa.

6.3 Pohdintaa kotiäitiratkaisusta yhteiskunnallisena kysymyksenä

Revon (2009a, 93) mukaan lapsiperheiden arkea reunustaa kotihoidon ja päiväkotihoidon välille rakentunut diskursiivinen jännite, joka näkyy vastakkainasetteluna. Näin oli myös omassa verkkokeskusteluaineistossani. Yleisen ihanteen repertuaarissa päivähoito merkityksellistyi lapselle epäedulliseksi ja kotihoito ensisijaiseksi hoitomuodoksi suhteessa päivähoitoon. Repo (2009a) tulkitsee lastenhoitopolitiikan ja työelämän yhteiskunnallisina rakenteina tuottavan lasten hoitomuotojen vastakkainasettelua suosimalla joko–tai -valintoja ja asettamalla kotihoidon ja työssäkäynnin toinen toisensa poissulkeviksi. Revon tavoin näen tämän lastenhoidon kehittämisen näkökulmasta heikkona lähtökohtana, koska paremmuuden kiistelyn sijasta lastenhoidon laatukysymykset jäävät taka-alalle. (Repo 2009a, 93–97.) Omassa aineistossani konstruoituvassa yleisen ihanteen repertuaarissa kotihoidolla on niin vahva normatiivinen asema, että sen laatua ei keskustelussa kyseenalaisteta laisinkaan. Repo (2009a, 95) huomauttaa, että keskustelua tulisi ohjata laatukseskustelun suuntaan. Päivähoidon laatua arvioidaan nykyisin jatkuvasti, kun keskustelua käydään muun muassa varhaiskasvatuksen tavoitteista ja lapsiryhmien koosta. (Em.) Ajoittain päivähoito saa myös negatiivista julkisuutta. Ääripäisenä osoituksena tästä ovat muutaman vuoden takaiset raflaavat otsikot iltapäivälehtien lööpeissä syöttötuoleihin köytetyistä, pakkosyötetyistä lapsista. Kotihoito näyttää varsinkin kotiäitien puheessa rakastavana ja lapsen edun mukaisena hyvänä hoitona, mutta tuskin asia on aina ja kaikissa tapauksissa näin. Tuskin meillä olisi lastensuojelutapauksia, jos ajatus omasta vanhemmasta lapsen parhaana hoitajana pitäisi paikkansa kaikkien vanhempien kohdalla. Tulisi uskaltaa tarkastella myös kotihoidon sisältöä muustakin kuin sen hegemonisesta lapselle parhaan hoidon näkökulmasta.

Revon lisäksi samaa on esittänyt myös Anneli Anttonen (2003) muistuttaessaan ongelmallisten kotien lasten päivähoitotarpeista. Lisäksi hän arvelee meillä Englannin tavoin yleistyvän lapsen investoimisen ajattelutavan, jonka taustalla on ajatus tarpeesta kokopäivävanhemmuuteen, jotta voidaan

valmentaa lasta kilpailuyhteiskunnan vaatimuksiin jo pienestä pitäen. (Anttonen 2003, 185.) Ehkä Suomessa ei olla ihan niin pitkällä ajatuksessa valmentaa lasta kuin Englannissa, jossa muun muassa eliittikouluilla on pitkät perinteet. Oman aineistoni kotiäitien yleisen ihanteen repertuaarissa on kuitenkin paikannettavissa idea oman lapsen kehittämisestä ja kasvattamisesta ”kunnon kansalaiseksi” sekä sosiaalisten kontaktien vaateesta, joiden voisi tulkita valmistavan lasta tulevaan koulumaailmaan ja tätä kautta laajemmin kilpailuyhteiskuntaan. Muutoin aineistoni kotiäidit puhuvat pikemminkin kilpailuyhteiskuntaa vastaan haastaessaan ansiotyökansalaisuutta, korostaessaan elämän hidastamista ja painottaessaan perheen tärkeyttä.

Anttonen (2003, 185) mukaan niin yhteiskunta, ammattilaiset kuin vanhemmat näkevät normaalina asiantilana sen, että lapsi viettää kotona ensimmäiset vuotensa. Lastenhoitopolitiikan seurauksena vanhemmilla ei edelleenkään ole muita todellisesti valittavia vaihtoehtoja kuin tilapäinen kokopäiväinen kotihoito kokopäiväisen työssäkäynnin sijasta. Kotihoidon ja päivähoidon välinen vastakkainasettelu on vaikeuttanut jo pidemmän aikaa lastenhoitopolitiikan reformeja (em.), joiden avulla esimerkiksi osa-aikainen työssäkäynti olisi perheissä todellinen ja taloudellisesti järkevä vaihtoehto. Pääpiirteittäin aineistoni kotiäitien repertuaareissa työn ja perheen suhde rakentui joko–tai -valintana, mikä on sinänsä ymmärrettävää, kun repertuaarien käyttäjinä ovat kotona olon valinneet tai kotiin päätyneet äidit. Yleisen ihanteen repertuaarissa lasten kotihoidon nähtiin kuitenkin mahdollistuvan myös erilaisten joustavien työnteon tapojen ohella, mikä rakensi kotiäitiyttä yhtäaikaaisesti myös ansioäitiydeksi. Vastaavasti kokonaisuaineistossani ansioäideiksi itsensä identifioineet puhuivat osa-aikaisen työskentelyn puolesta, jotta olisivat voineet hoitaa lapsiaan enemmän kotona. Osa-aikaisen tai joustavan kotoa käsin tapahtuvan työskentelyn nähtiin kuitenkin olevan rajallisen joukon valittavissa muutoin työn luonteen tai epäedullisten työn ehtojen vuoksi.

Voidaan siis pohtia, missä määrin myös työmarkkinoiden jähmettyneet käytännöt (ks. Suoninen 1999, 24) ovat osaltaan kehystämässä kotiäitiratkaisua. Arjen hallinnan ja yksilöllisen oikeuden repertuaareissa kotiäitiyden valinta tuli perustelluksi työelämän määrittämiin reunaehtoihin ja koventuneisiin vaatimuksiin nojaten. Kohtalorepertuaari määritti kotiäitiyttä työttömyydestä käsin ja samanaikaisesti rakensi kotiäitiyttä loukuksi työmarkkinoiden suhteen. Tämä tukee osaltaan sitä näkemystä, jonka mukaan kotihoitovalinnassa voisi olla perhekeskeisten arvojen sekä lastenhoidon tuki- ja palvelujärjestelmien vaihtoehtojen lisäksi kyse työmarkkinoista ja työelämän vähäisestä tuesta työn ja perheen yhteensovittamiselle. (Salmi 2006, Revon 2009b, 229 mukaan.) Julkisessa

keskustelussa painottuva valinnanvapauden eetos, jonka kotiäidit itsekkin ovat omaksuneet ratkaisunsa oikeutuksena, asettuu tästä näkökulmasta kyseenalaiseksi. Kotiäitiyden merkitys positiivisena, itse valittuna taukona työelämästä voi taloudellisen taantuman rakenteistamassa ympäristössä muuntua negatiiviseksi ja vaihtoehdottomaksi pakkoratkaisuksi, joka tarjoaa ehkä työtöntä mielekkäämmän identiteetin ja pientä toimeentuloturvaa. Pakkoratkaisuna merkityksellistyvän kotiäitiyden mielekkyyttä voidaan niin ikään pohtia niin äidin kuin lastenkin kannalta. Oman tutkimukseni tulosten perusteella ei asiasta voi tehdä pidemmälle meneviä johtopäätöksiä. Kuitenkin konstruoimassani kohtalorepertuaarissa vaihtoehdoton kotiäitiys merkityksellistyi negatiiviseksi oman elämän mielekkyyden kannalta eikä tässä mielessä voida ohittaa kysymystä myöskään lasten hyvinvoinnista.

Yksilöllisen oikeuden repertuaarissa korostuu äidin oikeus työelämätaueroon ja nauttia perheestä. Tällainen puhetapa on varmasti osaltaan ylläpitämässä sitä todellisuutta, että perheen sisäisen valinnan tuloksena kotiin jää äiti. Entä isän oikeus pitää taukoa työelämästä? Pienten lasten isät työskentelevät paljon ja tekevät pitkiä työpäiviä (Sauli 1998, Röngän ym. 2006, 171 mukaan), joten tilausta olisi varmasti isilläkin pieneen levähdystaukoon. Isien vanhempainvapaita tutkittaessa onkin saatu tuloksia, joiden mukaan vanhempainvapaata pitäneet isät ovat ilmaisseet halunsa pitää taukoa työelämästä. (Lammi-Taskula 2004, 53.) Kokonaisaineistossani olikin nähtävissä ansioäitien kannanotto kotiäitien ”minun oikeuteni” -retoriikkaan. Muutamat ansioäidit painottivat antavansa mahdollisuuden myös miehelleen levähdystaukoon. Kotiäitien merkityksenannossa hoitovastuuta jaettiin isälle yleisen ihanteen repertuaarissa, jossa lasten kotihoito nähtiin vanhempien yhteisenä ihanteena ja toteutettiin hoito- ja elatusvastuuta vuorotellen. Arjen hallinnan repertuaarissa jaetun vanhemmuuden idealle annettiin mahdollisuus, mutta taloudellisesti järkevämmäksi ratkaisuksi osoittautui äidin kotiin jääminen miehen suuremman ansion vuoksi. Kiireettömän ja nautinnollisen arjen korostaminen pitää myös yllä ruusuista kuvaa kotiäidin arjesta. Äitien hyvinvoinnin näkökulmasta tämä voi olla ongelmallista, kun otetaan huomioon, että kotiäitiydellä voi olla myös negatiivisia merkityksiä yksinäisyyden, jaksamisen tai piiloköyhyyden muodossa (ks. Jokinen 1996; Niemi 2006).

Julkinen poliittinen keskustelu työurien pidentämisestä, työhön kannustamisesta ja aktivoinnista kehystää aineistoni kotiäitien merkityksenantoa. Taloudellisen taantuman aikana näköalat väestön vanhenemisesta ja työvoiman tarjonnan supistumisesta ovat tuottaneet poliittisia ohjelmia ja kampanjoita, joissa keskeistä on työnteon velvoittavuus. Työn ideologia ja työetiikka ovat vahvoja

kulttuurisia arvoja, mikä näkyy työn itsestään selvyytensä yhteiskunnallisen aseman ansaitsemiselle ja yhteiskunnallisen panoksen antamiselle. Tätä taustaa vasten kotiäitien ansiotyökriittinen puhe työstä kieltäytymisenä voitaisiin tulkita suhteellisen uskaliaana tekona. (Ks. Julkunen 2009, 297–302.) Kotiäitien ansiotyökriittisessä puheesta on paikannettavissa viittauksia julkiseen työpoliittiseen keskusteluun. Poliittisessa retoriikassa työurien pidentäminen toimii yhtenä suomalaisen yhteiskunnan pelastusrenkaista väestörakenteen vinoutuessa ja taantumien jatkuessa. Yksilöllisen oikeuden repertuaarissa kotiäidit merkityksellistivätkin kotiäitiysaikaansa lyhyenä elämänvaiheena pitkää tulevaa työuraansa vasten. Tämän voi tulkita puolustautumiseksi sitä julkisessa keskustelussa esitettyä väitettä vastaan, että pitkät hoitovapaajaksot lyhentävät työuraa, minkä nähdään aiheuttavan vähäistä eläkekertymää ja huonontavan äitien työmarkkina-asemaa.

Tutkimieni kotiäitien keskustelussa ei tullut esiin muissa kotiäitien merkityksenantoa käsitelleissä tutkimuksissa ja samaan aikaan julkisessa keskustelussa ilmennyttä kotihoidon tuen noston vaadetta. Kotihoidontuen nosto on nähty kotiäitiyden aseman parantamisen ja arvon nostamisen keinona. (Jallinoja 2006, Repo 2009a) Omassa aineistossani perhepoliittisiin rakenteisiin otettiin kantaa ennemminkin osa-aikatyön mahdollisuuksien parantamisen kautta ja arvostusta kotihoitotyölle peräänkuulutettiin tuottamalla kotiäitiratkaisu yhteiskunnallisesti merkittäväksi teoksi.

6.4 Oman tutkimuksen arviointia

Diskurssianalyttisissä tutkimuksissa korostuu usein aineistolähtöisyys. Tällä tarkoitetaan erityisesti nojautumista kielellisten toimijoiden omaan orientaatioon ja konstruktioihin, joita he luovat kielenkäytössään. Diskurssianalyysin lähtökohdat huomioon ottaen on muistettava, että tutkija on itsekin kielellisenä toimijana tuottamassa tulkintoja aineistostaan ja rakentamassa osaltaan sosiaalista todellisuutta. (Juhila & Suoninen 1999, 251.) Tämän vuoksi on pyrittävä esittämään, miten tulkintoihin on päädytty. Aineisto-otteet ja päättelypolut on esitettävä niin seikkaperäisesti, että lukija voi tehdä niistä omia tulkintojaan (em., 235). Olen analyysissani pyrkinyt käyttämään useita aineistoesimerkkejä ja perustelemaan tulkintani mahdollisimman perusteellisesti osoittaakseni omat päättelypolkuni. Vaikka olen pyrkinyt suhteuttamaan tuloksiani samankaltaisiin kotiäitejä koskevien tutkimusten tuloksiin, en väitä, etteikö joku muu tutkija voisi päätyä toisenlaisiin tuloksiin. Tulkinnat ovat kuitenkin omiani.

Tarkoituksenani ei myöskään ole ollut tuoda esiin yleispäteviä tuloksia, vaan tuoda esiin tutkimieni kotiäitien omille ratkaisulleen antamia merkityksiä ja näiden merkitysten tuottamia tulkinta-repertuaareja. Kotiäitien merkityksenanto on syntynyt tiettyinä aikoina ja tietyssä kontekstissa. En voikaan väittää diskurssianalyysin keinoin käsitellyn aineistoni pohjalta, että verkkokeskusteluissa tuotetut merkitykset ja repertuaarit edustaisivat kaikkien kotiäitien merkityksellistämisen tapoja. Silti on ollut kiinnostavaa huomata, kuinka verkkovuorovaikutuksessa syntyneen aineistoni repertuaarit viittaavat ympäröivään yhteiskuntaan ja julkiseen keskusteluun niin tutkimuskirjallisuudesta kuin poliittisilta areenoilta tuttuina diskursseina.

On myös syytä huomioida, että vaikka aineistoni on luonnollisesti tuotettu enkä ole tutkijana ollut vaikuttamassa itse keskusteluiden kulkuun, olen kuitenkin valikoinut tietyt keskustelut tarkasteluni kohteeksi. Aineistoksi ovat päätyneet ne keskustelut niiden monien mahdollisten keskustelujen joukosta, joiden olen itse tulkinnut olevan kotiäitiyden perustelupuhetta. Tämä on saattanut vaikuttaa siihen, mitä repertuaareja minun on ollut mahdollista aineistostani konstruoida. En malta myöskään olla näin jälkikäteen spekuloida sitä, miten repertuaarien ja merkitysten muodostumiseen ovat vaikuttaneet sivut, joilta aineistoni keräsin. Valikoin aineiston Vauva- ja Kaksplus-sivuilta, jotka ovat profiloituneet eritoten äitien ja äidiksi haluavien sivuiksi. Äitisivustojen keskustelukulttuuri on erityisen provokatiivinen, onhan äitiys kärkkäitä mielipiteitä ja syviä tuntemuksia herättävä aihe. Tulokset olisivat voineet olla erilaiset, jos olisi kerännyt aineiston joltakin yleisemmältä keskustelupalstalta, joka ei ole profiloitunut erityisesti äitisivustoksi kuten esimerkiksi suomi24 tai otakantaa.fi.

Tutkimusongelmani mukaisesti keskityin vain kotiäitien selontekoihin, mutta silti jossakin analyysin vaiheessa mietin, olisiko tarkastelun laajentaminen myös työäitien selontekoihin voinut paljastaa kotiäitiratkaisun merkityksiä moninaisemmasta näkökulmasta. Havahduin pohtimaan tätä, kun keskustellessani tuloksista ystäväni kanssa, hän ihmetteli eikö aineistostani noussut puhetta mahdollisimman lyhyestä kotiäitiajasta ja nopeasta työhön paluusta. Totesin tällaista puhetta löytyvän työssäkäyviksi äideiksi tunnistautuvien viesteistä. Toisaalta ansiotyöäitien viestien mukaan ottaminen olisi merkinnyt tutkimusongelman ja kysymysten uudelleen pohdintaa, ja halusinhan antaa äänen juuri kotiäideille oman kotiäitiytensä merkityksellistäjinä.

Tulevaisuudessa olisi tärkeää avata tutkimuskirjallisuudessa törmäämääni perheajan käsitettä. Se toistuu muutamissa kotiäitiyttä sivuavissa ja työn ja perheen yhteensovittamista tarkastelevissa tutkimuksissa, mutta sen sisältö ja olemus jää hämäräksi. Olisi mielenkiintoista tutkia perheajan saamia merkityksiä esimerkiksi uusperheissä tai yksinhuoltajaperheissä tai vertailla äitien ja isien tai kotiäitien ja ansiotyössä käyvien äitien antamia merkityksiä perheajalle. Perheajan merkityksiä lähtisin purkamaan haastatteluaineiston keinoin. Toinen jo aikaisemmin pohdinnassa esittämäni tutkimustarve kohdistuu lasten kotihoidon laatuun. Niin kuin aikaisemmin Repoon (2009, 93–97) viitaten mainitsin, päivähoidon laatua arvioidaan ja tutkitaan nykyään paljon, mutta kotihoito on laatu näkökulmasta vähemmän tutkittu alue. Se saa hegemonisia merkityksiä lapsen parhaana hoitomuotona ainakin kotiäitiyttä puolustavissa puheenvuoroissa. Kotihoidon laatua sinänsä voi olla haastavaa tutkia, mutta ehkä voisi aloittaa haastattelemalla kotiäitejä, jos joku tällaiseen tutkimukseen suostuisi, ja eritellä kotihoidon sisältöä lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta. Tai miksipä ei voisi kysyä lapsilta itseltään, onhan kotihoidossa paljon yli kolmevuotiaitakin lapsia, jotka osaisivat kertoa omia näkökantojaan. Aihetta voisi myös lähestyä ongelmalähtöisesti tutkimalla yleisiä näkemyksiä huonona pidetystä kotihoidosta.

Lähteet

- Anttonen, Anneli (1994). Hyvinvointivaltion naisystävälliset kasvot. Teoksessa Anneli Anttonen & Lea Henriksson & Ritva Nätkin (toim.) Naisten hyvinvointivaltio. Tampere: Vastapaino, 203–226.
- Anttonen, Anneli (2003). Lastenhoidon kaksi maailmaa. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 159–185.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1994). Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedon-sosiologinen tutkielma. Suomentanut ja toimittanut Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.
- Burr, Vivien (1995). An Introduction to Social Constructionism. London, New York: Routledge.
- Forsberg, Hannele (2003). Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 7–15.
- Gergen, Kenneth J. (1993). Refiguring Self and Psychology. Darmount: Aldershot.
- Haataja, Anita (2005). Lasten hoitomuodon valintaoikeudet – mahdollisuuksia ja riskejä? Teoksessa Pentti Takala (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 80–108.
- Hallitusohjelma (2011). Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011. Helsinki: Valtio-neuvoston kanslia. <http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/147449/Kataisen+hallituksen+ohjelma/81f1c20f-e353-47a8-8b8f-52ead83e5f1a> (Viitattu 13.10.2013).
- Hämäläinen, Ulla (2005). Perhevapaiden aikaiset tulot ja toimeentulo. Teoksessa Pentti Takala (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 126–147.
- Hämäläinen, Ulla ja Takala, Pentti (2007). Isien perhevapaat ja tasa-arvo. Teoksessa Reija Lilja & Rita Asplund & Kaisa Kauppinen (toim.) Perhevapaavalinnat ja perhevapaiden kustannukset sukupuolten välisen tasa-arvon jarruna työelämässä? Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007: 69. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 22–45.
- Iltaalehti 19.1.2009. Täydellistä totalitarismia. http://www.iltalehti.fi/uutiset/200901198935138_uu.shtml (Viitattu 26.3.2013).
- Jallinoja, Riitta (2006). Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993a). Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993b). Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Eero Suoninen: Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino, 17–47.
- Jokinen, Arja (1999a). Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Eero Suoninen: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 37–53.

- Jokinen, Arja (1999b). Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Eero Suoninen: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 126–159.
- Jokinen, Eeva (1996). Väsynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, Eeva (2005). Aikuisten arki. Helsinki: Gaudeamus.
- Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999). Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Eero Suoninen: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 233–252.
- Julkunen, Raija (1994). Suomalainen sukupuolimalli – 1960-luku käänteenä. Teoksessa Anneli Anttonen & Lea Henriksson & Ritva Nätkin (toim.) Naisten hyvinvointivaltio. Tampere: Vastapaino, 179–202.
- Julkunen, Raija (1995). Työssäkäyvän äidin julkiset ja yksityiset suhteet. Teoksessa Leena Eräsaari & Raija Julkunen & Harriet Silius (toim.) Naiset yksityisen ja julkisen rajalla. Tampere: Vastapaino, 88–107.
- Julkunen, Raija (2009). Uuden työn paradoksit. Keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista. Tampere: Vastapaino.
- Julkunen, Raija & Nätti, Jouko. (1999). The Modernization of Working Times. Flexibility and Work Sharing in Finland. SoPhi. University of Jyväskylä. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Katvala, Satu (2001). Missä äiti on? Äitejä ja äitiyden uskomuksia sukupolvien saatossa. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 186. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Kivelä, Päivi (2012). Oman paikan taju. Keski-ikäiset perheenäidit paikallisilla kentillä. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 454. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Kivimäki, Riikka (2003). Perhe tuli työelämään. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 186–201.
- Kela (2013). Kelan tilastollinen vuosikirja 2012. Suomen virallinen tilasto. Sosiaaliturva. Helsinki: Kansaneläkelaitos. <http://www.kela.fi/it/kelasto/kelasto.nsf/NET/151113091628TL?OpenDocument> (Viitattu 17.3.2015).
- Kuronen, Marjo (1993). Lapsen hyväksi naisten kesken. Tutkimus äitiys- ja lastenneuvolan toimintakäytännöistä. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Tutkimuksia 35. Helsinki: Stakes.
- Kuula, Arja (2011). Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino. 3. painos (1.painos 2006).

Kuusela, Pekka (2002). Sosiaalipsykologian maailmahypoteesit. Tieteenalan historia ja sosiaalisen konstruktionismin muodot. Kuopio: UNIPress.

Lahikainen, Anja Riitta & Punamäki, Raija-Leena & Tamminen, Tuula (2008). Lapsen ääni ja asian-tuntijat. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen & Raija-Leena Punamäki & Tuula Tamminen (toim.) Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY, 303–308.

Lainiala, Lassi (2010). Perhepolitiikan uudet tuulet – Perheen paluu. Perhebarometri 2010. Väestöliitto, Väestötutkimuslaitos Katsauksia E 39. http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/8603f599cbb9053970120dcdfbf932f5/1378381161/application/pdf/1019557/Perhebarometri%202010_net.pdf (Viitattu 15.8.2013).

Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta. 1128/1996.
<http://plus.edilex.fi/kela/fi/lainsaadanto/19961128?toc=1> (Viitattu 30.3.2015).

Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna (2004). Ulottuvuuksina aika ja elämänvaiheet. Teoksessa Minna Salmi & Johanna Lammi-Taskula (toim.) Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Helsinki: Stakes, 29–128.

Markula, Minna (2010). Auttaja ja raskaan työn raataja. Millaisia repertuaareja sijaisvanhemmuudesta rakennetaan Internet-keskustelupalstalla? Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Tampere: Tampereen yliopisto.

Matikainen, Janne (2001). Vuorovaikutus verkossa. Verkkopohjaiset oppimisympäristöt vuorovaikutuksen näyttämöinä. Helsinki: Palmenia-kustannus.

Matikainen, Janne (2006). Identiteetti verkossa – yhteisöllisen vuorovaikutuksen näkökulma. Psykologia, 41 (2), 112–122.

Niemi, Riikka (2006). Kuka pelkää kotiäitiä? Teoksessa Tuula Helne & Markku Laatu (toim.) Vääräyskirja. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 173–183.

Nätkin, Ritva (1995). Maternaalisuuden kertomukset. Teoksessa Leena Eräsaari & Raija Julkunen & Harriet Silius (toim.) Naiset yksityisen ja julkisen rajalla. Tampere: Vastapaino, 67–87.

Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret (1990). Discourse and Social Psychology. Beyond Attitudes and Behaviour. London: Sage Publications. Uusittu painos (1. painos 1987).

Rantalaiho, Liisa (1997). Contextualising gender. Teoksessa Liisa Rantalaiho ja Tuula Heiskanen (toim.) Gendered Practices in Working Life. London: MacMillan Press.

Rantalaiho, Minna (2012). Suomalainen lasten kotihoidontuki pohjoismaisessa kehyksessä. Teoksessa Jorma Sipilä & Minna Rantalaiho & Katja Repo & Tapio Rissanen: Rakastettu ja vihattu lasten kotihoidon tuki. Tampere: Vastapaino, 65–110.

Repo, Katja (2007). Pienten lasten kotihoito lasten hoidon vaihtoehtona. Janus 15 (3), 229–244.

Repo, Katja (2009a). Lapsiperheiden arki. Näkökulmina raha, työ ja lastenhoito. Acta Electronica Universitatis Tampensis 914. Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7919-9> (Haettu 18.1.2013)

Repo, Katja (2009b). Pienten lasten kotihoito – Puolesta ja vastaan. Teoksessa Anneli Anttonen & Heli Valokivi & Minna Zechner (toim.) Hoiva – Tutkimus, politiikka ja arki. Tampere: Vastapaino, 219–237.

Repo, Katja (2012). Lasten kotihoidon tuen merkitykset käyttäjien arjessa. Teoksessa Jorma Sipilä & Minna Rantalaiho & Katja Repo & Tapio Rissanen: Rakastettu ja vihattu lasten kotihoidon tuki. Tampere: Vastapaino, 111–150.

Repo, Katja & Kröger Teppo (2009). Lasten päivähoito – Oikeus hoivaan ja varhaiskasvatukseen. Teoksessa Anneli Anttonen & Heli Valokivi & Minna Zechner (toim.) Hoiva – Tutkimus, politiikka ja arki. Tampere: Vastapaino, 200–218.

Rissanen, Tapio (2012). Kotiin, töihin, työttömäksi – siirtymät työelämän ja kotihoidon tuen välillä. Teoksessa Jorma Sipilä & Minna Rantalaiho & Katja Repo & Tapio Rissanen: Rakastettu ja vihattu lasten kotihoidon tuki. Tampere: Vastapaino, 151–181.

Rönkä, Anna & Kinnunen, Ulla & Sallinen, Marjukka (2006). Vanhempien työ ja lasten hyvinvointi. Teoksessa Pentti Takala (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 170–186.

Salmi, Minna (1996). Työelämän ja perhe-elämän yhdistämisen palapelit. Teoksessa Merja Kinnunen & Päivi Korvajärvi (toim.) Työelämän sukupuolistavat käytännöt. Tampere: Vastapaino, 211–231.

Salmi, Minna (2004). Teesejä työn ja perheen yhteensovittamisen tulevaisuudesta. Teoksessa Minna Salmi & Johanna Lammi-Taskula (toim.) Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Helsinki: Stakes, 173–183.

Salmi, Minna (2006). Parental choice and the passion for equality in Finland. Teoksessa Anne Lise Ellingsaeter & Arnlaug Leira (toim.) Politicising parenthood in Scandinavia. Gender relations in welfare states. Bristol: Policy Press, 145–168.

Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna & Närvi, Johanna (2009). Perhevapaat ja työelämän tasa-arvo. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys 24. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. http://www.tem.fi/files/22983/TEM_24_2009_tyo_ja_yrittajyys.pdf (Haettu 15.4.2015).

Sauli, Hannele (1998). Perheet ja työ. Työ, aika ja elämänvaiheet. Suomen virallinen tilasto. Työmarkkinat 1998: 9. Helsinki: Tilastokeskus, 81–83.

Sipilä, Jorma (2012). Lasten kotihoidontuki poliittisena kysymyksenä. Teoksessa Jorma Sipilä & Minna Rantalaiho & Katja Repo & Tapio Rissanen: Rakastettu ja vihattu lasten kotihoidon tuki. Tampere: Vastapaino, 25–63.

Sipilä, Jorma & Rantalaiho, Minna & Repo, Katja & Rissanen Tapio (2012a). Kitkerän ristiriitaista perhepolitiikkaa. Teoksessa Jorma Sipilä & Minna Rantalaiho & Katja Repo & Tapio Rissanen: Rakastettu ja vihattu lasten kotihoidon tuki. Tampere: Vastapaino, 7–23.

Sipilä, Jorma & Rantalaiho, Minna & Repo, Katja & Rissanen Tapio (2012b). Kotihoidon tuen merkitys ja tulevaisuus. Teoksessa Jorma Sipilä & Minna Rantalaiho & Katja Repo & Tapio Rissanen: Rakastettu ja vihattu lasten kotihoidon tuki. Tampere: Vastapaino, 183–215.

Suoninen, Eero (1992). Perheen kuvakulmat. Diskurssianalyysi perheenäidin puheesta. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tutkimuksia, Sarja A, nro 24.

Suoninen, Eero (1999). Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Eero Suoninen: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 17–36.

Suoninen, Eero (2010). Päivittäinen vuorovaikutus. Teoksessa Eero Suoninen & Anna-Maija Pirttilä-Backman & Anja Riitta Lahikainen & Marja Ahokas: Arjen sosiaalipsykologia. Helsinki: WSOYpro, 29–88.

Takala, Pentti (2005a). Johdanto. Teoksessa Pentti Takala (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 7–19.

Takala, Pentti (2005b). Perheen muutos ja pohjoismainen perhepolitiikan malli. Teoksessa Pentti Takala (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 20–56.

Varjus, Kati (2008). Hyvän äitiyden tulkintoja. Analyysi Vauva-lehden verkkokeskustelusta. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Tiedotusoppi. Tampere: Tampereen yliopisto.

Vuori, Jaana (2001) Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmät asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampere: Tampere University Press.

Vuori, Jaana (2002). Miten puhua äideistä naisina? Teoksessa Tuovi Keränen & Leena Ruskomaa (toim.): Näkökulmia äitiyteen. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto, 4–9.

Vuori, Jaana (2003). Äitiyden ainekset. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 39–63.

Wetherell, Margaret & Potter, Jonathan (1992) Mapping the Language of Racism. Discourse and the Legitimation of Exploitation. New York: Columbia University.

www.kela.fi/lapsiperheet (Viitattu 10.4.2015).